

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДИ**

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА СТАНЦІЯ ЮНИХ
НАТУРАЛІСТІВ»**

Новації позашкілля

Збірник методичних матеріалів з еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти

Чернігів 2019

*Рекомендовано до друку засіданням кафедри методики позакласної та позашкільної роботи Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді
(Протокол № 9 від 11.09.2019 року)*

Редакційна колегія:

Трегубова Л.А., директор комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів»;

Радченко О.М., заступник директора з методичної роботи комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів»;

Велігорська С.В., завідувач відділу методичного комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів».

Рецензенти:

Вербицький В.В., директор Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, доктор педагогічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України.

Новації позашкільної освіти //Зб. Методичних матеріалів з еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти. – Чернігів, КЗ «Чернігівська обласна станція юних натуралістів», 2019. – с.113

У збірнику представлені педагогічні новації в галузі позашкільної еколого-натуралістичної освіти, що з'явилися у закладах позашкільної освіти України протягом останніх років, та статті з досвіду роботи в рамках Всеукраїнського семінару-практикуму для директорів обласних еколого-натуралістичних центрів (станцій юних натуралістів) «Формування базових компетентностей особистості засобами агробіологічної освіти».

Адресований педагогам закладів загальної середньої та позашкільної освіти, студентам закладів вищої освіти.

Матеріали друкуються в авторській редакції, відповідальність за достовірність наведених фактів у матеріалах несуть автори

ЗМІСТ

Вступ

Новації Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОН України

Вербицький В.В. Новації Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОН України, які запроваджені у 2018/2019 н.р.

Новації в позашкільлі Вінничини

Драгомирецька О. А. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності Вінницької обласної станції юних натуралістів.

Новації в позашкільлі Житомирщини

Бордюг Н.С., Стадник О.О., Якимчук А.П.

Впровадження інноваційних технологій для формування ключових компетентностей вихованців позашкільних закладів освіти (з досвіду освітньої діяльності комунального закладу позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради).

Новації в позашкільлі Херсонщини

Вітренко Е. В., Мудрак Т. О. Інноваційні напрямки національно-патріотичного виховання в екологічній освіті.

Новації в позашкільлі Київщини

Пахомова Інна. Реалізація обласного освітнього проекту «Екологічний кластер «EcoWorldKids»: екологізація освітнього простору у закладах загальної середньої та позашкільної освіти Київщини.

Новації в позашкільлі Кіровоградщини

Поркуян О.В. Новації комунального закладу «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді».

Новації в позашкільлі Рівненської області

Воробей В. Ф., Дужук С. А. Впровадження інноваційних технологій в освітній процес комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради.

Новації в позашкільлі Полтавщини

Бедніна В. Г., Пугачова І. Я. Особливості агробіологічної освіти школярів у закладі позашкільної освіти.

Новації в позашкільлі Тернопільської області

Герц І. І. Формування дослідницької компетентності засобами еколого-натуралістичної творчості.

Новації в позашкільлі Сумщини

Тихенко Л.В., Сьома С.О. Новації в позашкільлі Сумщини.

Новації в позашкільлі Чернівецької області

Головченко Л.Ю. Новації педагогічного колективу Чернівецького обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді.

Новації в позашкільлі Хмельниччини

Климчук В. В. Застосування інноваційних технологій STEM-навчання в позашкільній освіті.

Новації в позашкільлі Черкаської області

Давиденко Л.В. Новації в позашкіллі Черкаської області.

Новації в позашкіллі Волинської області

Останчук В.А. Новації позашкільної освіти.

Новації в позашкіллі Запорізької області

Ярмошук М. А. Про деякі нові підходи у формуванні дослідницької компетентності учасників учнівських аграрних об'єднань.

Новації в позашкіллі Харківщини

Меднікова Л. П. Інновації закладу позашкільної освіти у вихованні ціннісного ставлення до природи.

Новації в позашкіллі Луганської області

Олена Зельська. Новації позашкільної освіти.

Новації в позашкіллі Закарпатської області

Геревич О., Кузьма В., Бокій Л. Закарпатський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді

Новації в позашкіллі Одеської області

Пахольчук Олена. Інноваційна діяльність позашкільного закладу (з досвіду роботи КЗ «Татарбунарського районного будинку дитячої та юнацької творчості Татарбунарської районної ради Одеської області»).

Новації в позашкіллі Івано-Франківської області

Гудзик Тамара. Новації позашкільників-екологів.

Новації в позашкіллі Львівської області

Кульчицька О.І. Новації в освітньо-виховному процесі комунального закладу Львівської обласної ради «Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»

Новації в позашкіллі Чернігівської області

Трегубова Л.А. Інноваційні процеси в системі роботи комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів»

Вступне слово

НОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Інновація, у контексті педагогічного процесу, означає введення нового в цілі, зміст, методи та форми навчання і виховання. Педагогічна інновація – нововведення в педагогічну діяльність, зміни у змісті та технології навчання і виховання, мають на меті підвищення їх ефективності. Таким чином, інноваційний процес полягає у формуванні та розвитку змісту та організації нового. У науковій літературі розрізняють поняття «новація» та «інновація». Новація – це саме засіб (новий метод, методика, технологія, програма тощо), а інновація – це процес освоєння цього засобу. Інновація – це цілеспрямована зміна, що вносить в освітнє середовище нові стабільні елементи та викликають перехід системи з одного стану в інший. Нововведення при такому розгляді розуміється як комплексний, цілеспрямований процес створення, розповсюдження та використання нового, метою якого є задоволення потреб й інтересів людей новими засобами, що веде до певних якісних змін системи і способів забезпечення її ефективності, стабільності та життєдіяльності і як результат інновації.

У час реформування державної освітньої політики, а саме реалізації засад Нової української школи, важлива роль належить позашкільній освіті, яка здатна доповнювати, поглиблювати, розширювати межі дошкільного, загального середнього, професійного, вищого рівнів освіти. Тому впровадження новацій в освітній процес закладів позашкільної освіти є необхідною умовою підвищення ефективності діяльності закладу та якості життя вихованців.

Вербицький В.В.,
директор Національного еколого-
натуралістичного центру учнівської молоді
МОН України,
доктор педагогічних наук, професор, академік
Національної академії наук вищої освіти
України, Голова ГО “Спілка освітян України”

НОВАЦІЇ ПОЗАШКІЛЛЯ

Новації Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Міністерства освіти і науки України

Новації Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОН України, які запроваджені у 2018/2019 н.р.

Вербицький В.В., директор Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, доктор педагогічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України

Національний еколого-натуралістичний центр Міністерства освіти і науки України сприяє активному впровадженню сучасних науково-методичних розробок, технологій, інноваційних науково-педагогічних проектів, забезпечує навчально-методичний супровід діяльності закладів позашкільної освіти, які вже сьогодні працюють в інноваційному режимі, створюють інноваційне освітнє середовище та розробляють нові моделі організації освітнього процесу.

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Науково-освітній проект: «Вчителі та учні беруть участь в екологічному моніторингу Антарктиди» в рамках Міжнародного наукового проекту «Дослідження стану виводкових колоній пінгвінів *P. rapua* та *P. Adeliae* в підрайоні ККАМЛР 48.1 з використанням мережі фотокамер CEMP (CCAMLR Ecosystem Monitoring Program)»

Організатори: Державна установа Національний антарктичний науковий центр МОН України, Національний еколого натуралістичний центр учнівської молоді МОН України

Мета проекту -- отримання здобувачами освіти досвіду роботи в міжнародному науковому проекті та долучення до зусиль світової науки задля збереження живої природи на планеті.

Очікувані результати: проведення вказаних досліджень надасть змогу учням ознайомитись з поведінковими реакціями пінгвінів у гніздових колоніях; оволодіти навичками камерального опрацювання інформації з фотознімків та її аналізу, узагальнення отриманих даних; отримати досвід роботи в міжнародному науковому проекті і долучитися до зусиль світової науки по збереженню живої природи на планеті. Отримані дані будуть зведені до єдиної бази даних Національного антарктичного наукового центру та статистично оброблені вченими. Результатом має бути динамічна модель (елементи, складові, попередня структура) гніздових колоній *P. Rapua* та *P. Adeliae* та схема зміни гніздового ареалу під впливом кліматичних змін

починаючи з 1905 року, коли відбувся перший облік пінгвінів під час французької антарктичної експедиції Ж. Шарко (архіпелаг Вільгельма), а також доповнена систематизована база даних щодо хронології розмноження та репродуктивної успішності пінгвінів *P. papua* та *P. Adeliae*. Дані проведеної наукової роботи будуть використані у програмі моніторингу та прогнозування

обсягів криля (CCAMLR Ecosystem Monitoring Program – CEMP) Наукового Комітету Комісії зі збереження морських живих ресурсів Антарктики (Commission on Conservation Antarctic Marine Living Resources – CCAMLR).

Всеукраїнський екологічний хакатон "X REALITY ECOLOGICAL HACK - 2019"

Хакатон – конкурс на визначення кращих екологічних проектів та екологічних рішень. Хакатон орієнтований на учнівську молодь, що займається у гуртках, інших творчих учнівських об'єднаннях закладів загальної середньої та позашкільної освіти і має певні досягнення у своєму напрямі діяльності, досвід в сфері наукових досліджень і прагне знайти команду або ресурси для реалізації своєї ідеї/проекту, екологічних та технологічних рішень.

Організатори: Національний еколого-натуралістичний Центр учнівської молоді, комунальний заклад «Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» Херсонської обласної ради, Хмельницький обласний еколого-натуралістичний Центр учнівської молоді.

Мета та завдання хакатону:

- пошук нових ідей та технологій у сфері екології з можливим подальшим впровадженням у господарській діяльності. Підтримка творчої молоді України;
- зміцнення престижу інтелектуальної діяльності в Україні;
- сприяння комунікації між перспективними юними розробниками рішень екологічних проблем та представниками закладів вищої освіти, об'єктів природно-заповідного фонду, громади, бізнесу, інших зацікавлених сторін;
- заохочення учнівської молоді до презентації і розробки рішень екологічних проблем;
- популяризація позашкільної освіти та екологічного руху в Україні.

Очікувані результати: створення умов для творчої самореалізації і професійного самовизначення молоді засобами поглибленої біологічної освіти, формування компетентності здобувачів освіти в природничих науках і технологіях, здатності генерувати нові ідеї, розв'язувати творчі задачі і проблеми в галузі аграрних наук з можливим подальшим впровадженням.

Нові агробіологічні дослідження спільно з науковими установами Національної академії аграрних наук України

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді уклав угоди про науково – навчальне співробітництво з Інститутом біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України та кафедрою садівництва ім. проф. В.Л. Симиренка Національного університету біоресурсів і природокористування України. Відповідно до цих угод здобувачі позашкільної освіти Центру під керівництвом науковців і викладачів проводять дослід «Вивчення біоенергетичних культур в умовах Київщини», на навчально – практичних заняттях опановують технології вирощування та селекції біоенергетичних та плодово-ягідних культур.

Селекціонерами Інституту садівництва НААН України було надано насіння та методичні рекомендації по вирощуванню та зберіганню насіннєвого матеріалу *Callistephus chinensis*, проведені лекційно-практичні заняття для юних дослідників з метою ознайомлення з біологією даної культури та створення колекції генофонду *Callistephus chinensis*.

У цьому році Інститут картоплярства НААН України надав посадковий матеріал картоплі зарубіжної та української селекції (22 сорти) для закладання дослідів для опанування здобувачами позашкільної освіти технологіями вирощування та сортовипробування цієї культури.

Всеукраїнський конкурс школярів та учнівської молоді «Вчимося заповідувати - V етап»

1 січня 2019 року започатковано V етап заочного Всеукраїнського конкурсу «Вчимося заповідувати» - пошукові дослідження учнів та вихованців закладів загальної середньої та позашкільної освіти, творчих учнівських об'єднань, дитячих громадських екологічних організацій.

Організатори: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки України, Департамент екомережі та природно-заповідного фонду Міністерства екології та природних ресурсів України, Національний природний парк «Голосіївський», Українське товариство охорони природи та Асоціація природоохоронних територій України.

Мета Конкурсу: залучення молоді до збереження фіторізноманіття в рамках Всеєвропейської Стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, Закону України «Про рослинний світ»; проведення учнями пошукової роботи з знаходження стародавніх дерев, оцінки їхнього стану та охорони від антропогенного навантаження; формування екологічної свідомості дітей та молоді.

Завдання V етапу конкурсу:

- виявлення та опис стародавніх дерев на території своєї місцевості;
- дослідження та оцінка стану дерев, лікування та догляд за ними;

- підготовка документації до заповідання стародавніх дерев;
- встановлення основних факторів антропогенного впливу на досліджені дерева;
- просвітницька робота молоді щодо значення та збереження стародавніх дерев.

Очікувані результати: активізація природоохоронної роботи через різні форми еколога-краєзнавчої діяльності; формування екологічної компетентності та засад раціонального природокористування.

Міжнародний конкурс еколога-валеологічної спрямованості «Ось мій рідний край, ось мій рідний дім»

Міжнародний конкурс еколога-валеологічної спрямованості «Ось мій рідний край, ось мій рідний дім» під гаслом «Таємниці і цікавинки моїх рідних околиць» - індивідуальне змагання учнів I-VIII класів закладів загальної середньої освіти та вихованців закладів позашкільної освіти відповідного віку.

Організатори: Національний еколога-натуралістичний центр учнівської молоді у співпраці з Департаментом охорони здоров'я та соціальних справ Міського управління Вроцлава під егідою Вроцлавського Природничого Університету.

Мета Конкурсу – розвиток патріотичної та екологічної свідомості школярів.

Номінації конкурсного завдання:

- оповідання «Історія родинної пам'ятки (реліквії)»;
- настільна гра «Таємничі куточки і стежки рідного краю»;
- фоторобота «Одне з 7 чудес моєї рідної околиці»;
- інтернет-блог «Історичними стежками»;
- вишита серветка «Моя серветка гаптована»;
- художня робота «Сімейний портрет на тлі краєвиду»;
- художня робота «Родинний герб»;
- художньо-технічна робота «Туристичний буклет про мій регіон».

Очікувані результати: розкриття творчого потенціалу дітей, набуття ними художньо-творчого досвіду, формування еколога-краєзнавчої компетентності учасників заходу в процесі пошукової та природоохоронної діяльності.

Всеукраїнський природоохоронний конкурс «Мала річка моєї батьківщини»

Всеукраїнський природоохоронний конкурс «Мала річка моєї батьківщини» - дослідницький проект для учнів 7-11 класів закладів загальної середньої освіти та вихованців закладів позашкільної освіти віком від 12 до 18 років включно.

Організатори: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді та Асоціація рибалок України.

Мета конкурсу: залучення дітей до природоохоронної діяльності; формування вмінь досліджувати, описувати та аналізувати отримані дані про малі річки своєї місцевості; пропагувати ідеї сталого розвитку серед місцевої громади.

Конкурсом передбачені завдання:

- зробити короткий, але точний опис (розповідь) про місцевість, де тече річка;

- навести про річку такі відомості: гідрологічні та морфологічні параметри, гідрохімічні та гідробіологічні характеристики;

- провести пошуково-краєзнавчу роботу щодо давніх народних традицій ощадливого використання водних ресурсів;

- оцінити значення річки в господарській діяльності людини;

- оцінити вплив господарської діяльності людини на екологічний стан річки, її охорони від забруднення, засмічування, замулення.

Очікувані результати: формування пізнавальних компетентностей здобувачів освіти про водні багатства України, вироблення навичок раціонального природокористування; розвиток дослідницької компетентності учасників заходу.

Всеукраїнський конкурс «Гуманне ставлення до тварин»

Всеукраїнський конкурс «Гуманне ставлення до тварин» - індивідуальне змагання учнів 1-4 та 5-7 класів закладів загальної середньої освіти та вихованців закладів позашкільної освіти відповідного віку.

Організатори: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Благодійна організація «Благодійний фонд «Щаслива лапа».

Мета конкурсу: популяризація та пропедевтика гуманного ставлення до тварин в суспільстві, насамперед серед дітей та підлітків.

Очікувані результати: формування гуманного ставлення до тварин у здобувачів освіти, почуття емпатії, справедливості та відповідальності за свої дії, набуття практичних навичок в етичному ставленні до тварин, поповнення корпусу волонтерів з числа учасників конкурсу.

Міжнародний конкурс «Традиції народів України, Болгарії і Молдови щодо раціонального використання і збереження лісів та лісових ресурсів»

Організатори: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Громадська організація «Екологічний клуб «Еремурус-Україна» та Національний природний парк «Голосіївський» за підтримки Бюро з питань екології Української греко-католицької церкви.

Мета конкурсу: пропаганда ідей сталого розвитку з опорою на краєзнавчі звичаї і традиції щодо використання і збереження лісів та лісових ресурсів народами, що населяли територію України, Болгарії і Молдови.

Конкурсні завдання передбачають пошукову роботу за номінаціями:

1. Традиційні форми сталого використання лісових ресурсів.
2. Традиції відновлення або створення лісів (природнього, штучного).
3. Обряди і свята, повір'я, пов'язані з лісом та лісовими ресурсами: легенди, прислів'я, приказки, народні перекази і вислови про ліс, діяльність людей по збереженню лісів та поліпшенню їх продуктивності.

Очікувані результати: формування в учасників конкурсу компетентностей щодо сталого розвитку лісового господарства.

**Конкурс «Шкільний сад» — як освітній майданчик для сучасних безпечних агротехнологій на пришкільній ділянці»
(для шкіл сільської місцевості, в яких функціонують учнівські навчально-дослідні земельні ділянки або планують їх створити)**

Організатори: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки України та обласні еколого-натуралістичні центри (станції юних натуралістів).

Мета конкурсу -- створення мережі учнівських навчально-дослідних земельних ділянок - «Шкільних садів», як освітніх майданчиків із сучасними безпечними агротехнологіями для здорового харчування.

Основними завданнями Конкурсу є:

- виявлення і підтримка шкіл сільської місцевості, які зацікавлені в створенні освітніх майданчиків на своїх пришкільних земельних ділянках;
- залучення учнів, учителів, батьків, сільськогосподарських та інших організацій до розвитку пришкільних земельних ділянок для вироблення в учнів сучасних навичок праці;
- допомога школам, які мають учнівські навчально-дослідні земельні ділянки, оцінити та реалізувати потенціал навчально-дослідних ділянок задля досягнення освітньої мети.

Очікувані результати: створення регіональних майданчиків для реалізації сучасних безпечних агротехнологій, розвитку сільських територій, сучасного сільськогосподарського підприємництва.

**Конкурс «Пришкільна ділянка — як освітній майданчик для сучасних безпечних агротехнологій»
(для шкіл сільської місцевості, в яких функціонують учнівські навчально-дослідні земельні ділянки, в Київській, Чернігівській та Житомирській областях)**

Організатори: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки України спільно з б.о. «Green Cross Ukraine» із залученням обласних еколого-натуралістичних центрів (станцій юних натуралістів) Київської, Чернігівської та Житомирської областей, при підтримці партнерів у рамках проекту міжнародної технічної допомоги «Шкільний сад» для розвитку сучасного сільськогосподарського підприємництва».

Проект направлений на створення мережі виробничих інкубаторів «Шкільний сад» для розвитку сучасного сільськогосподарського підприємництва, професійного і соціального зростання молоді в небагатих сільських населених пунктах.

Мета конкурсу -- створення мережі учнівських навчально-дослідних земельних ділянок - «Шкільних садів», як освітніх майданчиків із сучасними безпечними агротехнологіями для здорового харчування.

Основними завданнями Конкурсу є:

- виявлення і підтримка шкіл сільської місцевості, які зацікавлені в створенні освітніх майданчиків на своїх пришкільних земельних ділянках;
- залучення учнів, учителів, батьків, сільськогосподарських та інших організацій до розвитку пришкільних земельних ділянок з метою вироблення в учнів сучасних навичок праці;
- допомога школам, які мають учнівські навчально-дослідні земельні ділянки, оцінити та реалізувати потенціал навчально-дослідних ділянок задля досягнення освітньої мети;
- об'єднання зацікавлених шкіл, які мають учнівські навчально-дослідні земельні ділянки, в загальну мережу та налагодження їхніх зв'язків з науковими і освітніми аграрними закладами.

Очікувані результати: створення регіональних майданчиків для реалізації сучасних безпечних агротехнологій, розвитку сільських територій, сучасного сільськогосподарського підприємництва.

Всеукраїнський конкурс «Вишиванка дитячими руками»

Мистецький захід, що проводиться з нагоди Дня вишиванки.

Організатори: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН України та Вінницька обласна станція юних натуралістів.

Мета конкурсу -- відродження національних традицій, виховання любові і бережливого ставлення до спадщини українського народу, шанобливого ставлення до майстрів народної творчості, усвідомлення потреби збереження художнього надбання.

Очікувані результати: розвиток здатності розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою художніх засобів, набуття здобувачами освіти художньо-творчого досвіду з декоративно-прикладного мистецтва.

Всеукраїнський еколого-мистецький фестиваль «Лендарт весна - 2019»

Організатори: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН України

Фестиваль проводиться з метою формування екологічної компетентності здобувачів освіти, набуття досвіду розробки і втілення збалансованого проекту, пошуку креативних дизайнерських ідей, заохочення учнівської молоді до покращення стану міського (сільського) середовища відповідно до сучасних тенденцій в сфері садового дизайну.

Очікувані результати: розвиток творчого потенціалу учасників конкурсу у продукуванні креативних ідей та пропонуванні способів їхньої реалізації; в умінні трансформувати екологічні та мистецькі знання у досвід діяльності виконання практичних і творчих завдань, естетизації середовища, сприяння професійному самовизначенню здобувачів освіти.

Всеукраїнський форум юних натуралістів на базі Міжнародного дитячого центру «Артек» (м. Київ), в межах V тематичної зміни «Артек – місто професій»

Організатори: Міністерство освіти і науки України, Міністерство соціальної політики України, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Державне підприємство України «Міжнародний дитячий центр «Артек».

Учасники: учні (вихованці) закладів загальної середньої і позашкільної освіти – переможці міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських, районних конкурсів еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти.

Мета – підтримка обдарованих дітей та молоді, які займаються дослідницько-експериментальною роботою в галузі природничих наук, організації їх змістовного дозвілля.

Очікувані результати: формування у дітей та молоді усвідомлення важливості природничих наук як універсальної мови науки, техніки, технологій; залучення їх до дослідницько-експериментальної роботи в галузі природничих наук; формування активної життєвої позиції учасників форуму шляхом залучення їх до вирішення проблем довкілля.

УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Відкриті Всеукраїнські збори “Позашкільна освіта в умовах децентралізації”

Організатори: Міністерство освіти і науки України, ГО “Спілка освітян України”, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

Мета заходу — обговорення стратегій розвитку позашкільної освіти, дієвість нових форматів позашкілля в умовах децентралізації.

Учасники: директори, представники обласних еколого-натуралістичних центрів (станцій юних натуралістів), регіональних закладів позашкільної освіти; керівники органів управління у сфері освіти об'єднаних територіальних громад.

PR-технології та імідж діяльності НЕНЦ засобами електронних ресурсів

Щомісячне електронне видання «Інформаційний бюлетень НЕНЦ» містить стислий аналіз та світлини, які ілюструють основні масові заходи, що відбуваються у мережі закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку.

Щомісячне електронне видання «Фоторепортаж НЕНЦ» містить світлини, які ілюструють основні масові заходи, що відбуваються в Національному еколого-натуралістичному центрі МОН України.

МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Всеукраїнський науково-освітній семінар-практикум «Еколого-освітня діяльність як запорука збереження біорізноманіття для сталого розвитку»

23-24 квітня 2019 року започатковано Всеукраїнський науково-освітній семінар-практикум «Еколого-освітня діяльність як запорука збереження біорізноманіття для сталого розвитку» - новий формат Всеукраїнського екологічного Форуму «Освіта в інтересах сталого розвитку» - щорічного зібрання педагогів закладів загальної середньої та позашкільної освіти, науковців, менеджерів з еколого-освітньої роботи установ ПЗФ, екологічної громадськості.

Організатори: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Міністерство екології та природних ресурсів України, Національний природний парк «Голосіївський», Партнерська мережа «Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні» та Асоціація рибалок України.

Мета заходу — обговорення питань, які стосуються збереження біорізноманіття в Україні, завдань освіти щодо реалізації закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»; підвищення рівня відповідальності та зацікавленості у міжгалузевому співробітництві.

Очікувані результати: розвиток державно-громадського партнерства, сприяння співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування,

громадських організацій, науки, налагодження і зміцнення співробітництва у збереженні довкілля та сталого розвитку.

Освітня програма «Збереження біорізноманіття в контексті здоров'я людини»

Започатковано освітню програму для керівників учнівських делегацій Природничої школи учнівської молоді.

Мета програми – формування компетентностей педагогів щодо цінностей і настанов сталого природозберігаючого розвитку, надання інформації про особливості організації роботи з природозаповідування, налагодження співпраці з еколого-просвітницькими центрами об'єктів ПЗФ, створення комунікативного простору для дискусії, взаємодії та розвитку, систематизація, збереження і поширення знань і досвіду щодо методів оцінки, моніторингу, збереження і відтворення біорізноманіття серед професійної спільноти.

Учасники мають нагоду спілкуватися із дослідниками в галузі збереження біорізноманіття, створення освітніх ініціатив й фахівцями з проектною діяльністю. Під час теоретичних і практичних занять педагоги отримали корисну практичну інформацію, яка допоможе у їхній щоденній роботі.

Очікувані результати: стимулювання творчого потенціалу педагогів; розвиток креативного та інноваційного підходу до організації освітнього процесу; сформоване портфоліо з особистими напрацюваннями, ідеями та проектами для використання у подальшій роботі; наявність контактів у науковій спільноті і між собою.

Профільні курси підвищення кваліфікації для керівників учнівських лісництв

Організатори: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН України, Навчально-науковий інститут лісового і садово-паркового господарства Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Курси проводилися з метою надання, оновлення та вдосконалення знань і вмінь, необхідних для ефективного вирішення завдань з питань лісового господарства під час професійної діяльності посадових осіб та фахівців закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Програма курсів складається із семи модулів: «Оцінка стану лісів і лісового господарства. Лісова політика», «Адаптивний лісовий менеджмент. Новітні системи планування та організації лісоуправління, в т.ч. на основі ІТ рішень», «Відтворення лісів та лісове розсадництво», «Охорона і захист лісу», «Побічне лісокористування, екотуризм і мисливське господарство»,

«Лісова селекція, дендрологія та ботаніка», «Навчально-методичне забезпечення керівника учнівського лісництва».

Опанували програму курсів 24 керівника учнівських лісництв закладів загальної середньої та позашкільної освіти із різних регіонів України.

Цикл тренінгів з громадянської освіти за програмою «Я — громадянин України»

З 23 по 24 квітня 2019 року на базі Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді розпочався цикл тренінгів з громадянської освіти за програмою «Я — громадянин України» для педагогічних працівників закладів загальної середньої та позашкільної освіти, методистів інститутів післядипломної освіти, методичних кабінетів. У 2019 році у циклі тренінгів бере участь 27 педагогів. Тренінги проводять Просіна Ольга Володимирівна, доцент кафедри філософії освіти дорослих ЦППО УМО НАПН України, кандидат педагогічних наук, і Шкільна Ірина Миколаївна, старший науковий співробітник лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України, кандидат педагогічних наук. Учасники I етапу отримали сертифікати, що засвідчують проходження навчання за програмою тренінгу з громадянської освіти «Я-громадянин України».

Очікувані результати: впровадження у виховний процес інноваційних методів та технологій, розробка навчальних програм, проектів, що забезпечують ефективне впровадження змісту громадянської освіти в загальний освітній процес.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Електронні засоби навчання

У 2018/19 н/р. лабораторія підручникотворення Центру розпочала роботу над створенням аудіо-посібника – «Анатомія здоров'я».

Це перший крок в реалізації цільової програми створення електронних засобів навчання в системі позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку.

Очікувані результати: представлення навчальної інформації у форматі аудіо- та відео матеріалів дозволить здобувачам позашкільної освіти опанувати знаннями, вміннями і навичками, досягти необхідної якості навчання.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ВІННИЧИНИ

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ

*Драгомирецька О. А., директор
Вінницької обласної станції юних
натуралістів*

Перетворення, що відбуваються в усіх формах українського суспільства, не могли не торкнутися і системи освіти, яка визначає інтелектуальний потенціал країни в майбутньому і є умовою її процвітання і розвитку. Тому не дивно, що одним із стратегічних напрямів в освіті є інноваційна діяльність освітніх, в тому числі позашкільних закладів.

Життя ставить перед навчальними закладами нові завдання, вирішити котрі не можливо, не розробляючи і не впроваджуючи будь-які конкретні нововведення.

Актуальність інноваційної політики в позашкільному закладу зумовлюють її модернізації, впровадження нових форм організації навчально-виховного процесу, надбання інноваційної педагогіки, як науки про нововведення.

Враховуючи підвищення вимог до позашкільної освіти, як рівноправного інституту в загальній системі освіти, активне впровадження освітніх інноваційних технологій, педагогічний колектив Вінницької обласної станції юних натуралістів працює над переосмисленням стратегії оновлення діяльності закладу, впровадження в навчально-виховний процес сучасних інноваційних форм і методів роботи з вихованцями та педагогами.

Запроваджуючи інноваційні технології навчання та виховання педагогічний колектив закладу єдиний в Україні працює за проектно-модульним планом життєдіяльності Вінницької обласної станції юних натуралістів.

План включає 6 систем 14 проектів та 55 модулів.

Організаційно-адміністративна система містить 2 проекти:

№ 1. «Моніторинг, керівництво та контроль навчально-виховним процесом закладу» (4 модулі).

№ 2. «Фінансово-господарська діяльність» (3 модулі).

Навчально-виховна система – 6 проектів, 11 модулів.

Система збереження та зміцнення здоров'я – 1 проект, 4 модулі.

Система екологічної освіти і виховання – 1 проект, 5 модулів.

Науково-дослідницька та експериментальна система – 2 проекти, 9 модулів.

Успішно опановує науково-методичну проблему закладу «Застосування інноваційних технологій в творчому розвитку особистості, як необхідної умови національно-патріотичного виховання гуртківців».

По-новому діє система управлінської діяльності адміністрації закладу.

В професійну діяльність керівника закладу ввійшов такий аспект, як управління якістю освіти.

Управлінські зусилля спрямовані на створення сприятливих умов в освітньому процесі, підвищення професійної культури педагога позашкільного закладу, рівня освіти вихованців, їх підготовки для життєвого успіху.

Контроль і оцінювання результатів роботи педпрацівників здійснюється через різноманітні інноваційні форми: рейтингова оцінка, моніторинг, діагностика, атестація робочого місця, творчі звіти структурних підрозділів на педагогічній раді тощо.

Адміністрація закладу важливе місце відводить сутності управління позашкільним закладом в умовах ринку та інноваційної діяльності, особливості менеджменту, запроваджує новий напрям в цій теорії – менеджмент освітніх інновацій в результаті якого підвищується рівень конкурентоспроможності, залучаються інтелектуальні інвестиції, впроваджуються освітні інформації.

Принцип інноваційності в управлінні позашкільним закладом характеризується наявністю у керівника потреби в постійному оновленні освітнього процесу внаслідок впровадження освітніх інновацій (оновленою метою управління), залучення інвесторів, створенні систем комп'ютерних мереж Інтернет, підтримка педагогів-новаторів, участі у Грантових заходах.

Виконуючи наказ Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 № 522 «Про затвердження положення про порядок здійснення інновацій освітньої діяльності» прийнята Концепція інноваційного розвитку у Вінницькій обласній станції юних натуралістів.

Завдяки Концепції педагогічний колектив у 2016-2017 навчальному році впровадив ряд інновацій. А саме:

1. Проектна технологія є методом, який широко застосовується Вінницькою обласною станцією юних натуралістів та позашкільниками області.

Для педагогів проектна технологія є способом мотиваційного власного розвитку.

Дидактичною метою проектних технологій є формування активної життєвої позиції учнів щодо розв'язання проблем суспільства. В основі проектної технології – розвиток пізнавальних навичок та критичного мислення учнів, умінь самостійно здобувати знання, орієнтуватися в інформаційному просторі.

Вона завжди орієнтована на самостійну діяльність учнів, зокрема індивідуальну, парну, групову, яку учні виконують протягом певного часу. Цей підхід органічно поєднується з груповим підходом до навчання і дає

змогу розв'язати певну проблему, яка потребує, з одного боку, використання різних методів, засобів навчання і виховання, а з іншого – інтегрування знань, умінь із різних галузей науки. Як правило, результатом успішної реалізації проектів є конкретне розв'язання теоретичної проблеми або отримання практичних здобутків, готових до впровадження.

2. Технології особистісно-орієнтованого навчання і виховання.

3. Організація інклюзивного навчання.

4. Робота гуртків у спеціалізованих школах, організація родинних об'єднань вихідного дня.

5. Здоров'язберігаючі технології.

6. Експериментально-методичний майданчик.

Шлях до успіху ДНЗ № 31 Вінницької міської ради лежить через сміливе впровадження в практику роботи дошкільників інновацій та сучасних освітньо-педагогічних технологій на практичному рівні.

Колектив закладу налаштований на творчість, експериментування, є переможцем багатьох конкурсів, акцій, проектів.

Заклад став експериментальним майданчиком з екологічного виховання Вінницької обласної станції юних натуралістів по проблемі «Формування природодоцільної поведінки дошкільників через спілкування з елементами природи».

Для цього у закладі працюють керівники гуртків обласної СЮН.

Цей проект став предметом уваги Інституту проблем виховання Академії педагогічних наук України і є успішним у проведенні наукового експерименту.

7. Патріотичний проект «Патріотизм в юннатівському колі» - запровадження тренінгів із патріотичного виховання «З Україною в серці».

8. Ведення груп в соціальних мережах Інтернет.

Дистанційне навчання, як спосіб отримання нової інформації з Інтернет-джерела, а й можливість засвоїти новий матеріал, що виходить за межі навчального простору позитивно оцінені учнями та педагогами.

Розробляючи дистанційне завдання чи вправу, керівник гуртків дбає, щоб вони були нестандартними, посильними, але не спрощеними; логічно викладеними; сприяли творчому підходу учнів до їх розв'язання. Вихованець вільно обирає завдання чи вправу до виконання у відповідності до запропонованих завдань програми.

Саме дистанційна технологія дає можливість залучити до дослідницької роботи учнів з сільської місцевості, слухачів очно-заочної Школи біологічних знань та Малої академії наук.

Вихованці, які віддають перевагу дистанційному навчанню, мають змогу:

- поглиблювати власні знання, удосконалювати навички й вміння;
- самостійно планувати робочий час;
- використовувати багато різних джерел інформації;
- опановувати нові види діяльності та форми роботи;

- бути вільними від безпосереднього контролю з боку вчителя;
- вибирати завдання за інтересами;
- обирати час, чергувати розв'язання різних видів завдань;
- визначити тривалість розв'язання завдань і необхідність їх оцінювання;
- самовизначитися і реалізовувати власні потреби.

Технології дистанційного навчання особистісно-орієнтовані, передбачають евристичне навчання вихованців, розвиток у них критичного мислення. Завдяки дистанційному навчанню вихованці вчать ефективно співпрацювати з педагогом. Під час дистанційного навчання у вихованців розвиваються загально предметні й над предметні уміння та навички.

9. Виїзні форми навчання – навчально-польові практики, експедиційна діяльність, навчальні екологічні дослідження в національних природних парках, лабораторіях, в природі.

10. Впровадження ІКТ та мультимедійних технологій, ігрових технологій (гра-квест тощо).

Для педагогічних працівників новою є форма проведення семінарів-практикумів: екологічний квест. Квест – це вид інноваційного навчання з елементами традиційного виду навчання (проблемного) у якому використовуються методи стимулювання засобами рольової гри.

Квестотехнологія ефективно була використана в навчальних закладах при проведенні обласного екологічного семінару-практикуму, де учасники на кожній екологічній зупинці були учасниками інтелектуального змагання з елементами рольової гри, основою якого було послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами. Така форма навчання сприяє розвитку мислення, допомагає долати труднощі та проблеми.

Випробувальною формою роботи з дітьми є квест. Квест – аматорське спортивно-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань команди або окремими гравцями.

Під час гри команди вирішують логічні завдання, здійснюють пошук на місцевості, будують оптимальні маршрути переміщення, шукають оригінальні рішення і підказки. Після завершення чергового завдання команди переходять до виконання наступного. Перемагає команда, що виконала всі завдання швидше за інших.

11. «Не насліді» - проект-пам'ятка, який сприяє обережному та обдуманому використанню природних, культурних та історичних місць, розроблений і рекомендований Центром екологічної освіти штату Колорадо США. Вона містить сім практичних принципів поведінки в природі. Девіз проекту: «Будь обережним, адже природі потрібен довгий час для творення».

12. Забезпечення взаємодії позашкільного закладу та загальноосвітніх навчальних закладів щодо впровадження профільної школи.

13. Творчі майстерні, як інтерактивні засоби навчально-виховного процесу.

14. Інноваційна діяльність через Міжнародні науково-освітні програми та конкурси.

15. Навчання органічному землеробству, як важливої інноваційної педагогічної технології через очно-заочну школу біологічних знань.

Новим методом навчання в позашкільному закладі є моделювання – процес складання й застосування різних моделей для глибшого проникнення в суть навчального матеріалу, узагальнення й систематизації знань. Основні функції методу моделювання – евристична та узагальнювальна. Результати моделювання втілюються в модельних схемах, графіках, математичних аналогах, символах, кресленнях, образах, іноді – в матеріальних моделях.

Моделювання біологічних систем відносять до активних методів навчання. Він полягає в уявному або практичному створенні гуртківцями моделі біологічного об'єкта – біогеоценозу, агроценозу, клітини, системи органів, організму тощо. Використання даного методу спонукає дітей до самостійного пошуку інформації досить часто вимагає різноманітних практичних дій.

Рекомендовано використовувати дану інноваційну технологію з гуртківцями старшого шкільного віку, слухачами МАН та наукових товариств.

16. Біоетичне виховання – «підготовче середовище» для екологічного саморозвитку.

17. Інноваційна методична діяльність – діагностика та рейтингова оцінка, вебінари, експериментально-методичні майданчики, проектна діяльність, творчі майстерні, виїзні інноваційні форми методичної роботи з проведенням семінарів-практикумів та наданням довідки всім закладам освіти області.

18. Новітньою інноваційною формою інформаційно-координаційно-діагностичною формою роботи є проведення щорічного моніторингу роботи позашкільних закладів, гуртків та об'єднань еколого-натуралістичного напрямку та підготовка короткого аналізу роботи закладу в області (за навчальний рік) і щорічного аналізу роботи позашкільного закладу та закладів освіти області по здійсненню еколого-натуралістичної та природоохоронної роботи.

Інноваційна методична робота здійснюється відповідно до розділу «Методична робота» в річному плані роботи. А це: урізноманітнення та осучаснення індивідуальних, групових та масових форм методичної роботи, розробка методичних рекомендацій, підготовка збірників, дидактичних матеріалів, ознайомлення із перспективним педагогічним досвідом, створення навчальних програм, проведення науково-практичних конференцій, «майстер-класів», «круглих столів», ярмарок інноваційних технологій, педагогічних читань, роботи динамічних груп, шкіл педагогічної майстерності та молодого педагога, підготовка мультимедійних презентацій, застосування модульного навчання, видавнича діяльність, вивчення,

узагальнення та поширення перспективного педагогічного досвіду із педагогічних інновацій.

Введення у навчально-виховний процес ідей освіти для сталого розвитку дає можливість створення умов креативності з урахуванням культурних, соціальних, економічних та екологічних аспектів життєдіяльності учня, особистісно-орієнтованого підходу та пріоритету гуманних цінностей.

ЗОШ I-III ступенів № 4 м. Жмеринки має звання «Школа сталого розвитку», головним завданням якої є поетапний гармонійний та збалансований розвиток всебічно освіченої, соціально активної особистості.

Використання Інтернет-технологій для забезпечення учасників навчально-виховного процесу якісною освітою. Відмінним рішенням цієї проблеми є розбудова інноваційної освіти на засадах впровадження ІКТ-технологій, що також дає можливість по-новому управляти навчально-виховним процесом.

Вінницька обласна станція юних натуралістів має творче співробітництво з Вінницькою академією неперервної освіти в плані реорганізації системи освіти з питань впровадження ефективних ІТ-технологій розвитку творчої активності педагогів та учнів, які сприяють активному розвитку науково-дослідницьких, експериментальних проектів, який має назву «хмарно-кластерні технології». Це програмні технології, інфраструктура, платформа, дані, робоче місце для користувачів ПК.

Академія неперервної освіти області, з метою модернізації методичної служби, створили на Вінниччині величезну освітню інформаційну «хмару» в мережі Інтернет на окремому сервері, до якого ПК мають доступ до інформації.

Вінницька обласна станція юних натуралістів є суб'єктом цього проекту і розбудовує свій «кластер» або інформаційний віртуальний клас, або той самий ресурсний центр з питань еколого-натуралістичної діяльності – інформаційний орієнтир, доступний, як дорослим так і дітям.

Перетворення, що відбуваються у суспільстві та у сфері освіти взагалі зосереджуються на особистості – головній дійовій особі та суб'єктові суспільно-історичного процесу.

Головним осередком реалізації індивідуальних потреб юних особистостей на сучасному етапі є позашкільний навчальний заклад до якого звернені окремі розділи концепції «Нової української школи».

Нові часи вимагають нових ідей, нових практичних рішень, оновлення методологічного арсеналу педагогічної науки і практики, інновації управлінської діяльності – що є джерелом мотиваційного розвитку, самореалізації, професійного самовизначення життєвого успіху дитини.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ЖИТОМИРЩИНИ

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

(з досвіду освітньої діяльності комунального закладу позашкільної освіти
«Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради)

*Бордюг Н.С., директор КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР;
Стадник О.О., методист КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР;
Якимчук А.П., методист КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР*

Стратегічною метою системи позашкільної освіти є якісні зміни результатів загальної освіти – розвиток компетентностей. Компетентнісний підхід передбачає переорієнтацію на створення умов для задоволення потреб у якісній освіті громадян, суспільства та ринку праці з метою оновлення структури та змісту освіти, формування системи неперервної освіти, що повинна забезпечити можливості навчання протягом життя. Це викликає необхідність модернізації парадигми позашкільної освіти, тобто об'єктивно обумовлює особливу значущість інновацій у педагогічній сфері. Отже, важливим фактором ефективності освіти стає впровадження нових педагогічних технологій. Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами вихованця, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Основна мета впровадження інноваційних технологій для формування ключових компетентностей вихованців позашкільних закладів освіти еколого-натуралістичного спрямування – дати додатковий поштовх та ресурс для розвитку екологічної грамотності учнів, допомогти школярам отримати практичні навички, а не суто теоретичну інформацію.

Варто сказати, що не існує єдиного узгодженого визначення та переліку ключових компетентностей. Оскільки компетентності – це насамперед замовлення суспільства на підготовку його громадян, такий перелік багато в чому визначається узгодженою позицією соціуму в певній країні або регіоні.

З урахуванням зазначених позицій, педагогічний колектив центру працює над впровадженням інноваційних технологій для формування ключових компетентностей вихованців позашкільних закладів освіти, а саме:

**Навчальна програма з позашкільної освіти еколого-натуралістичного
напрямку «Відповідальне споживання»**
(автор-укладач Ращенко А.В. – к.е.н, керівник гуртків КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР)

Новизна програми полягає в тому, що в її основі лежать приклади запровадження сталого споживання в різних країнах – Литві, Швеції, Білорусі. Крім того, ця програма надає учням можливість для обміну досвідом. Запропоновано розділити дисципліну на вісім блоків, а саме харчування, вибір продуктів, ресурси у побуті, шопінг, відходи, туризм та транспорт. Навчальна програма спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, запитів і потреб у професійному визначенні та реалізується на основі Законів України «Про освіту» та «Про позашкільну освіту». Головною метою курсу є надання інформації і знань та підвищення рівня відповідального ставлення учнів до навколишнього середовища. Адже діти та їх батьки могли б зменшити свій вплив на навколишнє середовище, скорочуючи використання ресурсів (заощаджуючи воду та енергію) і вибираючи більш ефективні з точки зору екології предмети домашнього вжитку.

Великий екологічний квест «Захисник природи»

«Навчайте граючись, а граючись навчайте...» радив В. Сухомлинський. Саме гра пробуджує цікавість, готовність до ризику, створює випробування та радість відкриття.

З 2018 року нами започатковано проведення щорічного Великого екологічного квесту для школярів області. Суть освітнього квесту полягає в його потужній мотиваційній складовій: освітні цілі реалізуються в захопливій ігровій формі з цікавим сюжетом, що містить елементи пошуку і відкриття. Метою квесту є сприяння активізації пізнавальної діяльності школярів області в сфері екології та охорони навколишнього середовища, залученню дітей та загостренню їх уваги на глобальних екологічних проблемах забруднення планети Земля; формуванню в учнів уявлення про цілісність особистого здоров'я та здоров'я суспільства, його складові; розширенню набутих знань про чинники впливу на здоров'я, що сприяють гармонійному особистісному розвитку; виховуванню бажання розвивати усі складові свого здоров'я та берегти його; розвитку екологічного мислення, основ екологічної культури; формуванню вмінь і навичок розрізняти та розв'язувати екологічні задачі та проблеми; розвитку вміння працювати в команді, приймати швидкі вірні рішення; розвитку логічного мислення. Кожного року завдання змінюються та мають нову тематику. Захід проводиться в два етапи – I етап заочний (відбірковий) та II етап фінальний (очний). Учасниками квесту є учнівська молодь від 6 до 17 років включно. Перший Великий екологічний квест «Захисник природи» містив завдання, спрямовані на захист планети від глобальних екологічних проблем, таких як радіоактивне зараження, забруднення Світового океану нафтою і нафтопродуктами, стихійні сміттєзвалища, інфікування людства, лісові пожежі, накопичення пластикових відходів. Основною тематикою II Великого екологічного квесту «Захисник природи» була екологія харчування, екологія здоров'я, екологія душі. Проведення квесту на екологічну тематику сприяє зацікавленості учнів, формуванню пізнавального інтересу, розвиває у

них абстрактне та творче мислення, уміння працювати не тільки самостійно, але і в команді. Базуючись на вищесказаному та враховуючи досвід, ми маємо можливість створити програму інтерактивних квест-ігор як засобу соціалізації дітей середнього та старшого шкільного віку

Педагогічний квест

Провідну роль у забезпеченні ефективності освітнього процесу відіграє педагог, його професіоналізм. Реформування та модернізація освіти вимагає від педагога широкого спектра теоретичних знань, постійного підвищення кваліфікації, росту професійної майстерності, набуття здатності до аналізу та прогнозування результатів власної роботи, забезпечення ефективного функціонування закладу в цілому. Сучасний педагог в умовах конкуренції повинен вміти швидко отримувати науково-методичну інформацію, володіти прийомами її обробки, вміти заощаджувати час на виготовлення дидактичних матеріалів, презентабельно оформляти їх, що в свою чергу сприятиме його переходу на новий рівень педагогічної майстерності. Однією із найсучасніших інтерактивних форм роботи з педагогічними працівниками, що дає змогу створити інформаційний простір, де кожен педагог може самостійно набувати знань і навичок, сприяє підвищенню його фахової майстерності є педагогічний квест. Квест поєднує в собі ідеї проектного методу та ігрових технологій, перетворює педагогів із пасивних об'єктів навчальної діяльності в її активних суб'єктів, підвищує не лише мотивацію до процесу «добування» знань, а й відповідальність за результати цієї діяльності та їх презентацію.

Запропоновані станції для педагогічного квесту:

Станція 1. «Пазл».

Станція 2. «Форма проведення заняття за описом».

Станція 3. «Видатні педагоги».

Станція 4. «Відповідність».

Станція 5. «Мікросвіт».

Станція 6. «Один з чотирьох».

Станція 7. «Птахи прилетіли».

Станція 8. «Кубики».

Станція 9. «Творча».

Обласний фестиваль патріотичних дій «Патріот-Fest»

З 2018 року комунальним закладом позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради спільно з Житомирським військовим інститутом імені С.П. Корольова проводиться обласний фестиваль патріотичних дій «Патріот-Fest».

Основними завданнями Фестивалю є: виховання у дітей та молоді патріотизму, формування національної самосвідомості та високих моральних якостей громадянина України; поглиблення знань учнів з історії свого краю, складних суспільно-політичних процесів тисячолітньої історії України; удосконалення пошукової та просвітницької роботи музеїв навчальних

закладів та пропаганда кращого досвіду їх роботи; сприяння подальшому розвитку пошуково-дослідницької та волонтерсько-благодійної роботи у навчальних закладах області; впровадження здорового способу життя, фізичного загартування дітей та молоді; виховання моральної, фізичної, психологічної готовності підростаючого покоління до виконання Конституційного обов'язку громадян України - захисту незалежної суверенної держави.

Фестиваль проводився у три етапи: I етап – відбірковий (заочний), II етап – фінальний (обласний, очний), III етап «Моя майбутня професія – військовий!» – фінальний (обласний, очний).

II етап – фінальний (обласний, очний) представлений в таких номінаціях:

1. Номінація «Я – громадянин своєї держави».
2. Номінація «Юний волонтер».
3. Номінація «Патріот Житомирщини».
4. Номінація «Національно-патріотичний куточок в закладі освіти».

Учасники фестивалю мають можливість продемонструвати свої навички зі стрільби, тактичної медицини, поведження зі зброєю, знання з історії, військової справи та інші.

Обласний ЕСО-HUB

Наразі українська система освіти перебуває у стані трансформації і багато роботи покладається на педагога. Основною метою нової української школи є формування в учнів ключових компетентностей, необхідних для життя, саме тих, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, і які здатні забезпечити життєвий успіх молоді у суспільстві.

Освіта – галузь досить консервативна і тісно пов'язана з традиціями. Якщо і відбуваються зміни і трансформації, які диктує час, то не дуже швидко. Недостатня модернізація моделі позашкільної освіти, що сформувалася у минулому столітті є неефективною сьогодні. Щоб відповісти на нові виклики сучасності, нами у КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР створено освітній простір для пошуку ідей у позашкільній освіті в області. За основу взято модель корпоративного хаба інновацій, яка часто використовується провідними компаніями. Нами зроблено припущення, що ступінь задоволеності вихованцями освітнім результатом, а також якість і швидкість їх працевлаштування можливо поліпшити, якщо «прокачати» кілька базових *hardskills*. Тому на базі КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР створено такі альтернативні освітні центри, що використовують освітній простір та інфраструктуру для організації та розвитку творчого потенціалу вихованців, формування їх ключових компетентностей.

Освітні центри обласного ЕСО-HUB: «Aquascapе», «Квітковий дім», «Пташиний край», «Екологія душі», «Біологічні лабіринти», «Зелена аптека», «ЕСО-майстерня».

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ХЕРСОНЩИНИ

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ

*Вітренко Е. В., директор
Мудрак Т. О., заступник директора
Комунального закладу «Центр
еколого-натуралістичної
творчості учнівської молоді»
Херсонської обласної ради*

Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу.

Природа є потужним фактором виховання поваги й любові до своєї Батьківщини, могутнім засобом виховання в дітей ціннісних ставлень, моральних якостей, насамперед національної свідомості.

Національно-патріотичне виховання в комунальному закладі «Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» Херсонської обласної ради (далі – Центр) – одна із складових частин навчально-виховного процесу, що має на меті набуття вихованцями гуртків соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування особистісних рис громадянина Української держави, моральної, художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури.

Форми і методи виховання базуються на українських народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології, врахування виховного потенціалу природних ресурсів рідного краю.

Педагогічний колектив Центру працює над питанням створення умов для національно-патріотичного виховання через традиційні та інноваційні методи, а саме:

Обмін досвідом та співпраця із обласними еколого-натуралістичними Центрами України.

З метою налагодження співробітництва у рамках національного руху «Схід та Захід разом», обміну досвідом науково-дослідницької роботи, а також напрацювань з питань національно-патріотичного та екологічного виховання представники адміністрації Центру здійснили ряд робочих візитів до обласних еколого-натуралістичних центрів учнівської молоді України. Із 19 до 20 грудня 2018 року відвідали комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівський обласний Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» та взяли участь у семінарі-практикумі «Традиції та звичаї – скарб українського народу», відвідали масові заходи, присвячені

святкуванню Дня Святого Миколая. Під час візиту було обговорено напрямки співпраці та підписано Угоду про спільну діяльність і партнерство. 24-25 жовтня 2018 року відбулися робочі зустрічі на базі Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді. Між зазначеними обласними позашкільними закладами успішно налагоджено співпрацю по спільній роботі в галузі екологічної освіти і виховання учнівської молоді, зокрема спільного проведення Всеукраїнського ЕСО-НАСКАТОН-2019 за темою «Технологічні рішення в органічному сільському господарстві».

Проведення обласної акції «Збережемо родючість рідної землі!»

Головна ідея організації обласної акції – прищеплення дітям почуття відповідальності та дбайливого ставлення до рідної землі. Обласна акція «Збережемо родючість рідної землі» проведена Центром разом з громадською організацією «Асоціація органічного землеробства» з метою залучення учнівської молоді до дослідницької та природоохоронної роботи щодо захисту, збереження та відновлення родючості ґрунтів Херсонщини, пошуку шляхів отримання якісної екологічно-чистої сільськогосподарської продукції, виховання дбайливого ставлення до ґрунтів під час ведення сільськогосподарських робіт.

Заповнюючи резюме, учасники акції давали оцінку своєї природоохоронної діяльності, особливостям природи рідного краю. В роботах діти визначали кращі шляхи ведення сільського господарства краю в сучасних умовах та обкреслювали проблеми в галузі збереження природних ресурсів що спостерігаються в регіоні.

Важливим моментом акції є те, що діти самостійно ведуть пошук шляхів вирішення проблем охорони природних ресурсів свого краю. Акція проходила за сприянням директора НВП «Інститут «ТЕКМАШ», академіка Інженерної академії України, кандидата технічних наук Осипенко Сергія Борисовича. Для всіх учасників було надано органічний біопрепарат Біо-гель та методичні матеріали, постійно велася методична та інформаційна підтримка учнів та їх керівників.

Таким чином, виховання патріотичних почуттів відбувалося через відчуття дбайливого та мудрого господаря рідної землі.

Зустріч делегації із Грузії

26 липня 2018 року з метою обміном досвідом з питань національно-патріотичного виховання, знайомства з культурою молоді Грузії в Центрі відбулася зустріч грузинської делегації – дітей, чий батьки стали учасниками бойових дій в Грузії. Педагоги та вихованці Центру провели оглядові екскурсії у теплиці, на навчально-дослідній земельній ділянці, в музеї хліба. Дітей ознайомили з особливостями тварин у живому куточку Центру.

Під час майстер-класів діти навчилися власноруч виробляти українські сувеніри-магніти, українські обереги. Проте, найціннішим в заході виявилось спілкування дітей з України та Грузії, в ході якого гостро відчувалося

значення національної належності, необхідність збереження цілісності своїх країн та боротьби за мир.

Обласний конкурс малюнків «Хліб – очима дітей»

Згідно з планом роботи музею хліба Центру 8 лютого 2019 року проведено церемонію нагородження учасників конкурсу малюнків «Хліб – очима дітей». Захід проводився з метою ознайомлення дітей про те, як ставлення до хліба українців втілено в народних традиціях та обрядах, усній народній творчості (казках, піснях, приказках), як відбувається технологічний процес виготовлення хлібу та скільки труда потребує благородна справа хлібороба.

В заході прийняли участь вихованці Центру, учні Зеленівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №38 Херсонської міської ради та Комунального закладу «Олешківська спеціальна загальноосвітня школа I-III ступенів Херсонської обласної ради».

Конкурс пройшов за номінаціями:

- «Обрядові та популярні хлібні вироби в Україні»;
- «Українські народні традиції та обряди, пов'язані з хлібом»;
- «Хліб в усній народній творчості»;
- «Звідки хліб прийшов»;
- «Професії хліборобів».

У процесі творчої праці учнів педагоги Центру прагнули розширити знання про хліборобську працю, ознайомили з процесом вирощування та виготовлення хліба: висівання зерна на полі, збір урожаю, обмолоту, зернових культур, зберігання в зерносховищах, технологічні процеси випікання хліба в минулі часи та в наш час.

Волонтерська робота юннатів Херсонщини.

Для мільйонів людей різдвяні та новорічні свята – це час, який вони проводять разом з сім'єю і друзями, прикрашають свої домівки, дарують один одному подарунки. Приємно отримувати подарунки, а дарувати, роблячи щасливими інших - це подвійна радість. За таким принципом педагоги нашого закладу та позашкільних закладів області виховують своїх учнів.

Напередодні новорічних та різдвяних свят, вже традиційно, юннати Херсона та області проводять волонтерську роботу.

Вихованці екологічних гуртків виготовили власноруч поробки за напрямками: стилізована ялинка, новорічний букет, новорічна композиція, новорічний вінок, сюжетна композиція, флористична новорічна картина чи колаж та новорічний подарунок у рамках Всеукраїнського конкурсу з новорічної флористики «Новорічна композиція».

Спільно з волонтерами Херсонського Центру Допомоги ЗСУ юннати привітали своїми витворами мистецтва та листівками військовослужбовців, які знаходяться в зоні АТО.

З 21 грудня у приміщенні Херсонського обласного госпіталю ветеранів війни, де проходять реабілітацію понад 40 військових та ветеранів, організовано виставку новорічних поробок.

Крім того, виставка новорічних виробів проходила у приміщенні Корабельної у місті Херсоні ради. Всі відвідувачі мали змогу помилуватися дитячими поробками, а діти пільгових категорій отримати їх у подарунок.

Подібні заходи дають нам надію, що у всіх буде святковий настрій, здійснюються мрії та панує мир на нашій квітучій землі!

Участь юннатів Херсонщини в осінніх обліках птахів на базі Біосферного заповідника «Асканія-Нова» ім. Ф.Е.Фальц-Фейна

Вивчення природи рідного краю, дослідження унікальних явищ, таких як скупчення червонокнижних видів птахів в районі біосферного заповідника «Асканія-Нова» - це дієвий інструмент для формування патріотичних почуттів. 18 жовтня 2018 року проведено експедиційний виїзд «Участь в осінніх обліках птахів на території Біосферного заповідника «Асканія-Нова» ім. Ф.Е.Фальц-Фейна». Учасниками експедиції стали вихованці гуртків «Фотонатуралісти», «Загальна біологія», «Дослідники заповідних стежок Херсонщини». Діти були ознайомлені з технікою безпеки, методикою користування біноклями та методами обліків. Розпочалися дослідження на «Зміїній гірці» з підрахунку особин журавля сірого, що перебували на відпочинку в загонах Великого Чапельського поду. За допомогою професійного обладнання дітям вдалося не лише подивитися на птахів, але й підрахувати їх. Нарахували близько 5 тисяч особин птахів. Продовжили екскурсію орнітопарком та зоопарком заповідника.

Під час спостережень за птахами увага дітей приверталася ще й на екологічні аспекти функціонування біосферного заповідника, що дозволяло формувати в дітей уяву про перебіг процесів та колообіг речовин та енергії в біоценозах.

Незабутнє емоційне забарвлення надавала сама природа заповідника – фарби осені, багатий рослинний та тваринний світ.

Таким чином, перелічені вище інноваційні форми організації навчально-виховного процесу в позашкільному закладі сприяють вихованню в юннатівської молоді патріотичного духу, любові до рідної землі та відчуття власної гідності, глибинного усвідомлення своєї етнічної належності та своєрідності історичної долі, що є показником морального здоров'я, духовного та інтелектуального потенціалу особистості.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛІ КИЇВЩИНИ

Реалізація обласного освітнього проекту «Екологічний кластер «EcoWorldKids»: екологізація освітнього простору у закладах загальної середньої та позашкільної освіти Київщини

*Інна Пахомова, завідувач еколого-
натуралістичного відділу
КЗ КОР «Центр творчості дітей та
юнацтва Київщини»*

Екологічне виховання підрастаючого покоління України займає важливе місце в освітньому процесі. Розвиток і формування в дітей та учнівської молоді ключових компетентностей в умовах Нової української школи забезпечується міждисциплінарним підходом до формування екологічної культури, застосуванням теоретичних і практичних форм вивчення питань екології в закладах загальної середньої та позашкільної освіти; взаємозв'язком національного і локального розкриття екологічних проблем в освітньому процесі. Екологічне виховання повинне відігравати значну роль у моральному вихованні людей будь-якого віку і професії.

Сучасна молодь потребує змін, звільнення від стереотипів, адже сьогодні світом правлять креатив та інновації, результатом взаємодії яких стало таке цікаве явище як кластер. В ідеалі – це центр із значними технічними ресурсами, де відвідувачі мають змогу реалізовувати свої ідеї.

Тому провідними ідеями обласного освітнього соціально-екологічного проекту (далі Проект) «Екологічний кластер «EcoWorldKids» є впровадження сучасних ефективних форм освітньої екологічної роботи закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку та закладів загальної середньої освіти Київської області, формування ключових компетентностей, екологічної свідомості дітей та підлітків, розуміння оточуючого світу і себе, впливу умов навколишнього середовища на стан здоров'я людей, залучення дітей та учнівської молоді до активної природоохоронної діяльності.

В основу Проекту покладені чинні нормативні документи, а саме:

- Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту»;
- Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV
- Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»;
- Концептуальні засади розвитку освіти України на період 2015-2025 рр.
- Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки;
- Концепція розвитку Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді на період до 2020 року.

Метою Проекту є формування ключових компетентностей підростаючого покоління, що дозволяє виховувати екологічно свідому особистість з активною громадською позицією.

Створюючи Проект, ми ставили перед собою такі завдання:

- розвиток партнерської взаємодії закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку із закладами загальної середньої освіти сільської місцевості;
- активізація діяльності закладів освіти Київської області з виховання екологічної культури, екологічної свідомості;
- організація виховної роботи та змістовного дозвілля дітей та учнівської молоді закладів з екологічного виховання, активізація соціальної активності підростаючого покоління.
- оволодіння дітьми та молоддю практичними навичками природоохоронної роботи, задоволення їхніх потреб у самореалізації та професійному самовизначенні;
- здійснення методичного супроводу реалізації завдань екологічної освіти та виховання;
- підготовка педагогічних працівників до реалізації завдань екологічної освіти та виховання в умовах Нової української школи;
- розширення форм співпраці із науково-освітніми установами;
- створення та наповнення інформаційних ресурсів з питань екологічної освіти та виховання.

Розробники та координатори Проекту: департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації, КЗ КОР «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини». Науково-методичний супровід здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

Учасниками Проекту стали заклади загальної середньої та позашкільної освіти області:

- Дитячий естетико-натуралістичний центр «Камелія» м. Бровари - **проект «Природотерапія в ландшафтному саду»;**
- Києво-Святошинський районний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді – **проект «Коворкінг «Зелена економіка»;**
- Фастівська станція юних натуралістів Фастівської міської ради – **проект «ZOO SMART CLUB»;**
- Розкішнянський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – медичний ліцей» Ставищенської районної ради, КЗ КОР «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини» – **проект «Лісовий воркшоп»;**
- Опорний навчальний заклад «Шкарівська загальноосвітня школа І-ІІІ ст.» Біоцерківської районної ради – **проект «Творча лабораторія «VODA»;**
- Опорний загальноосвітній навчальний заклад «Жоравський НВК «ЗОШ І-ІІІ ступенів - ДНЗ (ясла-садок)» Яготинської районної ради, КЗ КОР «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини» – **проект «GLOBE» - територія успіху».**

- Фастівський районний еколого-етнографічний центр – Фастівецький заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ст.» Фастівського району – **проект «ЕКО-коучинг «Сортуємо разом».**

Партнерами Проекту виступили Білоцерківський національний аграрний університет, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Навчально-науковий інститут лісового і садово-паркового господарства НУБІП України, Відокремлений підрозділ НУБІП України «Боярська лісова дослідна станція», Національний ботанічний сад НАН України імені М.М.Гришка, Ботанічний сад імені академіка Фоміна, Товариство з обмеженою відповідальністю «Центр управління відходами», батьківська громадськість.

Даний проект розрахований на період з жовтня 2018 року до травня 2021 року. Його реалізація складається з трьох етапів:

- **організаційного** (розробка Проекту, підготовка інформаційних, інструктивно-методичних матеріалів; проведення організаційних обласних методико-педагогічних заходів щодо реалізації; визначення ресурсів (матеріально-технічних, фінансових, кадрових);
- **практичного** (розробка інструктивно-методичного забезпечення щодо змісту, форм і методів організації екологічної освіти і виховання в рамках Проекту; висвітлення освітньої діяльності з дітьми, учнівською молоддю в засобах масової інформації, на сайтах закладів освіти, місцевих органів управління освітою, Інтернет-ресурсах; проведення моніторингу процесу удосконалення змісту, форм і методів організації екологічної освіти і виховання; організація партнерської взаємодії закладів-учасників Проекту «Жити в стилі «ЕКО», яка передбачає роботу постійно діючих арт-майстерень, коуч-студій, воркшопів, лабораторій, відкритих студій, форумів, ярмарок педагогічної творчості та взаємовідвідування учасниками майстер- класів, екскурсій, навчальних занять, скрапбукінгів, спостережень, досліджень, ФЛЕШ-меседжів, квестів тощо).
- **підсумкового** (проведення обласного підсумкового заходу; підбиття підсумків роботи; узагальнення та оформлення матеріалів із реалізації Проекту; презентація результатів проектної діяльності, висвітлення регіонального досвіду у фахових виданнях, засобах масової інформації, Інтернет-ресурсах).

Фінансове забезпечення реалізації обласного освітнього соціально-екологічного проекту «Екологічний кластер «EcoWorldKids» здійснюється на основі сучасної державної політики в галузі освіти та основних напрямів діяльності закладів загальної середньої та позашкільної освіти. Джерелами фінансування є видатки, виділені місцевими бюджетами, а також залучені кошти, що не суперечить чинному законодавству України.

В процесі реалізації Проекту ми сподіваємося отримати наступні результати:

- популяризація екологічної освіти і виховання дітей та учнівської молоді Київської області;

- формування екологічно свідомої особистості з активною громадською позицією;
- вироблення екологічного стилю мислення, екологічної культури підростаючого покоління;
- залучення до обговорення і дослідження проблем довкілля, пошуку і вивчення ініціатив обдарованих дітей і підлітків;
- реалізація принципів педагогіки партнерства, яка може бути реалізована саме в нестандартних умовах навчання;
- розширення мережі гуртків еколого-натуралістичного спрямування;
- створення нового формату освітнього простору.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛІ КІРОВОГРАДЩИНИ

НОВАЦІЇ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»

*Поркуян О.В.,
директор комунального закладу
«Кіровоградський обласний центр
еколого-натуралістичної творчості
учнівської молоді»*

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Для позашкільця інклюзивна освіта – педагогічна інновація, що знаходиться на стадії впровадження. Сучасне суспільство визнає, що саме інклюзія є більш гуманною та ефективною освітньою системою, яка здатна задовольнити потреби всіх категорій дітей, в тому числі й осіб з обмеженими можливостями, та сприяє створенню інклюзивного суспільства, яке б повною мірою сприймало таких учнів, визнавало їхні права на освіту, особистісний розвиток, професійну діяльність, участь у суспільному житті. З метою здобуття дітей з особливими потребами позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку з 2017 – 2018 навчального року комунальним закладом «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» була започаткована співпраця з навчально-виховним об'єднанням № 3 «Спеціальна загальноосвітня школа I-III ступенів – дитячий садок для дітей з вадами слуху». Педагогічний колектив закладу залучає таких вихованців до участі у природоохоронних акцій («Подаруй пташині радість», «Посади дерево»), майстер-класах, лекціях на екологічну тематику, теоретичних заняттях, екскурсіях.

Обласний конкурс «Свій голос віддаю на захист природи»

В усі часи, в усі віки, композитори, поети і письменники найкращі свої твори присвячували оспівуванню храму Природи.

Завдяки народним казкам, прикметам, повір'ям, легендам у людей формується екологічна свідомість, любов до природи, стурбованість долею природи Землі.

З метою формування екологічної культури особистості, її підготовки до цілісного сприйняття сучасних екологічних проблем, свідомого розуміння процесів, що відбуваються в результаті людської діяльності комунальним закладом «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» у 2018 році було проведено обласний конкурс «Свій голос віддаю на захист природи». Роботи переможців конкурсу працівниками закладу було упорядковано та видано збірку «Свій голос віддаю на захист природи».

Під час проведення екологічної конференції «Екологія очима дітей Кіровоградщини» переможці обласного конкурсу декламували свої вірші та твори.

Саме обласний конкурс дає можливість дітям висвітлити екологічні проблеми та привернути увагу людей до збереження природи у своїх віршах, казках, оповіданнях та малюнках.

Обласний конкурс «Вчимося досліджувати та охороняти природу»

проводиться з метою виховання в учнівської молоді любові до природи, рідної землі, усвідомлення відчуття гармонійної єдності людини, суспільства і довкілля, формування екологічної, естетичної і трудової культури, розширення, поглиблення і популяризація екологічних знань.

Організатори: управління освіти, науки, молоді та спорту Кіровоградської облдержадміністрації; комунальний заклад «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»; Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського; Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; Кіровоградське обласне управління лісового та мисливського господарства; департамент екології і природних ресурсів в Кіровоградській області; Інститут сільського господарства Степу НААН; Орхуський екологічний інформаційно-тренінговий центр.

Завданнями конкурсу є: виявлення та підтримка учнів, які мають здібності до науково-дослідницької діяльності; формування інтересу до екологічних проблем планети та рідного краю; розвиток творчої ініціативи учнівської молоді; закріплення і перевірка знань, навичок та вмінь учнів, набутих під час занять в школі та різних учнівських об'єднаннях; обмін інформацією та досвідом роботи з питань екологічного спрямування.

Під час обласного конкурсу учні презентують свої дослідницько-експериментальні роботи у номінаціях: «Юний дослідник»; «Екологія та

проблеми довкілля»; «Біологія»; «Охорона здоров'я»; «Ресурси енергозбереження»; «Сільськогосподарське дослідництво»; «Лісогосподарське дослідництво».

УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Інтеграція закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Сучасний заклад позашкільної освіти – це передовсім відкрита соціально-педагогічна система, спрямована на виховання дитини як суб'єкта власного життя й успіху, на оволодіння учнем ключовими компетентностями. Але заклад позашкільної освіти не зможе досягти цього статусу, не зможе втримати його, якщо не буде взаємодіяти із закладами загальної середньої освіти. Тому, зараз особливого значення набуває інтеграція закладів загальної середньої та позашкільної освіти, яка передбачає створення єдиного виховного простору для творчого розвитку дітей та учнівської молоді.

Взаємодія зі школами має здійснюватись на принципах соціального партнерства та реалізації спільної мети – всебічного і гармонійного розвитку особистості дитини.

Головними партнерами комунального закладу «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» є заклади загальної середньої освіти області. Партнерство з ними здійснюється на основі укладання угод про співпрацю, якими передбачаються дії обох сторін, вказуються напрями взаємодії, інформаційно-методичного супроводу тощо.

Основні напрями співпраці педагогів закладів загальної середньої освіти і ОЦЕНТУМ:

- створення умов для використання школою творчого потенціалу закладу позашкільної освіти у справі розвитку індивідуальності вихованця, його інтересів та творчих здібностей;
- спільний пошук шляхів активізації творчої діяльності дітей як у школі, так і у вільний від уроків час;
- координація дій, яка забезпечує повноцінний диференційований підхід до формування професійної орієнтації учнів;
- спільні дії по створенню умов для впровадження позитивного досвіду щодо соціалізації дитячої особистості;
- спільне стимулювання розвитку духовно-моральних якостей особистості дитини, інтелектуальних здібностей, трудових якостей і вмінь.

МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Проекти освітян для розвитку громади

Розроблена інтерактивна карта соціальних та краєзнавчих проектів «Проекти освітян для розвитку громади» (URL-адреса <https://goo.gl/ycGHSW>).

Організатори: методисти комунального закладу «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» та працівники науково-методичної лабораторії виховної роботи і формування культури здоров'я комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Інтерактивна карта – це інноваційний веб-ресурс, користувачі якого можуть переглядати, редагувати та аналізувати просторові дані за допомогою звичайного веб-браузера. Це платформа, яка акумулюватиме значущі ініціативи, що реалізуються зараз або були нещодавно реалізовані. Кожен бажаючий може розмістити на карті інформацію про свій проект, додавши маркер з прив'язкою до власного закладу освіти, що пов'язаний із реалізацією проекту. Алгоритм додавання інформації про проект на Google-карту розташований на сайті Кіровоградського ОЦЕНТУМ <http://obl-sen.kr.sch.in.ua/>.

Очікувані результати: здатність оперувати веб-ресурсами, володіння навичками роботи з базами даних online, здатність застосовувати комп'ютерні технології з метою вдосконалення професійної діяльності.

Інтерактивна картка «Проекти освітян для розвитку громади» включає: екологічні, соціальні та краєзнавчі проекти.

Екологічний проект: «Квіткові композиції»

Мета проекту: привернути увагу молодого покоління до створених флористичних квіткових килимів та скульптурних композицій присвячених сторіччю В.О. Сухомлинського у яких висвітлено красу і велич рідного краю; продовжувати відродження українських традицій та підвищення рівня еколого-естетичної культури;

Ініціатори проекту: комунальний заклад «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді».

Терміни реалізації: серпень-жовтень 2018 року.

Партнери проекту: комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», НВК «Павлиська загальноосвітня школа I-III ступенів – ліцей імені В.О.Сухомлинського».

Очікуванні результати: у своїх квіткових композиціях вихованці та педагоги розкрили, що таке краса і як треба її берегти, стосунки в сім'ї, любов до батьків, повага і співчуття до бабусь і дідусів; значення школи і вчителя, книги і знань, моральна свобода і обов'язок, любов до рідної землі;

обмін кращим досвідом роботи з флористики та фітодизайну та ознайомлення із сучасними тенденціями у флористиці.

Соціальний проект: «Центр розвитку ініціатив молоді Новоукраїнської громади».

Ініціатор: Новоукраїнський ЦДЮТ «ЗОРІТ»;

Терміни реалізації: жовтень 2016 р. - березень 2017 р.

Партнери: парламент дітей та молоді Новоукраїнської ОТГ, колектив ЦДЮТ "ЗОРІТ", Новоукраїнська міська рада, корпус Миру США в Україні;

Складові проекту:

- відкриття центру;
- проведення тренінгів: «Молодіжний «start-up», «Проектний менеджмент», «Органи місцевого самоврядування в умовах децентралізації: структура, функції», «Співпраця органів місцевого самоврядування і громади. Роль співпраці в умовах децентралізації», «Участь у прийнятті рішень. Бюджет участі», «Визначення потреб громади. Оцінка ідей»;
- напрацювання соціальних проектів та підготовка до їх захисту на форумі - презентації ідей;
- форум - презентація напрацьованих ідей та закриття проекту:

проект «Еко - завод по-новоукраїнськи»

Мета: формування у дітей, молоді та громадськості області екологічного світогляду та пропаганди дбайливого ставлення до природи;

проект «Парк довкілля»

Мета: створення сприятливих умов для організації дозвілля відпочинку новоукраїнців і гостей громади;

проект «Мобільна хімічна портативна лабораторія»

Мета: розвиток науково-дослідницького потенціалу молоді Новоукраїнської об'єднаної територіальної громади шляхом створення мобільної хімічної лабораторії.

Очікуванні результати: реалізовані проекти «Мобільна хімічна портативна лабораторія», «Парк довкілля».

Краєзнавчі проекти: міжрегіональний освітній проект «Прекрасні далі манять нас в похід», дослідницько-краєзнавчий проект «Видатні постаті Бобринеччини».

Краєзнавчий міжрегіональний освітній проект «Прекрасні далі манять нас в похід»

Ініціатори: вихованці гуртка «Юні охоронці природи», учні Добронадіївської загальноосвітньої школи I-III ступенів та Долинської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2.

Керівники проекту: Стеблина О.О., Федоров В. М.

Партнер проекту: Олександрійська РДА, Добронадіївська сільська рада, Долинська РДА, районний парламент дітей, комунальний заклад

«Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді».

Мета: виховувати повагу до культурного та історичного минулого України; формувати етнічну та національну самосвідомість; любов до рідної землі, держави, родини, народу, визнання духовності єдності населення усіх регіонів України, спільності культурної спадщини та майбутнього.

Очікувані результати: виховати патріотично свідомого громадянина, дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальності за природу; потребу зробити свій внесок у покращення долі Батьківщини.

Дослідницько-краєзнавчий проект «Видатні постаті Бобринеччини»

Ініціатори: вихованці гуртка «Чари рідного слова» комунального закладу «Бобринецький районний будинок дитячої творчості»

Керівник проекту: Шитель Аліна Володимирівна

Партнер проекту: учні та вчителі комунального закладу «Златопільська загальноосвітня школа І-ІІ ступенів», вихованці гуртка гуртка «Чари рідного слова» комунального закладу «Бобринецький районний будинок дитячої творчості».

Мета: ознайомлення молоді Бобринеччини з визначними особистостями, що вплинули на розвиток місцевого суспільства у сфері науки та культури.

Очікувані результати: виховати активного учасника суспільного життя міста з високим рівнем почуття патріотизму, матеріальної і духовної культури, осмислення найвищих досягнень своєї нації.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ» РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Воробей В. Ф., директор

Дужук С. А., завідувач методичного відділу

Комунального закладу „Станція юних

натуралістів” Рівненської обласної ради

Сучасні тенденції розвитку позашкільної освіти передбачають перегляд підходів щодо організації освітнього процесу. Відповідно, стратегія організації освітньої діяльності змінюється. Поряд з традиційними формами використовують інноваційні форми збагачення знань, що мотивують процес самоосвіти і сприяють розкриттю творчого потенціалу. Пасивні форми навчання відходять на другий план, а їх місце займають інтерактивні, дослідницькі, ігрові, інформаційно-комунікаційні технології.

Освітній процес

Електронне навчання (e-learning)

Педагоги комунального закладу „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради активно підтримують зміни в освітній діяльності. Адже основна задача керівника гуртків закладу – це підготовка освіченої, творчої, конкурентноспроможної на сучасному ринку особистості. Що стосується технологій навчання, педагоги Станції юних натуралістів активно впроваджують електронні форми отримання знань (e-learning), в яких центральною фігурою є вихованець гуртка. У закладі створено електронну бібліотеку мультимедійних навчально-методичних матеріалів, презентацій, які використовуються педагогами на заняттях гуртків та сприяють кращому засвоєнню складних тем.

Крок до майбутнього

В процесі проведення гурткових занять, на базі комунального закладу „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради, є можливості ознайомити учнів із різними професіями. Якщо керівник гуртка визначає, що учень має нахили до однієї з професій, з ним проводиться індивідуальна робота, щоб поглибити знання і уміння, ще більш зацікавити професією, яка йому подобається. Щорічно в закладі проводиться Тиждень профорієнтації. Гуртківці мають змогу ознайомитись з широким колом професій, пов'язаних з діяльністю Станції юних натуралістів, за допомогою газети „Вітрина професій”, отримати інформацію щодо особливостей професійної діяльності біологів, хіміків, агрономів, та як спрямувати себе на вибір майбутньої професії і як не помилитись у виборі. Впродовж тижня для юннатів усіх творчих об'єднань проходить аукціон „Рейтинг професій” – відкрите голосування за майбутню професію.

Традицією стало проводити на „Станції юних натуралістів” обласні конкурси „Юний дослідник” для учнів 9–11 років та винахідницького проектування (вікова категорія – 12–15 років). Під час захисту проектів юні науковці вчать відстоювати свою точку зору, виокремлювати найважливіше у своїй роботі і доносити до слухачів результати досліджень у доступній формі.

Не менш цікаво проходять обласні збори юних лісівників і членів виробничих бригад. Ці заходи включають захист дослідницьких робіт та презентацію виставки. Збори задовольняють потреби майбутніх лісівників і аграріїв в інтелектуальному і професійному розвитку.

Активно впроваджуються у освітній процес дослідницькі технології. Навчально-дослідницька робота учнів враховує їх вікові особливості, матеріальну базу закладу та інтереси самих вихованців гуртків. До послуг юних дослідників три теплиці, живий куточок, навчально-дослідні земельні ділянки. Тематика дослідів є завжди актуальною і має практичне значення. Результати своїх досліджень гуртківці демонструють під час різноманітних заходів.

Лабораторія у природі

Усвідомлення педагогами необхідності формування в учнівській молоді активної дієвої позиції у вирішенні екологічних проблем сприяло впровадженню активних форм навчання. Високу результативність на практиці показало використання виїзних форм навчання – комплексних екологічних експедицій учнівської молоді. Щороку найактивніші юннати Рівненської області вирушають досліджувати біорізноманіття Рівненського природного заповідника у складі експедиції „ЮНЕКО”. Юні екологи працюють з науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти та науковцями установ природно-заповідного фонду.

Впродовж 10 днів учні знаходять в тісному контакті з природою, обмежені у доступі до мережі Інтернет і навіть до звичайного мобільного зв'язку. Однак програма експедиції складена таким чином, що учні мають можливість по-новому поглянути на значимість цих благ цивілізації. Відмова від певних зручностей на цей час – це не самоціль, а спосіб формування в учнів еколого-психологічного відчуття, уміння попереджати екологічні помилки, наближення учнівської молоді до природи, формування моральної відповідальності за оточуюче середовище.

Особливого значення при проведенні таких експедицій набуває робота з науковцями. Діти допомагають вченим відбирати проби води, ґрунту, ягід для досліджень, проводити експерименти, проводити моніторинг певних біологічних процесів. І ця діяльність є не імітацією наукового дослідництва, а можливістю долучитись до серйозних справ, які допомагають зберегти біорізноманіття регіону.

Дані, зібрані юними екологами використовуються у статтях науковців та Літописах природи Рівненського природного заповідника. Учні розуміють серйозність проведеної ними роботи і бачать, яким чином можуть бути корисні отримані ними данні. Таким чином відбувається корекція мотивів взаємодії особистості з оточуючим природним середовищем і формування активної позиції учнівської молоді у ставленні до природи.

Проведення експедиції „ЮНЕКО” допомагає уникати надмірної раціоналізації та локалізації екологічної освіти. Такі інноваційні форми роботи допомагають не вилучати з освітнього процесу емоційно-почуттєвого підґрунтя.

Країна „Юннатія”

Країна „Юннатія” – добровільна організація гуртківців комунального закладу „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради, яка забезпечує право і надає можливість в межах Статуту здійснювати регулювання і управління справами в інтересах учнів навчального закладу. Учні самоврядування здійснює свою діяльність у співробітництві з адміністрацією та колективом педагогів, а також з батьківським комітетом.

Очолює роботу рада в складі: президента країни, голів комітетів, секретаря. Координують роботу дитячого самоврядування педагоги–радники. Найвищий орган самоврядування – Конференція. Скликається не рідше

одного разу на рік. Шляхом відкритого голосування на конференції затверджують структуру і склад органів країни “Юннатія”. Станція – маленька держава – республіка. Її громадяни – вихованці, батьки, педагоги, а отже, за визначенням, вони є рівними в своїх правах. Країна „Юннатія” має свою газету „Палітра”. В газеті висвітлюються новини з життя Станції юних натуралістів, публікуються результати юннатівських досліджень і спостережень, друкується інформація про цікаві факти з життя тварин, творчі доробки членів усіх гуртків.

Творча майстерня за інтересами

На базі комунального закладу „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради екологічне виховання школярів здійснюється в позаурочний час засобами дизайну, тобто через творчу діяльність вихованців гуртків у творчих майстернях за інтересами: „Орігамі”, „Паперові витівки”, „Чарівний пензлик”, „Країна бісеру”, „Сувенірна майстерня”, „Чарівна стрічка”, „Всяка всячина”, „Розпис по тканині”, „Вербова гілка”.

Керівниками гуртків складено кілька оригінальних методичних розробок, в яких наголос зроблено на утилітарне, практичне пізнання світу. Переробляючи, використовуючи в новій якості старі речі та предмети, діти водночас навчаються дбайливому ставленню до довкілля, протистоять забрудненню своєї оселі, повітря, міста. Проект „Вперед – в минуле!” – це відродження народних культурних традицій, формування в підростаючого покоління зацікавленості й поваги до художнього промислу, культурних цінностей та спадщини українського народу.

Методична діяльність

Майданчики для наукових дискусій

Впровадження педагогічних інновацій значно прискорилося і урізноманітнилось із появою доступу педагогічних та учнівських колективів до мережі Internet. Педагоги Станції юних натуралістів є активними учасниками вебінарів, регулярно знайомляться з сучасними педагогічними техніками та технологіями, використовуючи доступні у Мережі матеріали. Гуртківці є активними учасниками міжнародного науково-освітньої програми GLOBE. Юні дослідники вносять дані моніторингу довкілля на міжнародний веб-сайт проекту.

Методична діяльність в закладі спрямована на впровадження інноваційних форм навчання та виховання, які сприяють збагаченню професійних знань педагогів, мотивують процес самоосвіти. Тематичні педагогічні тижні, методичні об’єднання, семінари ведуть розкриття творчого потенціалу керівників гуртків.

Інформаційно-комунікаційні засоби застосовуються для підвищення якості позашкільної освіти шляхом полегшення доступу до ресурсів, а також обміну ними. Така форма є перспективною як для методичної служби закладу, так як оптимізує роботу над спільними проектами, так і для гуртківців – тому ще спрощує комунікацію і допомагає вирішувати

організаційні питання з мінімальними зусиллями. Кожен підрозділ закладу і усі творчі об'єднання мають свою спільноту у мережі Інтернет. Окремі віртуальні групи має кожний гурток „Станції юних натуралістів”.

Методичні читання

Методичні читання, які проводяться в комунальному закладі „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради, сприяють підвищенню педагогічної майстерності керівників гуртків і мають на меті узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду. Вони проводяться щосередини з актуальної педагогічної тематики. На них обговорюються новинки методичної літератури, керівники гуртків впродовж певного періоду працюють над окремими темами науково-методичної проблемної теми і доповідають про результати свого дослідження.

Методичні читання є продуктивною формою методичної роботи. Цінність її полягає в тому, що керівники гуртків самостійно опрацьовують методичну літературу з актуальної проблеми, аналізують власний та передовий педагогічний досвід.

Управлінська діяльність

Моніторингове дослідження

Моніторинг якості освітнього процесу в комунальному закладі „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради – найважливіша умова підвищення ефективності управління системою освіти, удосконалення процесів навчання і виховання. Він є систематичним, планомірним і систематизованим.

Інноваціями також є вирішення науково-методичних проблем, пов'язаних із розвитком творчих здібностей дітей та учнівської молоді, підвищенням креативної спрямованості позашкільного навчально-виховного мікросоціуму, інтеграцією освітньо-розвивальних і здоров'язберігаючих технологій; розроблення методик розвитку творчих здібностей вихованців в процесі навчально-дослідницької діяльності; діяльність обласних профільних методичних об'єднань педагогів закладів позашкільної освіти.

Застосування новітніх форм, методів та методик екологічного навчання та виховання у комунальному закладі „Станція юних натуралістів” Рівненської обласної ради сприяють виходу сучасної екологічної освіти в області на якісно новий рівень. Однак, пошук ефективних інноваційних шляхів екологічного навчання та виховання на сучасному етапі триває. Педагоги закладу відкриті до інновацій, постійно вчать бачити альтернативу різних рішень, адже правильний підбір методів і форм у позашкільній роботі сприяє формуванню екологічної свідомості учнівської молоді.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ПОЛТАВЩИНИ

ОСОБЛИВОСТІ АГРОБІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Бедніна В. Г., директор
Пугачова І. Я., завідувач відділу сільського
господарства Полтавського обласного
еколого-натуралістичного центру
учнівської молоді*

У нових соціально-економічних та політичних умовах кожна особистість прагне до визначення свого місця та цілей життєдіяльності, формування самосвідомості, патріотизму, внутрішньої свободи та почуття власної гідності, прагнення до створення цінностей духовної культури. Перед суспільством постає важлива педагогічна проблема – формування життєвої компетентності соціально-зрілої людини, її підготовка до входження у життя за нових соціально-економічних умов.

Тому одним із найважливіших напрямів роботи закладу позашкільної освіти повинна стати суттєва перебудова змісту та якості освіти. Упровадження новітніх технологій як технічних, так і педагогічних, вимагають долучатися до якісних змін.

Уміле поєднання традиційних і нетрадиційних форм роботи, використання сучасних педагогічних технологій навчання, нестандартних занять у певній системі та досконале володіння методикою їх проведення забезпечують високу ефективність освітнього процесу. Крізь призму діяльності вихованців переосмислюється структура освітнього процесу, вирішення проблеми розвитку та реалізації творчих здібностей, формування творчої активності кожного вихованця.

Оскільки педагогічний колектив Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді завжди перебуває у пошуках нових, оптимальних форм організації освітнього процесу, то все частіше звертається до інноваційних технологій, запроваджуючи в практику своєї роботи нові освітні проекти. Протягом останніх років наші педагоги використовують такі технології як проведення занять-досліджень, виготовлення лепбуків, проведення тренінгів, застосовують прийом скрайбінгу. Розглянемо детальніше ці технології та поділимося досвідом їх застосування під час вивчення агробіологічних наук.

Основу педагогічної технології, моделювання процесу наукового дослідження, складає система понять, означень, правил, дидактичних засобів та методичних прийомів. Реалізація технології відбувається через проведення занять-досліджень, дослідницьких практикумів.

Заняття-дослідження – це така навчальна форма, в якій домінує дослідницький метод вивчення матеріалу. Використання цього типу заняття зумовлене потребами сучасного суспільства, яке ставить завдання - виховати

творчу особистість, розвинути творчі задатки дітей, навчити їх мислити, здобувати знання самостійно й застосовувати їх на практиці.

Мета заняття-дослідження розвивати у вихованців уміння та навички, необхідні для вирішення нестандартних завдань, що зумовлені змістом заняття, навички самостійного пошуку шляхів з'ясування істини, самостійного здобування нової інформації.

Методику наукового дослідження керівники гуртків упроваджують на практичних заняттях, на яких відпрацьовують окремі прийоми, що складають дослідницьку діяльність. Місцем проведення таких занять може бути лабораторія зоології, лабораторія квітництва та овочівництва, навчально-дослідні земельні ділянки. Наприклад, під час вивчення теми «Строки сівби, норми висівання та глибина загортання насіння овочевих культур» вихованці не тільки знайомляться з насінням, а й висаджують його на навчально-дослідній земельній ділянці або досліджують умови проростання в лабораторії квітництва та овочівництва.

Викладаючи теоретичний матеріал, залучаємо дітей до посильної для них дослідницької діяльності, враховуючи їх психологічні особливості.

Не менш цікавим є заняття, проведене у вигляді квесту. Педагоги нашого закладу дуже часто користуються цією інновацією.

Що таке квест? Назва «квест» походить від англійського слова quest, що означає «пошук», «пошуки пригод». Сьогодні квест – це гра, основним принципом якої є покрокове виконання заздалегідь підготовлених завдань. Квести можуть бути командними або індивідуальними.

Квест-заняття стимулює розвиток логічного мислення, привчає дітей розмірковувати над завданням, різнобічно оцінювати ситуацію, аналізувати інформацію з точки зору значимості, важливості та необхідності, дозволяє пов'язувати матеріал кількох навчальних предметів, залучаючи логіку і критичне мислення.

До того ж, він дає можливість вихованцям відчувати себе безпосередніми учасниками освітнього процесу, а не залишатися спостерігачами і споживачами інформації, пропонованої педагогом.

Емоційність процесу, пов'язана із отриманням результатів і проходженням етапів квесту, сприяє кращому запам'ятовуванню інформації.

Такі заняття проводять як на свіжому повітрі – на зоолого-тваринницькій базі, в парку, на екскурсії, так і в приміщенні – у навчальних кабінетах, лабораторіях тощо під час вивчення вивчення свійських тварин, культурних рослин.

Складність завдань має відповідати знанням і можливостям вихованців. Тобто вони не можуть бути надзвичайно простими. Проте й не повинні перевантажувати дитину. Якщо буде надто складно – дітям стане нецікаво.

Керівники гуртків урізноманітнюють заняття за допомогою інтерактивних саморобних книжок – лепбуків. У дослівному перекладі з англійської «лепбук» (lapbook) означає «наколінна книга» (lap – коліна, book – книга). Всім нам відомо, що краще запам'ятовується те, що цікаво,

емоційно забарвлене. Саме для того, щоб вивчене залишилось в пам'яті дитини, щоб вона могла навчитися користуватися тими знаннями, які отримала на заняттях, щоб вона захотіла самостійно розширити свої знання з даного питання, доцільно використовувати лепбук.

Лепбук або як його ще називають інтерактивна тематична тека – це саморобна паперова книжка з кишеньками, дверцятами, віконцями, рухливими деталями, які дитина може діставати, перекладати, складати на свій розсуд. У ній збирається матеріал з якоїсь певної теми. При цьому лепбук – це не просто виріб. Це прикінцевий етап самостійної дослідницької роботи, яку вихованець виконав під час знайомства з певною темою. Щоб заповнити теку, гуртківцю потрібно буде виконати певні завдання, провести спостереження, презентувати матеріал.

Наприклад, під час вивчення зернобобових культур був створений лепбук, в якому розмістили інформацію про господарське значення цих культур, цікаву інформацію про бобові, малюнки зернобобових культур, незвичних бобових, насіння.

Створення лепбуку допомагає збагатити, закріпити і систематизувати інформацію, а розглядання теки в подальшому дозволить швидко освіжити в пам'яті цікавий матеріал.

Виготовляючи лепбуки на заняттях, у вихованців розвиваються універсальні вміння, а саме: планувати майбутню діяльність, домовлятися з однолітками, розподіляти обов'язки, шукати потрібну інформацію, узагальнювати та систематизувати, самостійно пояснювати, приймати власні рішення, спираючись на надбані знання і вміння, використовуючи усне мовлення, висловлювати своє бажання.

Педагоги планують спільну діяльність з виготовлення індивідуальних лепбуків, виходячи з інтересів кожної дитини. Упродовж певного часу виготовляється тека, а потім її презентують дітям, результатом буде серія лепбуків. Отже, лепбук – це продукт дослідницької діяльності дитини.

Як показує практика зарубіжних шкіл, лепбукінг – ефективний освітній метод, який дозволяє розвивати різносторонню творчу особистість. Адже не дарма його широко використовують у закладах Італії, Франції, США, Великої Британії тощо.

Урізноманітнити заняття гуртків агробіологічного напрямку освіти допомагає така технологія як скрайбінг, яка зацікавлює вихованців, полегшує сприйняття нового матеріалу. Серед «плюсів» цієї інновації можна виділити такі:

- участь та увага дітей;
- якісне засвоєння інформації та запам'ятовування ключових моментів;
- зручне сприйняття інформації;
- можливість неперервного спілкування з вихованцями.

У сучасному креативному середовищі скрайбінгом називається візуалізація інформації за допомогою графічних символів, які відображають її зміст та внутрішні зв'язки, причому процес відбувається в реальному часі

паралельно з доповіддю. Доповідь спікера супроводжується ілюстраціями «на льоту» малюнків фломастером на білій дошці. Таким чином, слухачі чують і бачать одночасно приблизно одне й те ж саме, що полегшує сприйняття інформації.

Наразі скрайбінг – інноваційна технологія, за допомогою якої можна привернути увагу слухачів, забезпечити їх додатковою інформацією та виокремити головні моменти заняття. Популярність технології забезпечується завдяки тому, що людський мозок мислить образами, мова малюнка є універсальною мовою. Крім того, проглядати скрайб (зображення, що з'являється з-під пера, ручки, маркера) набагато цікавіше, ніж звичайне відео.

Застосування перелічених вище технологій не буде ефективним без практичних занять на навчально-дослідних земельних ділянках та зоолого-тваринницькій базі. Для ефективної агробіологічної освіти школярів у закладі створено лабораторію квітництва та овочівництва, лабораторію зоології, плодово-ягідний сад та навчальну пасіку.

Відомо, що бджільництво як галузь сільського господарства, забезпечує людей цінними поживними і, водночас, лікувальними продуктами харчування та сировиною, яка є незамінною для багатьох галузей промисловості.

У зв'язку з важливістю цієї галузі виникає потреба в збільшенні виробництва продуктів бджільництва: меду, квіткового пилку, прополісу, маточного молочка, воску, бджолої отрути тощо. Тому з метою поглиблення і розширення біологічного кругозору вихованців на базі нашого закладу була створена навчальна пасіка та функціонує гурток «Юні бджолярі».

Навчальну пасіку мають змогу відвідувати кожного дня вихованці закладу, учні закладів загальної середньої освіти та гості міста Полтави.

Створення навчальної пасіки дало змогу наочно спостерігати за всіма видами роботи бджоляра у будь-яку пору року, практично опинившись разом з ним на пасіці, та усвідомити важливість охорони бджіл.

Одним із інноваційних напрямів роботи навчально-дослідної пасіки еколого-натуралістичного центру є проект «Скляний вулик». Через скляну стінку вулика вихованці мають змогу спостерігати за бджолами, як вони носять нектар, танцюють, відкладають яйця.

На гурткових заняттях юннати вивчають нові методи і прийоми у бджільництві, ознайомлюються із властивостями продуктів бджільництва, дізнаються про особливості бджолої сім'ї, хвороби бджіл і способи їх лікування. Крім таких форм роботи, учні вчать виготовляти та навощувати вуликові рамки. Вихованці виготовляють і вдосконалюють пасічний інвентар та обладнання.

Подальше удосконалення та розвиток системи агробіологічної освіти школярів дасть змогу створити кращі умови для виховання та навчання дітей,

підлітків і молоді, підготувати їх до праці, вибору професії, активної громадської позиції.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

*Герц І. І., директор Тернопільського
обласного центру еколого-
натуралістичної творчості учнівської
молоді, заслужений працівник народної
освіти України*

***«...дослідницька компетентність -
інтегральна якість особистості, що виражається в готовності і
здатності до самостійного пошуку вирішення нових проблем і творчого
перетворення дійсності на основі сукупності особистісно усвідомлених
знань, умінь, навичок, способів діяльності і ціннісних установок»***

О. А. Ушаков

Найважливішим завданням реформування освіти в Україні є підготовка освіченої, творчої особистості, готової забезпечувати потреби суспільства у професійній діяльності як на національному, так і міжнародному рівні. Сьогодні зміст освіти ґрунтується на загальнолюдських і національних цінностях, на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що відповідає сучасним вимогам суспільства. Актуальними завданнями є опанування ключових компетентностей, що передбачають особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток учнів.

Компетентність - це інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід і особисті якості, котрі обумовлюють ціннісні орієнтації, мотивацію, прагнення, готовність і здатність вирішувати проблеми і завдання реальних життєвих ситуацій, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності.

Компетенція - це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що є заданими до відповідного кола предметів і процесів та необхідними для якісної продуктивної дії стосовно них.

Дослідницьку компетентність розглядаємо виходячи з розуміння понять «компетенція» та «компетентність». Дослідницька компетентність учнів - це ефективний засіб підвищення якості освітнього процесу, сукупність інтегративних якостей особистості, її знань, умінь, переконань, які мають важливе значення для успішного здійснення для успішного здійснення пошуково-дослідницької діяльності.

У сучасній філософії освіти України домінує ідея формування людини-дослідника, здатної до творчого мислення, самостійного пошуку шляхів вирішення актуальних проблем. У сучасних умовах розвитку суспільства знання про природу – це одна з основних складових змісту біологічної освіти.

Запровадження дослідницьких методів в освітній процес має важливе значення для розвитку творчих здібностей, творчої активності та самостійності школярів.

Систематизація дослідницької діяльності сприяє створенню таких психолого-педагогічних умов, що забезпечують керованість розвитком інтелекту й творчих здібностей особистості, пробуджують її інтерес до цього виду навчально-творчої діяльності, формують індивідуальний стиль творчої поведінки.

Організація дослідницької діяльності потребує модернізації, запровадження нових інноваційних технологій, здійснення інтеграції та диференціації. Структурні компоненти дослідницької компетентності, як зазначає В.А. Сластьонін, повинні співпадати з компонентами дослідницької діяльності, а єдність теоретичних і практичних дослідницьких умінь складають модель дослідницької компетентності.

Науково-дослідна діяльність спрямована на одержання суспільно значущих нових знань про певні об'єкти, процеси або явища і має у своєму процесі певні етапи:

- етап планування (проектування);
- етап застосування методів до об'єкта дослідження з метою отримання потрібних результатів;
- етап формулювання та інтерпретації результатів дослідження.

Науково-дослідна діяльність містить такі компоненти:

– проектувальний компонент, який передбачає уміння, навички та здатності виявляти і формулювати проблеми, визначати об'єкт та предмет дослідження, формулювання мету і гіпотезу дослідження, визначати основні поняття;

– інформаційний компонент, який передбачає вміння володіти та опрацьовувати різноманітні джерела повідомлень тощо;

– аналітичний компонент, який передбачає вибір і використання універсальних та спеціальних методів дослідження, розвинуте логічне мислення, творчі здібності і здатності (інтуїція, здатність до інсайту, відкриття, продуктивного мислення);

– практичний компонент, який передбачає створення, передавання та упровадження результатів дослідження у практику.

Отже, основу дослідницької діяльності складають уміння виявляти проблему, формулювати гіпотезу, здійснювати добір й аналіз необхідних даних для дослідження, підбирати відповідні методи проведення дослідження та обробки даних, фіксувати проміжні та остаточні результати

дослідження, проводити обговорення та інтерпретацію результатів дослідження, використовувати їх на практиці.

Дослідницька робота – органічна складова частина освітнього процесу еколого-натуралістичного спрямування шкіл та позашкільних закладів Тернопільської області.

Дослідництво дає змогу комбінувати різноманітні операції, підходи, спрямовані на організацію пошукової діяльності учнів, допомагає педагогу краще пізнати своїх учнів, розкрити різнобічність інтересів та уподобань, спрямувати їхню професійну орієнтацію. У психолого-педагогічній науці пропонується кілька трактувань понять, пов'язаних з дослідницькою діяльністю школярів.

Дослідницькі якості вихованців ТОЦЕНТУМ розвиваються при застосуванні практичних методів навчання, що передбачають різні види діяльності вихованця і керівника гуртка: дослідницькі завдання, лабораторні та практичні роботи, тощо.

Наукове дослідження – цілеспрямоване вивчення науковими методами явищ і процесів, аналіз впливу на них різних факторів, вивчення взаємодії цих факторів. Головними критеріями оцінки наукових досліджень є їх об'єктивна новизна, суспільна значущість результатів, відтворюваність, доказовість і творчість.

Шкільне дослідництво відрізняється від наукового:

- навчальна проблема і ті істини не є новими для науки – вони нові для учнів, які на даному етапі пізнавальної діяльності стають першовідкривачами суб'єктивної новизни;
- обсяг знань учнів є недостатнім для «наукового старту»;
- недостатня сформованість у школярів відповідних прийомів і методів проведення наукового дослідження;
- відповідність мотивації дослідницької діяльності учнів та наукових працівників (мотивацією науковця є пошук абсолютної істини, а мотивація учня обумовлена емоційно-почуттєвим сприйняттям, інтересом до предмета дослідження та вибором майбутньої професії);

Пошуково-дослідницька діяльність – різновид навчально-творчої діяльності школярів, що проводиться з дотриманням вимог до наукових досліджень, передбачає створення оригінального соціально значущого продукту шляхом самостійного використання засвоєних знань, умінь та навичок навчально-пізнавальної діяльності.

Різновиди пошуково-дослідницької діяльності школярів.

- навчально-дослідна робота здійснюється згідно навчальних програм (шкільних дисциплін, профільних гуртків);
- експериментально-дослідницька робота – проведення експериментів відповідно до обраної тематики (конкурсної, проектної тощо), їх опис та аналіз результатів;

- науково-технічна творчість – програмування, проектування, дизайн, моделювання, що включають експериментально-дослідницьку діяльність як один з етапів роботи;

- моніторинг – систематизовані спостереження (складання аналітичних матеріалів –таблиць, діаграм, звітів);

- індивідуальна дослідницька робота, що здійснюється за рекомендованою тематикою МАН України, міжнародних та всеукраїнських конкурсів.

Мотивація школярів до дослідницької діяльності.

Формування позитивної, стійкої, внутрішньої, особистісної мотивації до пошуково-дослідницької діяльності залежить від низки факторів:

- змісту;

- форм навчальної діяльності учнів;

- стилю спілкування;

- об'єктивності оцінки її результатів.

Збагачення мотивації пошуково-дослідницької діяльності сприяє формуванню творчих здібностей і обдарувань, її самоствердженню та самоактуалізації.

Серед мотивів діяльності учнів провідне місце посідають пізнавальні інтереси. Виконання учнями практичних робіт, спостереження за процесами та явищами природи, проведення демонстраційних дослідів, розв'язування проблемних завдань, чергування колективної та індивідуальної навчально-творчої діяльності учнів, організація обміну думками сприяють формуванню в них пізнавальних інтересів та пізнавальної активності.

Загальні положення написання та оформлення пошуково-дослідницької роботи.

- на конкурс подаються роботи проблемного (пошукового) характеру, які відповідають віковим інтересам та пізнавальним можливостям учнів, свідчать про обізнаність учасника конкурсу із сучасним станом галузі дослідження, опанування ним методики експерименту;

- дослідження проводяться на конкретних об'єктах з метою виявлення нових залежностей, якостей, зв'язків, або перевірки висунутих раніше теоретичних положень.

Складові дослідницької роботи.

Тема дослідження. Відображає основний зміст дослідницької роботи і визначає її кінцевий результат.

Актуальність теми обґрунтовується шляхом аналізу та порівняння з набутими знаннями з указаної проблеми, її соціальної значущості для суспільного життя, розкривається суть проблеми та необхідність її дослідження, а також значення та важливість отриманих результатів для відповідної галузі науки.

Наукова новизна роботи має бути пов'язана з її евристичністю, тобто можливістю отримання на її основі нових результатів і наукових даних.

Мета, спрямована на досягнення кінцевого результату роботи.

Завдання дослідження впливають із мети роботи та визначаються з урахування ступеня вивчення об'єкта, розробки наукової проблеми.

Об'єкт і предмет дослідження.

Методи дослідження вказують, як потрібно вирішувати поставлені завдання за кожним пунктом його плану.

Основна частина дослідницької роботи повинна надати уявлення про отримані під час дослідження результати. Ґрунтується основна частина на підставі висновків, зазначених у роботі. Весь матеріал подавати відповідно до зазначених у вступі завдань дослідження і в тій послідовності, як їх було подано. Матеріал повинен чітко визначати результат вирішення кожного і побудований за принципом від загального до конкретного.

Опис матеріалів, умов і методів дослідження.

Результати дослідження – узагальнення одержаних результатів дослідження й встановлення основних закономірних явищ, що вивчаються, в тому числі нових.

Висновки і рекомендації – висновки містять основні результати проведеного дослідження, а рекомендації демонструють шляхи, методи і форми практичного їх використання.

Огляд наукової літератури.

Отже, дослідницька компетентність – це цілісна, інтегративна якість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості і виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в досягненні цілі, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності.

Література

1. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning [Електронний ресурс]: Режим доступа http://ec.europa.eu/dgs/education_culture 1. Архипова М. В. Дослідницька компетентність.

2. Бережнова Е.В. Профессиональная компетентность как критерий качества подготовки будущих учителей // Компетенции в образовании: опыт проектирования: сб. науч. тр. / под ред. А.В. Хуторского. – М.: Научно-внедренческое предприятие «ИНЭК», 2007. – 327 с.

Головань М. С. Сутність та зміст поняття “дослідницька компетентність” / М. С. Головань, В. В. Яценко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць. Випуск

VII. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. – с. 55-62.

3. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – с.23-30.

4. Головань М. С. Компетентнісний підхід як методологічна основа вищої професійної освіти / М. С. Головань // Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць Рівненського державногуманітарного університету. – Випуск 1. – Рівне: РДГУ, 2011. – с. 53-59.

5. Кринецкий И.И. Основы научных исследований. – К.: - Одесса: Вища школа, 1981. – 208 с.

6. Митяева А. М. Особенности многоуровневой системы подготовки в современном вузе / А. М. Митяева // Педагогика. – 2005. – №8. – С. 69–75.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛІ СУМЩИНИ

*Тихенко Л.В., канд. пед. наук, доцент,
директор,*

*Сьома С.О., канд. пед. наук, методист
комунального закладу Сумської
обласної ради – обласного центру
позашкільної освіти та роботи
з талановитою молоддю*

В умовах реформування системи освіти одним із пріоритетних завдань державної політики у сфері позашкільної освіти залишається поліпшення якості надання освітніх послуг і рівний доступ до неї. Сучасна позашкільна освіта має виступати потужним каталізатором процесів особистісного розвитку вихованців, формування їх життєвих компетентностей, засобом включення в соціокультурну практику.

У контексті зазначеного особливої актуальності набувають питання впровадження інноваційної діяльності в роботу закладу позашкільної освіти як вимоги часу, що значно підвищує ефективність та якість позашкільного освітнього процесу у відповідності до сучасних вимог суспільства.

При проектуванні інноваційного позашкільного освітнього середовища важливим є переосмислення змісту освітньої діяльності закладу та підвищення його ефективності в напрямках:

- створення гнучкої системи асортименту освітніх послуг, методик, технологій і процесів їх реалізації з урахуванням вимог суспільства;

- підвищення рівня підготовки педагога-професіонала, який здатний будувати індивідуальну модель роботи з кожним вихованцем, розвивати його індивідуальні здібності, а також спроможний оперативно приймати стратегічні рішення з огляду на кон'юнктуру освітніх послуг;

- проектування демократичного управління закладом позашкільної освіти.

I. ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

1.1. Використання технології «Лепбук» у проектній діяльності вихованців

Сучасний етап розвитку системи позашкільної освіти вимагає перегляду й переосмислення педагогічного процесу в цілому, спонукає масово впроваджувати в практику діяльності інноваційні підходи до організації освітнього процесу на всіх його етапах, проводити адекватний відбір змісту, форм і методів роботи. Зокрема в системі педагогічного інструментарію педагога-позашкільника виняткового значення набуває технологія проектного навчання. Така технологія розвиває критичне та логічне мислення вихованців, підвищує їх самостійну активність, прагнення до творчості та саморозвитку, формує вміння самостійно конструювати власну діяльність, орієнтуватися в освітньому просторі, застосовувати отримані знання на практиці, мотивує бажання й здатність самостійно навчатися впродовж всього життя.

Залучення вихованців до проектної діяльності в гуртках закладу позашкільної освіти ефективно здійснюється шляхом створення лепбуків.

Лепбук (з *англ.* Lap - коліно, book - книжка, «наколінна книжка») – це саморобна інтерактивна папка, міні-книжка, яку дитина може зручно розкласти на колінах або на столі й переглянути весь її вміст. Це своєрідний тематичний посібник, який має чітку структуру, яскраво оформлений і відповідає віковим особливостям вихованців. Він має кишеньки, дверцята, конвертики, віконця, вкладки й рухливі деталі, в які розміщують дидактичні матеріали. Кожен конвертик або віконце вміщує систематизований матеріал для вивчення й закріплення знань з певної теми.

Створення лепбука включає п'ять основних етапів розроблення проекту:

1. Проблема – визначення теми, формулювання мети.
2. Планування – розроблення структури лепбука, його моделювання.
3. Пошук інформації – вивчення матеріалу, виконання завдань.
4. Продукт – оформлення результатів.
5. Презентація результатів проекту.

Під час роботи над ним у вихованців розвиваються універсальні компетентності, зокрема вони навчаються:

- планувати майбутню діяльність;
- домовлятися з однолітками;
- розподіляти обов'язки;
- добирати, узагальнювати та систематизувати інформацію;
- самостійно знаходити відповіді на запитання, що виникли;
- приймати рішення, спираючись на свої знання й уміння;
- спілкуватися, висловлювати власні думки й побажання;
- самостійно аналізувати та робити висновки.

З точки зору педагогічного процесу лепбук є своєрідним «дидактичним і методичним полем» для діяльності керівника гуртків, зокрема:

- навчальний, дидактичний та ігровий посібник;
- нова форма організації пізнавальної активності вихованців та їх самостійності;
- новітній спосіб організації STEM-освітньої діяльності;
- змістовний елемент розвивального середовища гуртка;
- форма презентації результатів проекту або тематичного тижня.

Отже, використання лепбука в проектній діяльності вихованців закладів позашкільної освіти визначається його багатоцільовою і багатофункціональною спрямованістю, можливістю інтегрування в цілісний освітній процес, в ході якого відбувається засвоєння гуртківцями системних знань з базових дисциплін, розвиток їх ключових компетентностей.

1.2. Використання QR-кодів в освітньому процесі гуртків закладу позашкільної освіти

Організація якісного освітнього процесу в гуртках закладу позашкільної освіти можлива за умови створення мобільного інформаційно-освітнього середовища, а також застосування інноваційних, інтерактивних методів, заснованих на формуванні вмінь і навичок самостійно здобувати знання, розвивати критичне мислення та підвищувати рівень освітньої автономії вихованців. Серед складових елементів мобільного інформаційно-освітнього середовища чільне місце посідають технології створення та розпізнавання QR-кодів (від англ. quick response – швидкий відгук).

QR-коди – це мініатюрні носії даних, які можуть зберігати текст, гіперпосилання, візитівку, адресу, повідомлення тощо. Ці дані кодуються за допомогою спеціальних програм або сервісів у вигляді чорно-білих або кольорових квадратів.

В освітньому процесі гуртків закладів позашкільної освіти QR-коди активно використовуються як:

– ефективний засіб представлення додаткової інформації з конкретної проблеми. Сканувавши смартфоном QR-код, можна швидко отримати доступ до додаткової інформації з обраної проблеми, перейти на сайт електронної бібліотеки, скористатися онлайн-словниками, науковими публікаціями дотичними до цієї проблеми;

– засіб візуалізації інформації, що дозволяє вирішити комплекс педагогічних проблем: зробити складний навчальний матеріал більш зрозумілим, доступним для усвідомлення, не зменшуючи рівня його науковості; підвищення мотивації вихованців до більш поглибленого вивчення базових дисциплін, для набуття глибоких і системних знань; залучення вихованців до експериментально-дослідницької діяльності; створення умов для більш неформального засвоєння змісту освіти, тощо;

– своєрідний зв'язок між опублікованими джерелами інформації та онлайн-світом. Це досить вигідно, оскільки дозволяє користувачам швидко

отримувати доступ до потрібної інформації без необхідності вводити запит на комп'ютері;

– засіб контролю знань умінь і навичок вихованців, що дозволяє організувати самоперевірку їх знань, проводити опитування та тестування.

Використання QR-кодів в освітньому процесі гуртків закладів позашкільної освіти детермінує подальші його зміни: модернізацію форм організації освітнього процесу; впровадження нових підходів до вивчення теоретичного матеріалу, проведення практичних і лабораторних робіт; зміну методів і прийомів роботи педагога з вихованцями; перебудову освітнього процесу відповідно до потреб суб'єктів освіти; зміну методів оцінювання знань вихованців та їх корекцію.

II МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

2.1. Методико-педагогічний марафон нестандартних занять гуртків і заходів

Успішне подолання викликів сучасності детермінує зміни в роботі з педагогічними кадрами закладів позашкільної освіти. Важливо, що цей вектор діяльності має бути спрямований на побудову дієвої моделі безперервної освіти педагогів, розвиток їх особистісно-професійної компетентності, підвищення рівня майстерності та педагогічної культури.

Ефективним засобом на шляху до підвищення рівня професійної компетентності педагогів-позашкільників сьогодні вбачається участь їх у колективних і групових інноваційних формах методичної роботи: тренінгах, науково-практичних конференціях, майстер-класах, форумах, методичних фестивалях, панорамах, дискусіях, аукціонах, діалогах, проблемних столах, консиліумах, дебатах, фокус-групах, воркшопах, педагогічних хакатонах тощо.

Зупинимося на одній із таких форм організації методичної роботи з педагогічними кадрами як Методико-педагогічний марафон нестандартних занять гуртків і заходів.

Марафон проводиться відповідно до концептуальних положень Законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту» щодо актуалізації змісту позашкільної освіти, у контексті розроблення науково-методичної проблеми «Модернізація організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти». Має на меті – вдосконалення інноваційного освітнього середовища закладу. Його завданнями є:

– презентація форм, методів, методик організації освітньої діяльності педагогів за напрямками позашкільної освіти;

– стимулювання керівників гуртків до проведення оригінальних за змістом, формами і методами організації занять гуртків і заходів;

– поповнення обласного інформаційно-методичного банку тематичними друкованими і відеоматеріалами з метою презентації кращого досвіду роботи педагогів закладу;

– підготовка до роботи під час літньої оздоровчої кампанії, нового навчального року.

Захід проводиться впродовж квітня-травня поточного року у 3 етапи:

I етап – до 16 квітня

II етап – до 17 травня

III етап – до 01 червня

На першому етапі у навчальних відділах:

– здійснюється аналіз існуючих і потенційних інноваційних форм організації освітнього процесу в гуртках, самоосвітньої діяльності педагогів за навчальний рік;

– проводяться засідання методичних об'єднань педагогів відділів, під час яких обговорюються ідеї щодо участі в Марафоні, а саме: визначення учасників Марафону, розроблення навчальних матеріалів, конспекту заняття або сценарію заходу; визначення дати, часу, місця, форми проведення заняття/заходу, цільової аудиторії.

На другому етапі Марафону педагоги демонструють інноваційні форми роботи з вихованцями. Згідно з графіком проводяться нестандартні заняття гуртків і виховні заходи для вихованців закладу, до участі в яких залучаються батьки вихованців, представники державних і громадських інституцій, з якими співпрацює відділ, творче об'єднання; організовується взаємовідвідування цих заходів.

Обов'язковою умовою участі в Марафоні є відеозйомка фрагменту заняття/заходу. Важливо презентувати найбільш цікавий фрагмент із точки зору його нестандартності й оригінальності, упровадження нетрадиційних методик, технологій, зокрема технологій розвитку критичного мислення, техніки презентації «скрайбінг», теорії розв'язання винахідницьких задач тощо.

На III етапі Марафону підбиваються підсумки участі в ньому педагогів відділів; здійснюється рефлексія; відбувається ознайомлення з фрагментами занять і заходів, їх оцінювання шляхом онлайн-голосування; визначення кращого досвіду роботи з вихованцями, презентованого під час занять і заходів; планування роботи з урахуванням запозиченого перспективного педагогічного досвіду.

III. УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

3.1. Створення ефективного інформаційно-комунікаційного позашкільного освітнього простору області

Методична ідея: створення ефективного інформаційно-комунікаційного позашкільного освітнього простору, спрямованого на подальший розвиток системи позашкільної освіти області, підвищення якості надання освітніх послуг шляхом налагодження оперативного інформаційного обміну та ефективної комунікації між усіма його суб'єктами.

Мета: розроблення та впровадження в практику діяльності закладів позашкільної освіти області методики моніторингових online опитувань здобувачів позашкільних освітніх послуг.

Високий рівень якості надання освітніх послуг розглядається як основний результативний показник системи позашкільної освіти загалом і визначається сукупністю критеріїв у різних аспектах діяльності закладів позашкільної освіти: якість управління позашкільною освітою, якість умов забезпечення позашкільної освіти (матеріально-технічне, інформаційне, фінансове, кадрове тощо), якість педагогічних працівників, якість освітнього процесу (зміст, форми, методи, технології), якість результатів освіти (особистості), ін. Означені процеси відбуватимуться більш ефективно за умови безперервного відстеження останніх шляхом моніторингу.

Зокрема моніторингові online опитування сьогодні розглядаються як ефективний інструмент підвищення якості позашкільної освіти. Об'єктами моніторингу в цьому випадку є: система позашкільної освіти загалом; процеси, що здійснюються під час освітньої діяльності; різні види діяльності, що притаманні освітньому процесу (освітня, педагогічна, управлінська); явища, що характеризують функціональну своєрідність і результативність позашкільного освітнього процесу (вихованість, освіченість, компетентність, майстерність тощо).

Надходження оперативної інформації щодо діяльності закладів позашкільної освіти забезпечує адекватне й своєчасне реагування на зміни ринку позашкільних освітніх послуг, зокрема на створення гнучкої системи їх асортименту, технологій і процесів їх реалізації з урахуванням вимог вихованців як кінцевих споживачів.

Ключовими аспектами впровадження моніторингових online опитувань у позашкільному освітньому просторі є:

- по-перше, вирішення проблеми оперативності, мобільності та достовірності традиційної face-to-face (паперової) техніки проведення масових опитувань усіх зацікавлених респондентів (стейкхолдерів);
- по-друге, впровадження моніторингових online опитувань можна вважати природнім процесом, зумовленим загальною інформатизацією суспільства, зміною існуючих та появою нових методик і практик;
- по-третє, зміна форми комунікації із здобувачами позашкільних освітніх послуг - збільшення ролі візуальної інформації.

До основних переваг моніторингових online опитувань можемо віднести:

- *економію ресурсів* (часових, фінансових і людських). Online опитування забезпечує проведення дослідження в максимально короткі строки. Перед сучасною позашкільною освітою стоїть завдання якомога швидше зрозуміти і відреагувати на потреби здобувачів позашкільної освіти. У зв'язку з цим, зростає необхідність в оперативному отриманні інформації. Жоден з традиційних методів не може забезпечити такий швидкий збір первинної інформації як online опитування;

- вирішення проблеми *доступності респондентів*. Адже таке опитування можливе у самих найвіддаленіших населених пунктах лише тільки за умови наявності Інтернет зв'язку і мобільних гаджетів. Крім цього online опитування пропонує нову форму комунікації, де респондент відчуває

себе психологічно набагато вільніше, а цікаве візуальне оформлення анкети (відео, зображення, анімація) відіграють додаткову роль у стимулюванні інтересу до участі в опитуванні.

– *автоматизацію процесу збору та обробки даних.* Це дає можливість оперативно виявити помилки ще на етапі збору даних, а також знижує ймовірність появи недостовірної інформації, пов'язаної з впливом людського фактора. В цілому, це значно підвищує точність і надійність отриманої інформації.

Досить дієвим і простим способом створення online опитувальників є використання Google Форми – частини офісного інструментарію Google сервісів. Цей зручний інструмент дозволяє легко й швидко планувати заходи, розробляти анкети, а також збирати потрібну інформацію, що автоматично зберігається в меню Google Діску та електронній таблиці.

Отже, впровадження моніторингових online опитувань у позашкільному освітньому просторі має значні переваги серед яких: простота збору даних та їх контролю, оперативність надходження інформації, індивідуальна логіка опитувальника для кожного респондента, можливість отримання готового масиву даних у зручному форматі тощо.

3.2. Обласна естафета

«Позашкільна освіта Сумщини – 49+»

Обласна естафета «Позашкільна освіта Сумщини – 49+» започаткована в межах обласного соціально-освітнього проекту «Кожна дитина має право», що спрямований на забезпечення права дітей і молоді на позашкільну освіту. Відтак – на розвиток творчих здібностей, вільний вибір напряму навчально-творчої діяльності, змістовне спілкування, формування вмінь і навичок, що сприяють громадянському становленню, професійному самовизначенню підростаючого покоління.

Цифра 49 означає кількість діючих закладів позашкільної освіти в області на час започаткування обласного соціально-освітнього проекту «Кожна дитина має право», знак «+» – розширення мережі закладів позашкільної освіти, мережі гуртків і творчих об'єднань, урізноманітнення їх профілів, покращення фінансово-економічного та матеріально-технічного забезпечення ЗПО.

Мета естафети: формування регіонального позашкільного освітнього простору через популяризацію сучасних напрямів позашкільної освіти засобами просвітницької і соціально-педагогічної діяльності, розширення форм співпраці закладів загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти.

Заходи щодо реалізації:

– проведення активної просвітницької роботи в окремих адміністративно-територіальних одиницях області щодо розширення мережі закладів позашкільної освіти, визначення перспектив розвитку позашкільної освіти та забезпечення права дітей на її здобуття за різними напрямами відповідно до їх здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів;

- комплексне поєднання зусиль усіх складових освіти (дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої) в аспекті підвищення рівня якості освітніх послуг, що надаються закладами позашкільної освіти області;
- організація доступності до позашкільної освіти дітей у новостворених об'єднаних територіальних громадах (ОТГ), шляхом створення нових закладів, організації роботи гуртків на базі закладів загальної середньої освіти, залучення на договірній основі закладів позашкільної освіти, розташованих на території інших громад;
- проведення в кожній адміністративно-територіальній одиниці області днів, тижнів, місячників, інших масових заходів, спрямованих на популяризацію позашкільної освіти серед дітей і молоді, підвищення її престижу та ролі у формуванні особистості юних громадян;
- активізація співпраці органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями та організаціями, бізнес-спільнотою щодо збереження та розширення мережі закладів позашкільної освіти області в умовах децентралізації, покращення їх фінансово-економічного та матеріально-технічного забезпечення;
- ініціація управлінських заходів, спрямованих на пошук ефективних шляхів розвитку позашкільної освіти області в умовах реформування освітньої галузі України, розроблення нового формату її існування в умовах децентралізації.

НОВАЦІ В ПОЗАШКІЛІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

НОВАЦІ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

*Головченко Л.Ю., директор
комунального закладу
«Чернівецький обласний центр
еколого-натуралістичної творчості
учнівської молоді»*

Освітній процес.

В 2018 році в Чернівецькому обласному центрі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді відкрито контактний зоомайданчик «Пам'яті Василя Аксєніна», нашого земляка, Героя Небесної Сотні. Створення контактного зоомайданчика було давньою мрією педагогічного колективу закладу тому, що саме безпосередній контакт з тваринами сприяє формуванню у дітей гуманного та відповідального ставлення до живої природи, виховує у дитини кращі людські якості: доброту, любов, турботу.

До вже наявної тваринної бази живого куточка (морські свинки, кролики, нутрії, шиншили, папуги, фазани та інші) цього року додалися нові, подаровані громадською організацією Фельдман-Екопарк (м. Харків) у межах Європейської програми збереження видів в умовах неволі, а саме: камерунські кози, карликові уессенські вівці, в'єтнамські свині. Вони стали красою і візитною карточкою нашого майданчика.

На базі контактного зоомайданчика проводяться оглядові та тематичні екскурсії для відвідувачів різних вікових груп. Особлива увага приділяється дітям з особливими освітніми потребами, інвалідам, в тому числі і дорослим. Налагоджена співпраця з КЗНЗ «Чернівецький обласний навчально-реабілітаційний центр №1», КЗ «Чернівецька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат №2», КЗ «Чернівецька загальноосвітня школа-інтернат №4», громадською спілкою «Асоціація ветеранів «За Україну! За її волю», товариством інвалідів, громадською організацією «Миле сонечко» та іншими.

Невід'ємною складовою є експериментальна та практична робота з гуртківцями. Практична робота полягає в опануванні елементів догляду за тваринами в умовах контактного зоомайданчику: годування, випасання, підтримання санітарно-гігієнічних норм тощо.

У 2018-2019 н.р. у Чернівецькому ОЦЕНТУМ значно інтенсифікувалася робота юннатів по програмі GLOBE: зросла кількість вихованців, які проводять спостереження в рамках програми, збільшився спектр виконуваних завдань, розширилась їх географія. У поточному році працювало 2 гуртки «GLOBE у моєму закладі»; значна кількість навчальних годин відведена на опанування методів та виконання завдань GLOBE у програмі гуртка «Основи фенології».

Наші вихованці успішно взяли участь у міжнародному віртуальному симпозіумі «2019 GLOBE International Virtual Science Symposium», де представили дослідницьку роботу за результатами фенологічних спостережень, проведених упродовж вегетаційного сезону 2018 року, та отримали сертифікати. За результатами весняних фенологічних спостережень в рамках Європейської фенологічної кампанії вихованці гуртків «GLOBE у моєму закладі» (керівник – Чебан Т.Н.) та «Основи фенології» (керівник – Хлус Л.М.) створили відеофільм та слайд-шоу, які були розміщені на європейському GLOBE website.

Команда «Шукачі пригод» (вихованці гуртка «Основи фенології») стала учасником «GLOBE Марафон», посіла III місце і виборола право участі у GLOBE Іграх – 2019.

Методична діяльність

Педагогічний колектив КЗ ЧОЦЕНТУМ на відзначення 100 річчя позашкільля впровадив нову форму обміну досвідом роботи: «Педагогічні гутірки». Перша гутірка «Флористика та фітодизайн: класика та сучасність» пройшла в жовтні 2018 р. Для її проведення була запрошена Таранюк Оксана Володимирівна, завідувачка лабораторії ужитково-прикладного мистецтва

Вінницької обласної станції юних натуралістів. Надалі гутірки проводяться регулярно, раз у квартал. Їх учасниками є педагоги-позашкільники області, фахівці, науковці, громадські активісти.

Велика увага в нашому закладі приділяється також і психологічному супроводу гуртківців, зокрема при їх участі в різноманітних конкурсах, зборах, олімпіадах, конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт різних рівнів. Низка факторів: низька стресостійкість, хвилювання, невміння подолати тривожність та опанувати свої емоції, – можуть зашкодити вихованцям досягти високих результатів навіть при високому рівні теоретичної підготовки.

У цьому навчальному році практичним психологом КЗ ЧОЦЕНТУМ було напрацьовано програму «Я обираю успіх» профілактики стресових перевантажень підлітків при підготовці до участі в інтелектуальних змаганнях (схвалено до використання рішенням Експертної комісії НМЦППСР ІППО ЧО 06.03.2019 р.).

Програма розрахована на дітей 13-16 років (8-11 класи) та є комплексною, оскільки передбачає роботу і з педагогом, і з батьками. Її метою є профілактика негативних емоційних реакцій на стресові перевантаження шляхом формування психологічної готовності до участі в інтелектуальних змаганнях.

Робота за програмою «Я обираю успіх» дозволяє вихованцям оволодіти навичками саморегуляції емоційного стану, знайти внутрішні ресурси для підвищення впевненості у собі, розвинути навички впевненої поведінки, досягнути емоційної реалізації та особистісного зростання.

Ефективно працює Літня педагогічна школа для керівників гуртків, вчителів – учасників екологічної освітянсько-дослідницької мережі Чернівецької області. Цього року увага приділялась проекту «Міжнародний моніторинг смертності бджіл» та ризикам збереження біорізноманіття. Педагоги засвоїли експрес-методики досліджень, долучились до співпраці з Національною мережею інформації з біорізноманіття (UkrBIN).

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛІ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Застосування інноваційних технологій STEM-навчання в позашкільній освіті

*Климчук В. В., директор
Хмельницького обласного
еколого-натуралістичного центру*

Сьогодні наше суспільство поступово переходить від товарної економіки до інтелектуально-творчої. Змінюються традиційні види діяльності та, як наслідок, змінюється й система освіти, яка має відповідати

вимогам сучасності і потребам особистості швидко й раціонально реагувати на динамічні зміни соціального устрою.

Орієнтуючись на сучасний ринок праці, фахівці освітньої сфери кардинально переглядають навчальні програми, які мають безпосереднє відношення до навчання й професійної підготовки підростаючого покоління до нових ролей у суспільстві, оволодіння ними такими технологіями, знаннями, уміннями, що задовольняють у майбутньому потреби інформаційного суспільства. Аналізуючи глобальні тренди, можна зазначити, що сьогодні продуктивним напрямом у навчальному процесі є поширення STEM-освіти.

STEM-орієнтований підхід до навчання сьогодні є одним із актуальних напрямів модернізації та інноваційного розвитку природничо-математичного й гуманітарного профілів освіти. Цей напрям передбачає посилення в освітніх навчальних програмах природничо-наукового компоненту та інноваційних технологій, що ставить перед педагогами-натуралістами нові завдання.

Упровадження в нашій країні нинішньої освітньої реформи, спрямованої на розбудову нової української школи, вимагає розроблення і експериментальної перевірки ефективності інноваційних підходів щодо навчання учнівської молоді та підготовки педагогів до професійної діяльності в умовах динамічних суспільних і технологічних змін. Прагнучи бути в авангарді інноваційного поступу, заклади позашкільної освіти України активно долучаються до науково-дослідної та експериментальної роботи, відкривають на своїй базі майданчики і започатковують експерименти різного рівня відповідно до свого освітнього профілю.

Створення інноваційної моделі STEM-освіти є актуальною для нашого профільного позашкільного закладу, де упродовж 25 років реалізуються ідеї інтеграції природничо-математичних наук, профілізації та профорієнтації.

Створений ще в 1994 році на базі Хмельницького ОЕНЦУМ експериментальний майданчик Національної академії педагогічних наук України, ефективно забезпечує науково-педагогічну співпрацю і творчу реалізацію педагогічних новаторських ідей педагогів закладу й педагогів-ентузіастів юннатівської справи в закладах освіти області.

Творча генерація позашкільниками педагогічних новацій та їх підтримка науковцями, управлінцями і методичною службою позашкільних еколого-натуралістичних закладів Хмельниччини посідає чільне місце в їх навчально-виховній, координаційно-методичній та організаційно-масовій діяльності, а творча співпраця з науковцями і педагогами-новаторами істотно впливає на удосконалення й розвиток цих напрямків роботи з учнівською молоддю та педагогічними працівниками профільних позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів регіону.

Така новаторська співпраця педагогів і науковців забезпечила успішну реалізацію їх творчою групою експериментального майданчика 4-х науково-освітніх проектів:

1 проект - «Позашкільна освіта - науково-методичне забезпечення екологічної освіти та морально-духовного виховання дітей, учнівської і студентської молоді»;

2 проект - «Формування творчої та соціально активної особистості засобами телекомунікаційних проектів у позашкільному навчальному закладі»;

3 проект - «Сучасні здоров'язбережні технології навчання і виховання школярів як шлях до якісної освіти»;

4 проект - «Формування національно-патріотичних почуттів дітей, учнівської і студентської молоді юннатівськими формами роботи в контексті українського патріотизму та євроінтеграції України».

STEM - освіта ґрунтується на міждисциплінарних підходах у побудові навчальних програм різного рівня, окремих дидактичних елементів до дослідження явищ і процесів навколишнього світу, вирішення проблемно-орієнтованих завдань.

Використання провідного принципу STEM-освіти – інтеграції – дає змогу осучаснити методологічні засади, зміст, обсяг навчального матеріалу природничого циклу, технологізацію навчання та формування навчальних компетентностей якісно нового рівня.

Реалізації завдань першого спільного науково-освітнього проекту «Позашкільна освіта - науково-методичне забезпечення екологічної освіти та морально-духовного виховання дітей, учнівської і студентської молоді» супроводжувалась друкуванням 29 змістовних посібників навчально-методичного, інформаційно-довідкового та природничо-краєзнавчого змісту, 12 з них - з грифом Національної АПН України та НЕНЦУМ.

Наукова новизна одержаних результатів даного проекту полягає в тому, що уперше в циклі створення навчально-методичних посібників здійснено всебічне і комплексне дослідження науковцями, педагогами і школярами-природолюбцями малих річок регіону («Річки Хмельниччини»), фауни та флори місцевого регіону Поділля й Полісся («Риби, земноводні, плазуни і звірі Хмельниччини», «Птахи Хмельниччини», «Гриби Хмельниччини»).

Усі книги, надруковані Хмельницьким ОЕНЦУМ загальним тиражем понад 35 тисяч примірників, безкоштовно передано у навчально-виховні заклади Хмельницької області для учнів і педагогів. Ця література неодноразово презентувалась на науково-практичних конференціях, методологічних семінарах в НАПН України, міжнародних та національних освітянських виставках, де отримувала високу оцінку і нагороди.

Всі книги були оцифровані і з 2014 році стали основою електронної бібліотеки юннатів Хмельниччини та Національного ЕНЦУМ Міністерства освіти і науки України. Протягом 2016-2018 року побачили світ науково-популярні видання «Хмельниччина», «Фронтвий кобзар», «Живі смарагди Шепетівщини» та «Ліси Хмельниччини». У 2017-2018 році творчою групою науковців і освітян, які залучали до пошуково-дослідницької роботи школярів-природолюбів, організованої Хмельницьким ОЕНЦУМ спільно з

Кам'янець-Подільським та Хмельницьким національними університетами, виданий ілюстрований навчальний посібник «Флора Хмельниччини» для учнівської і студентської молоді, яким започатковано серію флористичних видань.

Перше видання книги безоплатно передано закладам освіти області для навчальних потреб і отримало високу оцінку педагогів та науковців. Готується до друку наступна книга «Флора Хмельниччини», до створення якої залучено педагогів-природників, школярів і студентів краю

Педагоги закладу та профільних закладів позашкільної освіти Хмельниччини здійснюють навчальну діяльність у 2018-2019 навчальному році відповідно до чинних навчальних програм, три з яких отримали гриф МОН України як авторські (М.А. Зведенюк, А.Я. Ганзюк, В.О. Новак), проте програми не обмежують творчої ініціативи педагогів, передбачаючи гнучкість у виборі та розподілі навчального матеріалу відповідно до потреб вихованців, у застосуванні методів і засобів навчання (навчально-методичні комплекси, підручники, програми, посібники, відеоматеріали тощо).

Перехід до компетентнісної моделі навчання та впровадження нових методичних підходів передусім передбачає:

- принципово нове цілепокладання у педагогічному процесі, зміцнення акцентів у навчальній діяльності з вузькопредметних на загальнодидактичні ;
- оновлення структури та змісту навчальних предметів, спеціальних курсів тощо;
- визначення та оцінювання результатів навчання на основі ключових та предметних компетентностей школяра;
- запровадження наскрізного STEM – навчання, компетентісно-орієнтованих форм і методів навчання, системно-діяльнісного підходу;
- запровадження інноваційних ігрових технологій навчання, технологій case – study, інтерактивних методів групового навчання, проблемних методик із розвитку критичного і системного мислення тощо;
- коригування змісту окремих тем навчальних предметів з акцентом на особистісно-розвивальні, ігрові методики навчання, ціннісне ставлення до досліджувального питання.

Так, керівник гуртка юних лісівників Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, керівник зразкового учнівського лісництва «Пліщинське» закладу загальної середньої освіти села Пліщин Шепетівського району Зведенюк Микола Андрійович розробив авторську, інтегровану, міжпредметну навчальну програму для освітнього процесу в закладах загальної середньої і позашкільної освіти, яка сприяє формуванню загальних і фахових компетентностей школярів, стійкого інтересу вихованців гуртка до знань про природу рідного краю, зокрема, її компоненту – лісів.

Також впровадження цієї Програми в поєднанні з авторським навчально-методичним посібником Зведенюка М.А.«Юні лісівники – майбутні господарі лісів Батьківщини» у освітній процес в позаурочний час сприятиме реалізації освітянами спільно з лісівниками завдань навчання і

виховання підростаючого покоління в контексті лісової педагогіки, профорієнтації учнівської молоді на лісogосподарські професії, забезпечить неповнолітнім креативність мислення, самостійність і професійну спрямованість у навчанні.

Актуальність програми й посібника визначається соціальним замовленням, тому що надає можливість вихованцям гуртка виробити навички, знаходити ефективні рішення будь-яких проблем життєдіяльності та можливість особистості самореалізуватися в соціумі.

У Програмі чітко визначена мета і завдання, розкриті технології та методики, які розвивають пізнавальний інтерес вихованців гуртка. Містяться методичні рекомендації щодо проведення експериментальних досліджень. Особливої уваги заслуговує формування наскрізних змістовних ліній, інтеграції всіх чотирьох напрямків у єдину систему навчання: «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність», які забезпечують втілення таких ідей, як уміння вчитися, екологічна грамотність і здоровий спосіб життя, соціальна та громадянська відповідальність, ініціативність і підприємливість.

Новизна розробки полягає в тому, що у ній адаптовано використання інтерактивних методів під час проведення гурткової роботи у закладах загальної середньої і позашкільної освіти для сприяння процесу формування у їхніх вихованців широких пізнавальних інтересів. В Програмі і посібнику підкреслено важливість використання міжпредметних зв'язків на заняттях гуртка юних лісівників, що дає можливість педагогу творчо підійти до виконання тих завдань, які потребують одночасного засвоєння школярами і гуртківцями знань з інших предметів природничого циклу.

Програма й посібник до неї забезпечують реалізацію педагогами завдань біологізації навчально-виховного процесу, екологічної освіти і виховання та формування екологічної культури підростаючого покоління, виконання поставлених перед педагогом та вихованцями гуртка завдань теоретичного навчання і виконання практичних лісogосподарських робіт з участю лісівників, доступна, в ній деталізовані і ретельно прописані всі її складові.

Такі ж завдання поставлені перед педагогами і вихованцями в авторських програмах з грифом МОН України керівників гуртків Хмельницького ОЕНЦУМ Ганзюк А.Я. та Новак В.О. (Програма гуртка екологічної біохімії та Програма гуртка юних орнітологів).

Не менш ефективним засобом STEM-освіти є дослідно-проектна діяльність учнівської молоді. Виконання навчальних проектів передбачає інтегровану дослідницьку, творчу діяльність вихованців, спрямовану на отримання самостійних результатів під керівництвом педагога. У процесі вивчення різних тем окремі гуртківці впродовж певного часу розробляють навчальні проекти. Керівник гуртка здійснює управління такою діяльністю і спонукає до пошукової діяльності вихованців, допомагає у визначенні мети, завдань навчального проекту, орієнтовних методів або прийомів

дослідницької діяльності та пошуку інформації для розв'язання окремих навчально-пізнавальних завдань.

Під час виконання навчальних проектів виконують різнорівневі дидактичні, виховні та розвивальні завдання: вихованці набувають нових знань, умінь і навичок, які знадобляться в житті; розвиваються мотивація та пізнавальні навички; формується вміння самостійно орієнтуватися в інформаційному просторі, висловлювати власні судження, виявляти компетентність.

Проектно-зорієнтоване навчання дає змогу вихованцям оволодіти знаннями сформувані навички у практичній діяльності, пройти технологічний алгоритм від зародження інноваційної ідеї до створення комерційного продукту, а також навчитися презентувати його потенційним інвесторам.

Реалізація моделі STEM-освіти в Хмельницькому ОЕНЦУМ прослідковується в науково-методичній, дослідницько-експериментальній діяльності.

За рахунок певної свободи, яку мають позашкільні заклади через свою організаційно-правову форму, дозволяється залучати ресурси шкіл, вишів, Національної академії педагогічних наук України.

В системі позашкільної освіти сформувалася перспективна система роботи з інтелектуально обдарованими дітьми: проводяться регіональні, всеукраїнські, міжнародні профільні конкурси, проекти, олімпіади, до яких залучаються школярі з великої мережі спеціалізованих ліцеїв та гімназій і демонструють на них хороші результати. Це той трикутник, на базі якого, позашкільля Хмельниччини вибудовує підходи до впровадження в освіту дитини принципів наукового й інженерного методів, усіх інших ефективних науково-педагогічних практик.

Третє десятиліття поспіль на базі Хмельницького ОЕНЦУМ працює наукове товариство учнів хіміко-біологічного напрямку територіального відділення МАН України, де реалізується прагнення кожного школяра розвинути свій інтелектуальний потенціал. Науково-дослідницька діяльність влітається в концепцію STEM-освіти й має на меті досягнення спільних результатів – навчити школяра бути практичним науковцем і через свої знання та результати дослідження – покращувати життя людства. Різноманітність наукових напрямів дає можливість проводити дослідження в різних наукових галузях, наполегливо досягати поставленої мети і отримувати очікувані результати.

Юннати, які беруть участь у діяльності наукового товариства учнів територіального відділення МАН, виконують науково-дослідницькі роботи у хіміко-біологічному відділенні та секціях, результати яких мають практичне значення для покращення якості життя суспільства та є одним із чинників визначення професійної орієнтації майбутнього вступника до вищого навчального закладу. Формування дослідницької компетентності у STEM-освіті потребує розвитку в школярів здатності до самостійних спостережень,

дослідів, експериментів, що насамперед передбачає спроможність здійснювати аналіз, синтез, проводити виокремлення суттєвих ознак, робити порівняння, узагальнення та висновки.

Під час науково-дослідницької діяльності гуртківці опановують більшість загальних умінь:

- спостерігати за фактами, середовищем, подіями;
- самостійно формулювати проблему дослідження;
- висловлювати гіпотези;
- визначати способи перевірки гіпотез;
- визначати закономірності;
- визначати способи підтвердження чи спростування гіпотез;
- робити висновки

Наукове товариство учнів обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді територіального відділення Малої академії наук сприяє формуванню раннього професійного самовизначення учнівської молоді, популяризації інженерних професій, підтримці обдарованої молоді, поширенню інноваційного досвіду та освітніх технологій, розповсюдженню ідей STEM-освіти.

Одним із найважливіших завдань сучасної освіти стає підготовка школярів до дослідницької діяльності, формування навичок дослідницького пошуку. STEM-освіта направлена на розвиток в школярів креативного мислення та формування компетентностей дослідника. На відміну від традиційного навчання, де кожен предмет вивчається окремо, STEM-освіта репрезентує унікальний підхід у викладанні та освоєнні знань, коли навчальні предмети поєднуються між собою, інтегруються в технології.

Практика залучення учнівської молоді до навчальних та наукових досліджень з кожним роком стає більш широкою, популярною та результативною. Це перспективний напрям розвитку освіти, на який звернули увагу не тільки вітчизняні науковці, а й світова прогресивна спільнота.

На сьогоднішній день багато науковців приділяють увагу сучасним тенденціям STEM-освіти, практичному інструментарію, до яких можна віднести розвиток дослідницьких вмінь школярів. Доведено, що дослідницька діяльність у навчальній діяльності сприяє розвитку мислення, самостійності, самоконтролю, рефлексії, активізує пізнавальну та творчу позицію особистості.

Метою цього напрямку роботи Хмельницького ОЕНЦУМ є аналіз викликів сьогодення щодо освіти, направленої на розвиток дослідницьких здібностей вихованців та практичних навичок при закладанні дослідів на учнівській навчально-дослідній земельній ділянці (далі УНДЗД).

Згідно з дослідженнями Т. Байбари, дослід як метод пізнання, вид пізнавальної діяльності суб'єкта охоплює такі структурні компоненти:

1. Осмислення власне предметних цілей дослідів. Актуалізація знань про об'єкт, з яким проводиться дослід.

2. Планування досліджу:

а) визначення практичних дій, їх послідовності; б) вибір обладнання (приладів і матеріалів).

3. Виконання досліджу:

а) виконання практичних дій у необхідній послідовності;

б) цілеспрямоване спостереження за об'єктом (змiнами, які відбуваються, результатами змін) під час досліджу;

в) усвідомлення результатів спостереження;

г) самоконтроль за процесом досліджу.

4. Осмислення результатів досліджу:

а) узагальнення фактів;

б) установлення взаємозв'язків;

в) фіксація наслідків досліджу (усно, письмово, графічно).

5. Закріплення результатів проведення досліджу: знання цілей, власне предметних результатів, способів практичних і перцептивних дій та їх необхідної послідовності, приладів і матеріалів для виконання досліджу та відповідних умінь.

Проведення школярами самостійних досліджень і виконання ними творчих експериментальних дослідів є актуальним на заняттях гуртків сільськогосподарського та біологічного профілю. Вартим уваги є досвід педпрацівників сільськогосподарського відділу нашого закладу щодо впровадження елементів STEM-освіти в процесі практичної дослідницької роботи вихованців на учнівській навчально-дослідній земельній ділянці.

Такий проект підвищує якість знань з сільськогосподарської праці, біології, хімії, екології, ІТ-технологій, озброює вихованців першими економічними знаннями, які отримують під час розрахунків норм висіву насіння, внесення добрив, запланованих урожаїв, затрат праці і т.д.

Дидактична мета проекту – організація навчально-пізнавальної діяльності вихованців по засвоєнню, закріпленню, застосуванню знань, навичок і вмінь на практиці; перенесення знань у нові ситуації; самостимулювання до пошуку шляхів розв'язання поставленої мети; стимулювання інтересу, самостійності й творчості.

Мета проекту (яку ставлять перед собою вихованці) – збагачення учнівської навчально-дослідної земельної ділянки закладу кращими районованими сортами овочевих, плодово-ягідних культур.

Для досягнення мети вихованцями складається поетапний план робіт на УНДЗД.

Отже, поетапна робота вихованців полягала в пошуку інформації про ґрунти, біологічні характеристики рослин висіяних та висаджених на полях УНДЗД, складанні плану роботи, схематичне креслення полів овочевої та польової сівозмін, складання кошторису та обчислення розрахунків майбутнього урожаю, виконанні ескізів лікарських рослин та креслень полів овочевої та польової сівозмін, схем квітників та колекційної ділянки, виготовленні гербаріїв. Чіткий розподіл роботи між вихованцями гуртків

дозволив їм досягти спільної мети. В цій роботі були залучені всі гуртківці, адже дослідницька діяльність у старшому, підлітковому віці активізує формування соціального досвіду і соціально цінних якостей особистості (прагнення до самоосвіти, ініціативність, дисциплінованість, відповідальність, самостійність тощо), що дозволяє підлітку успішно вибудувати взаємини з навколишнім світом і людьми.

Такий комплексний проект допомагає вихованцям пов'язати різні теми природничого циклу і посилює мотивацію вивчення ботанічних, зоологічних, географічних, математичних аспектів, сприяє засвоєнню наукових методик, комп'ютерних технологій, основ овочівництва, зеленої архітектури та садівництва.

Крім того, ця робота несе значне профорієнтаційне, розвиваюче та виховне навантаження оскільки дає розуміння суті професій, виховує допитливість, наполегливість, дисциплінованість, відповідальність, формує навички групової роботи, комунікабельності, креативності, уміння спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати.

Робота виконувалась в рамках обов'язкової для вивчення складової навчальних програм сільськогосподарського та біологічного профілю.

Заняття, на яких використовуються елементи STEM-освіти розважальні і динамічні. Без сумніву, закладаючи різноманітні досліди, вони проявляють все більший інтерес до науки і техніки.

Для ранньої профорієнтації молоді та її мотивації до вступу на природничі та інженерні спеціальності продовження освіти в науково-технічній сфері для різнобічного розвитку кадрового потенціалу країни і запобігання відтоку майбутніх кваліфікованих фахівців в області створені учнівські лісництва.

Це інноваційний проект STEM-освіти, який надає додаткові можливості для формування і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей вихованців, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці: здатність і готовність до розв'язання комплексних задач, проблем, критичного мислення, творчості, когнітивної гнучкості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності.

Особлива увага в інтегративних заходах проекту приділяється співробітництву фахівців різного профілю, бо STEM-освіта ґрунтується на міждисциплінарному підході у побудові індивідуальної траєкторії інженерно-технічного розвитку здібностей молоді.

Відповідно до концепції розробників, STEM-освіта поєднує в собі міждисциплінарний і проектний підходи. Основою міждисциплінарного підходу виступає інтеграція природничих наук в технології, інженерну творчість і математику. У зв'язку з цим навчання вихованців STEM-дисциплінам має передбачати застосування методик їх викладання не як самостійних, відокремлених одна від одної, а на засадах міждисциплінарної інтеграції.

STEM-підхід в освіті ґрунтується на конструюванні навчальних дисциплін і окремих дидактичних елементів на міждисциплінарних засадах (інтегроване навчання відповідно до певних тем, а не окремих дисциплін). Така освітня технологія має на меті комплексно формувати ключові фахові і соціально-особистісні компетентності учнівської молоді, які визначають її конкурентну спроможність на ринку праці:

- готовність до розв'язання комплексних задач (проблем);
- уміння побачити проблему та відрізнити у проблемі і якомога більше можливих сторін і зв'язків;
- уміння сформулювати дослідницьке запитання і шляхи його вирішення;
- гнучкість як уміння зрозуміти нову точку зору і стійкість у відстоюванні своєї позиції;
- оригінальність, відхід від шаблону;
- здатність до перегруповування ідей та зв'язків, абстрагування або аналізу, конкретизації або синтезу;
- відчуття гармонії в організації ідеї;
- розвиток критичного мислення, творчості, когнітивної гнучкості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності та інше.

Як усе це відбувається на гурткових заняттях?

Будь-яке навчання (в тому числі, коли ми говоримо і про STEM-освіту) має починатися з подиву – це перший крок. Другий – навчити дітей формулювати питання, третій – на основі питання навчити формулювати гіпотези, і нарешті – порівняти їх з тими, які були у науковців. Але для ефективності навчання після висвітлення гіпотези потрібно дати дітям можливість власноруч зробити якийсь дослід.

Під час занять керівник гуртка використовує інтерактивні форми навчання, залучає вихованців до роботи з різними джерелами наукової інформації. Обов'язково надає більше можливостей гуртківцям до самостійного пізнання та творчості.

Завдяки другому проекту експериментального майданчика НАПНУ «Формування творчої та соціально активної особистості засобами телекомунікаційних проектів у позашкільному навчальному закладі» в нашому закладі є вільний доступ до мережі Інтернет, то заняття можна проводити в будь-якому кабінеті, зеленому класі або плодовому саду. Враховуючи цікавість навчального матеріалу, його природничий характер та використання у повсякденному житті, керівник гуртка пропонує вихованцям випереджувальні завдання - готуючи деякі питання заняття як окремі повідомлення, доповіді, презентації з використанням додаткової літератури та інформації, яка міститься в Інтернет-ресурсах.

Необхідною умовою для успішного засвоєння навчального матеріалу стає ефективне використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, електронних віртуальних лабораторій, а основними практичними видами діяльності: демонстраційні досліди, практичні роботи, семінарські

заняття, використання мультимедійних засобів навчання, перегляд відео фрагментів, підготовка рефератів, захист навчальних проєктів, учнівські конференції, навчальні екскурсії тощо.

Практика показує, що відкриті освітні інтернет-ресурси є доповненням до традиційних засобів навчання, забезпечують рівний доступ до якісної освіти молоді різних вікових груп, можливостей, а також дають можливість використання різних форм навчання.

Освітні сайти, віртуальні лабораторії, імітаційні тренажери, інтерактивні музеї, мапи, забезпечують доступність дослідних експериментів, творчість у навчанні. Використання якісних освітніх інтернет-ресурсів створює позитивну мотивацію до опанування школярами STEM-дисциплінами. У навчальній діяльності педагоги рекомендують використовувати вихованцям різноманітні освітні інтернет-ресурси, під час використання яких педагог ознайомлює їх з правилами Інтернет-безпеки, етичної поведінки та дотримання авторських прав.

З використанням в освітньому процесі ІКТ набуває поширення гейміфікація – це процес поширення гри на різні сфери освіти, який дозволяє розглядати гру і як метод навчання, і як форму виховної роботи, і як засіб організації цілісного освітнього процесу. Гра так чи інакше завжди була присутня в навчанні. Але останнім часом, коли сталося вибухове зростання інтересу учнівської молоді до комп'ютерних ігор, можемо говорити про гейміфікацію як про один із ключових трендів освіти. Розвивальне ігрове середовище поступово стає реальним конкурентом традиційним навчальним матеріалам. Вона дає можливість школярам працювати в команді і формувати компетентності, необхідні в реальному житті.

Американка Карла Фішер розробила і визначила більше 50-ти ігор, які можна використовувати в освітньому процесі і поділила їх на:

- ігри для сприйняття досліджень і відкриттів;
- ігри, що забезпечують підґрунтя для продуманих дій;
- спільні ігри;
- ігри на вирішення проблем;
- ігри на візуалізацію даних.

Також розроблені ігри для вивчення хімії, біології, рослинного і тваринного світу та ігри для маленьких дітей педагоги закладу використовують їх у своїй діяльності.

Навчальну STEM-гру характеризують такі основні ознаки: до розробки гри залучаються провідні спеціалісти вищих навчальних закладів, науковці, експерти з різних галузей промисловості та економіки, досвідчені інженери, розробники, конструктори тощо; ігри адаптовані для використання різними віковими групами: враховані психолого-педагогічні особливості дітей, учнівської та студентської молоді; вчителі бачать результат і контролюють процес; учень має змогу самоконтролю; поєднання теорії та практики; міждисциплінарний підхід; сильні емоції – глибоке занурення в навчальні предмети.

Отже, використання ігор, ігрових технологій, імітаційних технологій, проведення науково-пізнавальних дослідів в контексті впровадження STEM-освіти позитивно впливає на навчальний процес сприяє формуванню основних навичок XXI століття. У вихованців розвиваються ініціативність, упевненість у собі, прагнення до перемоги, командний дух, креативність, кмітливість, винахідливість, прагнення експериментувати і досліджувати, здатність вирішувати складні проблеми, розв'язувати конфліктні ситуації, критично взаємодіяти через мову та медіа, робити висновки тощо

Сьогодні актуальною є проблема посилення науково-технічного напрямку в навчальній діяльності на всіх освітніх рівнях і екскурсії у даній системі розглядаються як потужний засіб реалізації завдань STEM-освіти.

Використання провідного принципу STEM-освіти — інтеграції — під час екскурсії дає змогу здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу, показувати технологізацію процесів, формувати навчальні компетентності якісно нового рівня.

Організовані педагогами екскурсії це реальна можливість переведення теоретичних знань у практичну площину. Організацією екскурсій педагоги закладу займаються самі, бо практичним шляхом дійшли, що за браком вільного часу багатьох батьків діти не мають можливості активно досліджувати світ.

Тому щоб зацікавити вихованців, розбудити інтерес до навчання у гуртках еколого-натуралістичного напрямку на початку навчального року керівники гуртків пропонують школярам ходити на пізнавальні екскурсії. Прикладом цього є екскурсії до інтерактивного музею цікавої науки «Еврика» - це місце, де можна відчути себе біологом, фізиком і чарівником одночасно.

Від тесту на дотик та до дзеркальних ілюзій. Вихованці гуртків можуть відчути себе дослідниками і розібратись у різних фізичних, біологічних явищах.

В «Евріці» дітям демонструють закони науки та явища навколишнього світу. Тут кожен зможе перевірити електропровідність різних матеріалів, намалювати хитромудрий візерунок за допомогою маятника, створити карту з піску, намалювати себе через дзеркало, і навіть спробувати побути вагітним.

І дорослі, і діти відчують себе справжніми дослідниками, адже в музеї можна «доторкнутися» до науки: тут власноруч будують мости без жодного цвяха, спостерігають зародження торнадо та вимірюють рівень шуму. Експозиція музею присвячена таким розділам фізики, як механіка, оптика, електрика, магнетизм, акустика. Також у музеї можна знайти різноманітні оптичні ілюзії та головоломки. Біля кожної з цікавинок є таблички з поясненням, мандрувати світом науки можна абсолютно самостійно і без допомоги екскурсоводів.

Привчаючи вихованців не просто відпочивати під час екскурсій, а й отримувати інформацію з різних джерел, ми формуємо науковий світогляд, невід'ємною частиною якого є потреба у засвоєнні нових знань та наявність відповідних умінь і навичок, що нині виступають однією з важливих передумов економічної і соціальної успішності і є актуальними з огляду на розвиток інформаційних технологій та зниження якості освіти.

Підсумовуючи вище викладене, варто зазначити, що в сучасній соціокультурній ситуації інтенсивно формується нове уявлення щодо перспектив подальшого розвитку системи української освіти, надання якісних освітніх послуг, зокрема через упровадження моделі STEM-освіти в закладах освіти. Системний підхід до вивчення природничо-математичних дисциплін, на якому базується STEM-навчання, сприяє розвитку інновацій, реалізації творчого потенціалу особистості та її допрофесійного становлення.

Педагогічні працівники Хмельницького ОЕНЦУМ та профільних закладів позашкільної освіти краю активно долучаються до процесів упровадження моделі STEM-освіти в освітній процес творчих учнівських об'єднань, фокусуючи увагу на питаннях упровадження інтегрованого підходу до навчання вихованців, розвитку навичок критичного мислення та вирішення проблем, активної комунікації і командної роботи, розроблення інноваційних підходів до створення проектів, підготовки учнівської молоді до технологічних інновацій життя, застосування науково-технічних знань у реальному житті.

Впровадження STEM-освіти в Хмельницькому ОЕНЦУМ та в профільних закладах позашкільної освіти області під патронатом хмельницьких педагогів-натуралістів і з їх методичним супроводом дає принципово нову модель природничо-математичної освіти з новими можливостями і результатами для учасників освітнього процесу та має добрі перспективи для позашкілля.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Давиденко Л.В.,
директор комунального закладу
«Черкаський обласний центр роботи з
обдарованими дітьми Черкаської обласної
ради»*

У 2018 році Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді був започаткований Всеукраїнський юннатівський природоохоронний рух «Зелена естафета». Черкащина здобула почесне право першими три роки поспіль приймати учасників фінального етапу Естафети. Педагогічний колектив комунального закладу «Черкаський обласний центр роботи з обдарованими дітьми Черкаської обласної ради» достойно

підготував та провів Естафету, в якій взяли участь більше 20 команд з 14 областей України. Цікаві природоохоронні квести, лабораторні та наукові дослідження, вражаючі екскурсії Черкаським краєм, переможні прапори та зелені галстуки надовго запам'ятаються учасникам Естафети.

Велика увага в Центрі роботи з обдарованими дітьми приділяється дітям з особливими потребами. Протягом багатьох років відкриті гуртки/групи на базі Черкаської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату Черкаської обласної ради, де навчаються діти хворі на сколіоз – 6 гуртків еколого-натуралістичного напрямку і 6 гуртків - художньо-естетичного, а також вже три роки відкриті для дітей з особливими потребами 4 гуртки еколого-натуралістичного спрямування в Комунальному закладі "Михайлівська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат Черкаської обласної ради". Крім того, у 2017/2018 навчальному році гуртковою роботою охоплено 209 дітей соціально вразливих верств населення. Це і індивідуальна робота з дітьми-інвалідами, масово-розважальні заходи, зоотерапія, так як у нас є чудовий «живий куточок», в якому представлені різні види тварин, птахів, рептилій та риб, а ще в 2018 році в окремому пристосованому приміщенні з'явився голубник з гарними голубами різних порід.

З 2018-2019 навчального року ми відкрили творчі майстерні та гуртки для дітей з особливими потребами на базі спеціалізованих закладів: дитячої обласної лікарні, обласного дитячого онкологічного центру, міського реабілітаційного центру «Астра», реабілітаційному центрі «Теплий дім», в комунальному закладі «Черкаський навчально-реабілітаційний центр «Країна добра» Черкаської обласної ради» (дітки з вадами слуху). Виконуючи одну з головних вимог держави – позашкільна освіта повинна бути доступна кожному, в закладі облаштований зручний пандус, є доступ до навчальних аудиторій, актовій зали.

Вже чотири роки заклад на своїй території в травні проводить підсумковий обласний фестиваль «Мистецький дивокрай Черкащини» з творчими майданчиками, майстер-класами, іграми та квестами, вокально-хореографічними концертами. У заході задіяно майже 400 дітей учасників - гуртківців області та більше 1000 – глядачів.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ НОВАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Останчук В.А. – директор,
заслужений працівник освіти
України*

*Волинський обласний еколого-
натуралістичний центр*

ШКІЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ТЕАТРИ ВОЛИНИ

Наш тривожний час екологічних катастроф ставить нові завдання перед юними екологами. Серед підростаючого покоління найкраще розуміють живу природу юннати, розуміють біду від екологічної неосвіченості людства. Будучи інформовані про стан екологічної ситуації у своєму регіоні, в країні та на планеті в цілому, маючи необхідний об'єм екологічної освіти, вони стають активними пропагандистами екологічних знань та екологічної культури. Однією з форм такої діяльності юннатів є екологічний театр.

Цьогоріч, з метою активізації екологічного руху, виявлення, поширення нетрадиційних форм роботи учнівських колективів у русі за екологічну безпеку, пошуку, розвитку талантів та обдарувань, привернення уваги місцевої влади, громадських державних організацій до екологічних проблем регіонів, Волинським обласним еколого-натуралістичним центром було вперше проведено обласний огляд-конкурс екологічних театрів.

Такий експеримент завершився успіхом, адже незважаючи на новий формат, у конкурсі взяло участь 17 команд, показавши надзвичайно високий рівень підготовки. Приємним бонусом для переможців стало запрошення для участі у третьому етапі конкурсу: фестивалі «Обійми мене, Світязю», де учасники театрів матимуть змогу презентувати свої виступи та протягом двох тижнів відпочити на березі озера Світязь.

ХАКАТОН –ЯК ФОРМА ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ

В умовах активного розвитку інформаційних технологій підхід до навчання теж повинен змінитись. Сьогодні активно розвивається STEM – освіта. Навчання та інноваційні навички - це те, що потрібне молоді, яка готується до всебільш складного життя. Одним із елементів STEM – освіти є хакатон. Освітній хакатон - є прикладом проектного навчання. Це конкурсна подія, коли команди працюють над ідеєю, співпрацюють, проектують та представляють рішення запропонованого завдання.

У квітні 2019 року Волинським обласним еколого-натуралістичним центром, спільно із вищим навчальним закладом «Академія рекреаційних технологій і права», вперше проведено обласний хакатон за темою «Технологічні рішення в органічному сільському господарстві». Діти з усієї області представили чимало цікавих проектів, але найбільше зацікавили такі: «Роботизована вертикальна ферма для дому», «Робот – садівник», «Технологічна система догляду за агроценозами». Саме навколо цих проектів і гуртувались юні науковці – практики. Пропонували свої ідеї, доповнення, дискутували, проектували, створюючи, в кінцевому варіанті, зовсім інший продукт.

Хакатон - це нове явище в освіті, яке заслуговує на увагу та впровадження, оскільки дає не просто навички, а допомагає колективно знайти рішення реальної проблеми. Молодь, яка має технічні і професійні навички, має кращі можливості адаптуватись на сучасному ринку праці.

НЕСТАНДАРТНІ ПІДХОДИ У МЕТОДИЧНІЙ РОБОТІ

Одним із завдань методичної роботи на сучасному етапі є активізація творчих здібностей вчителів, керівників гуртків. До творчості педагога спонукає й сьогоднішній учень — розвинена й нестандартна особистість, вимоглива до свого наставника. Отже, наразі необхідно формувати тип учителя-новатора, справжнього фахівця.

Успіх освітнього процесу залежить від того, чи відмовиться педагог від стереотипів минулих часів, чи готовий він позбутися звичних установок.

Критеріями фахової підготовки має стати рівень загальної культури педагога, його розуміння принципу природовідповідності, закономірностей розвитку дитини.

Один із шляхів вирішення такого завдання є застосування інноваційних технологій організації науково-методичної роботи.

Для цього використовуємо як традиційні, так і нетрадиційні форми роботи.

Традиційні: інструктивно-методичні наради, методичні об'єднання, предметні тижні, семінари-практикуми, конкурси педагогічної майстерності, індивідуальні методичні консультації, співбесіди тощо.

Нетрадиційні: панорама методичних знахідок, педагогічні консиліуми, мозкові атаки, проблемні столи, педагогічні посиденьки, творчі звіти вчителів, що атестуються.

Пропонуємо план проведення педагогічної вітальні, яка була організована із педагогами Волинського обласного еколого-натуралістичного центру та закладів освіти Смолигівської територіальної громади. На захід був запрошений Консігі Деніел Дженінгс, волонтер Корпусу Миру, який працює на базі територіальної громади.

Тема: «Нестандартні форми методичної роботи»

Мета: ознайомити педагогів із нестандартними формами методичної роботи та допомогти оволодіти інноваційними технологіями.

Хід заходу: I блок. Дискусія.

Питання для обговорення:

- Навчання без примусу. Як цього досягти?
- Яким має бути заняття, якого чекають діти?
- Конфліктні ситуації та їх бачення у волонтерській практиці.

II блок. Розв'язування педагогічних ситуацій.

III блок. Методичний аукціон.

Продається картина «Знову двійка». Щоб придбати її, треба дати найбільш повні коментарі про подію, яка зображена на картині. Символічним володарем картини стає той, хто зробив найбільше важливих доповнень.

Педагогічна вітальня, як форма методичної роботи, дала змогу вчителям, керівникам гуртків, які брали участь у заході опанувати методиками проведення дискусії, аукціону; ознайомитись із досвідом європейської та американської педагогічних шкіл щодо вирішення

конфліктних ситуацій у колективах; застосувати отриманий досвід при проведенні гурткових занять, щоб вони були цікавими, бажаними для дітей.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Про деякі нові підходи у формуванні дослідницької компетентності учасників учнівських аграрних об'єднань

*Ярмошук М. А., директор
комунального закладу
«Запорізький обласний
центр еколого-натуралістичної
творчості учнівської молоді»
Запорізької обласної ради*

У сучасних соціально-політичних процесах позашкільна освіта має стати основою нової моделі виховання юних українців. Забезпечення потреб і мотивів дітей до пізнання і творчості, набуття, поглиблення, розширення компетентностей школярів, національно-патріотичне, еколого-валеологічне, трудове виховання - пріоритет діяльності закладів позашкільної освіти.

З нашої точки зору, саме позашкільля сьогодні повинно бути націлено на формування **вихованця-дослідника**, здатного легко адаптуватися до динамічних, мінливих умов сьогодення, знаходити вирішення виникаючих проблем через оволодіння різноманітними **компетентностями**, тобто готовністю учня використовувати засвоєні знання, уміння та навички, а також способи діяльності в житті для вирішення практичних і теоретичних задач.

Безумовно, для вихованців закладів еколого-натуралістичного профілю одним із пріоритетних є **сільськогосподарський** напрямок діяльності, який забезпечується:

- роботою аграрних учнівських виробничих бригад;
- співпрацею з закладами вищої освіти, науково-дослідними інститутами;
- участю школярів у секціях «Селекція і генетика», «Зоотехнія і ветеринарія», «Агрономія» відділення «Екології та аграрних наук» Малої академії наук.

В рамках такої роботи найголовнішим є формування у вихованців **дослідницької компетентності** - цілісної, інтегративної якості особистості, що поєднує в собі уміння, навички, набутий досвід і виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання.

Комунальним закладом «Запорізький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» Запорізької обласної ради з

метою профільного навчання школярів, розвитку агробіологічної науки, впровадження інноваційних форм трудового виховання, формування різноманітних компетентностей (у тому числі і дослідницьких) протягом 2018-2019 н. р. забезпечувалась координаційна, методична робота з питань діяльності учнівських аграрних виробничих бригад та об'єднань, що функціонують в закладах загальної середньої та позашкільної освіти Запорізького краю.

Основними напрямками діяльності юннатівських об'єднань сільськогосподарського профілю в Запорізькій області є:

- оволодіння сучасними агротехнологіями та впровадження їх у практику роботи учнівських виробничих бригад;
- удосконалення форм та методів підготовки учнівської молоді до вибору майбутньої професії та організації системи трудового навчання в учнівських виробничих бригадах, трудових аграрних об'єднаннях старшокласників, на навчально-дослідних земельних ділянках закладів загальної і позашкільної освіти;
- співпраця з колективними фермерськими господарствами, сільськогосподарськими підприємствами, науково-дослідними установами та закладами вищої освіти аграрного спрямування;
- організація дослідницької та наукової роботи учнів, яка направлена на опанування сучасними технологіями вирощування овочевих та польових культур, формування дослідницьких компетентностей, застосування біологічно активних речовин, добрив, тощо.

Педагогічний колектив ЗОЦЕНТУМ вважає доцільним в системі трудового виховання та навчання поєднання суспільно корисної праці з екологічним аспектом, а саме, засвоєння учнями наукових знань про взаємозв'язок природи і суспільства, формування практичних умінь і навичок у сільськогосподарській діяльності, залучення вихованців до участі у Всеукраїнських та обласних акціях «Плекаємо сад», «Юний селекціонер», «Дослідницький марафон», «Парад квітів біля школи», «Ми - юні аграрії».

Слід зазначити, що перехід до нових форм господарювання зумовив значні зміни як в агропромисловому комплексі Запорізької області, так і в системі трудового виховання та професійної орієнтації молоді.

Сьогодні більшість сільськогосподарських підприємств вимушені відмовитися від допомоги сільським школам в організації трудової підготовки учнів. Такі реалії сьогодення потребують від закладів позашкільної та загальної середньої освіти змін в організації роботи по вихованню юного господаря землі. Впроваджується нові форми роботи в шкільних навчальних майстернях, на навчально-дослідних земельних ділянках, приватних фермерських господарствах. Учні сільських шкіл об'єднуються в тимчасові аграрні об'єднання та трудові бригади, де вони мають змогу застосувати здобуті знання та навички на практиці, а також вирішувати деякі питання матеріального забезпечення життєдіяльності шкіл.

Вихованці **Запорізького обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді** протягом багатьох років співпрацюють з кафедрою ботаніки і генетики рослин Запорізького національного університету. Сумісно зі студентами ЗНУ на генетико-селекційному відділку навчально-дослідної земельної ділянки ЗОЦЕНТУМ юні аграрії протягом 2018-2019 н.р. проводили експериментально - дослідницьку роботу по виявленню і вивченню мутацій у гібридів рослин з цінними господарськими або декоративними ознаками (рицина, льон, декоративний соняшник) та створювали колекції цих гібридів. Учні вивчали морфологічні особливості ліній соняшника, отриманих в результаті міжвидової гібридизації із залученням високопродуктивних ліній культурного соняшника з дикими видами роду *Helianthus* L для створення низькорослого вихідного матеріалу з оригінальними ознаками вегетативної сфери рослини, які вдало поєднуються з ознаками генеративної сфери для декоративного напрямку та для горщикової культури. Свої творчі здобутки юні аграрії презентували на обласному та Всеукраїнському конкурсі МАН, де неодноразово посідали призові місця.

З кожним роком зростає кількість учнів, охоплених науково-дослідницькою діяльністю аграрного напрямку. Так, за останні роки кількість учасників секцій аграрного напрямку щороку в області підвищується на 10%, розширюється коло актуальних наукових досліджень учнів, на обласному і державному рівні учнівські роботи посідають призові місця.

Юні дослідники, плідно співпрацюючи з викладачами Мелітопольського державного педагогічного університету, Таврійського державного агротехнологічного університету, Запорізького Національного університету, в гуртках територіального відділення МАН, продовжуючи отримувати набуті в аграрних об'єднаннях знання, вчать розуміти наукову проблему, використовувати різні форми і методи дослідження для збирання, систематизації та обробки наукових даних

Останнім часом, особливо в період створення в області об'єднаних територіальних громад, значно зріс попит на підготовку фахівців сільськогосподарського профілю (агрономів, ветеринарів, зоотехників, технологів ведення фермерського господарства тощо), про що свідчить інформація одного з головних вузів аграрного напрямку Запорізької області-Таврійського державного агротехнологічного університету. Тому ЗОЦЕНТУМ та освітні заклади Запорізького краю протягом 2018-2019 року значну увагу приділяли новим формам профорієнтаційної роботи з учнями (психологічне тестування, робота із спеціалістами Центрів зайнятості, зустрічі з трудовими колективами фермерських господарств, тощо).

Наш аналіз також свідчить про те, що активні учасники аграрних виробничих бригад, члени Запорізького відділення МАН в теперішній час продовжують навчання в коледжах, ліцеях, закладах вищої освіти сільськогосподарського напрямку в:

- Таврійському державному агротехнологічному університеті - 12 осіб;

- Бердянському коледжі ТДАТУ - 7 осіб;
- Василівському коледжі ТДАТУ - 9 осіб;
- Якимівському професійному аграрному ліцеї - 11 осіб;
- Великобілозерському професійному аграрному ліцеї - 10 осіб;
- Молочанському професійному аграрному ліцеї - 5 осіб;
- Михайлівському вищому професійному училищі (сільськогосподарський профіль) - 27 осіб.

Таким чином, нові форми роботи закладів позашкільної освіти, в тому числі і діяльність аграрних трудових об'єднань, забезпечують професійну орієнтацію школярів, формують світогляд молодих людей, які в майбутньому стануть компетентними фахівцями в галузі сільського господарства нашої держави.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ХАРКІВЩИНИ

Інновації закладу позашкільної освіти у вихованні ціннісного ставлення до природи

*Меднікова Л. П., заступник директора
Красноградського районного центру
дитячої та юнацької творчості
Красноградської державної адміністрації
Харківської області*

У Концепції екологічної освіти України [5] визначено формування основ екологічної культури, як морально ціннісної орієнтації особисті. Великий німецький письменник – гуманіст Й.Гете попереджував, що немає нічого страшнішого за діяльне невігластво. Саме відсутність необхідних знань в умовах, коли людські (антропогені) чинники так чи інакше втручаються в усі природні процеси на Землі, в умовах, коли ми ще не навчилися передбачати всі наслідки своїх впливів на природні процеси, саме небезпека «діяльного невігластва» робить проблему екологічної освіти актуальною[3]. Цінності є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістичних ціннісних орієнтирів щодо природи.

Ще за часів князювання Володимира Мономаха Київська Русь була одна із найосвіченіших держав світу, заохочувався потяг до наук, «Поучение дітям», написане Володимиром Мономахом 1117 р., можна вважати першим програмно-методичним збірником, в якому зроблено спробу обґрунтувати значення виховання та освіти, роль праці та природничої культури людини. Це перший методичний лист нащадкам про цінність природи, вміння користуватись її багатством, піклуватись про неї. Це початок вітчизняної натуралістичної педагогіки [1]. Ректор Києво-Могилянської академії, а з 1656 р. архімандрит Києво-Печерської лаври, філософ, психолог, природознавець і

письменник Інокентій Гізель (Кисіль), (бл.1600-1683 р.р.)у своїх працях висловлював побожне ставлення до природи і звертав увагу на необхідність освіти і виховання в лоні природи зберігаючи її [1].

Важливою умовою формування всебічно розвиненої людини, виховання моральності, одержання додаткових знань, умінь, навичок у системі «Людина-природа»є позашкільне навчання і виховання, яке створює умови для розвитку здібностей кожної особистості, сприяє формуванню екологічної свідомості, професійному самовизначенню, творчій самореалізації дітей та учнівської молоді.

На реалізацію цих завдань спрямовано ряд нормативних документів, які складають основу організації екологічного виховання учнівської молоді:

- У Конституції України завдання дбайливого ставлення до природи означені таким чином, що «кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі».

- У Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття» йдеться про те, що необхідно «формувати екологічну культуру людини в гармонії, її відносин з природою», дотримуючись послідовності і наступності, як у навчанні так і у вихованні.

- У Концепції екологічної освіти України [5] наголошується на комплексність та неперервність процесу екологічного виховання, формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення та свідомості, що ґрунтується на ціннісному ставленні до природи, формування екологічної культури особистості.

- Особливе місце посідає Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, метою якої є підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства та економіки; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя.

Красноградський районний центр дитячої та юнацької творчості є частиною освітнього простору Красноградщини, опорним закладом з екологічного виховання в районі, організатором практично усіх масових заходів еколого-натуралістичного спрямування. Щоб виховати екологічно свідому дорослу людину слід виховати екологічно свідому дитину. Для ефективності цього процесу в закладі створюються сприятливі умови роботи в гуртках, наукових товариствах, інших учнівських та молодіжних об'єднаннях, завданням яких є:

- виховання потреб спілкування з природою і безпосередня участь в її охороні;

- організація змістовного екологічно грамотного дозвілля у природі;

- підтримка юних талантів і обдарувань для формування творчої та наукової еліти у галузі охорони довкілля, стимулювання творчого смовдосконалення учнівської молоді шляхом проведення олімпіад, конкурсів, фестивалів та інших форм позакласної роботи.

Всі напрямки роботи здійснюються з врахуванням вікових особливостей і потреб школярів. Реалізація екологічних завдань здійснюється через такі форми позашкільної освіти та виховання:

- традиційні та нетрадиційні форми роботи в літніх майданчиках, таборах з денним перебуванням, з плануванням екологічних масових заходів, екскурсій, одноденних походів в природу під час проведення яких вихованці мають можливість ознайомитись із природними об'єктами, компонентами природи, дослідити тваринний і рослинний світ, оволодіти знаннями про екологічний стан своєї місцевості та взяти участь у практичній природоохоронній діяльності;

- проведення навчальних екологічних практикумів, екологічних експедицій, відповідно до тем наукових досліджень, тематичних дитячих природоохоронних акцій, операцій;

- проведення конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт хіміко-біологічного та історико-географічного відділень, екологічних олімпіад, конкурсів екологічного малюнку, фестивалів екологічної просвіти (агітбригад), ділових та рольових ігор, семінарів;

- співпраця з вищими навчальними закладами, іншими установами, з метою отримання в цих закладах консультацій вчених, висококваліфікованих спеціалістів.

З метою більш широкого залучення школярів до природоохоронних акцій центр розповсюджує інформацію щодо умов їх проведення, консультування відповідальних за організацію еколого-натуралістичної роботи. Сучасні вимоги суспільства до навчально-розвивальної, виховної, науково-дослідницької діяльності спонукають педагогів бути у постійному творчому пошуку, підвищувати свій професійний рівень.

Від рівня компетентності педагога, його педагогічної майстерності та здібностей, від професійного розвитку залежить підвищення якості позашкільної освіти та її результативність.

Ефективними формами методичної роботи з педагогічними кадрами в закладі є (модель методичного забезпечення навчально-виховної роботи:

- участь у науково-практичних конференціях;
- ярмарці педагогічних ідей ;
- видання інформаційно-методичних матеріалів;
- засідання методичного об'єднання керівників гуртків;
- конкурси педагогічної майстерності;
- семінари та групові консультації для директорів, заступників директорів загальноосвітніх навчальних закладів;
- виступи на обласних семінарах для методистів, директорів позашкільних навчальних закладів, участь у роботі майстер-класів.

Методичною службою РЦДЮТ проведено семінари з метою належної організації процесу :

Для заступників директорів з виховної роботи на тему: «Формування у школярів ціннісного ставлення до природи», під час роботи учасникам презентовано в теоретичному блоці виступи з досвіду роботи:

- «Система формування у школярів екологічної мислення та культури, як складової громадянського виховання».

- «Роль дитячих організацій в еколого-просвітницькій діяльності освітнього закладу».

- Інновації позашкільного закладу у вихованні любові до природи рідного краю».

-

- майстер клас «Проблеми ліквідації побутових відходів. Шляхи розв'язання проблем, презентували відеофільм створений вихованцями «Життя без сміття» з інтерв'юванням мера міста Максима В.І.

Учасники семінару ознайомились з інноватикою екологічного виховання школярів, з основними напрямками експериментальної, дослідницької роботи в гуртках, на майстер класі набули практичних умінь та навичок еколого-естетичної утилізації побутових відходів.

Для організаторів науково-дослідницької роботи загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів проведено семінар з тем:

- «Методика проведення науково-дослідницької роботи еколого-натуралістичного та краєзнавчого напрямків».

- «Роль виховного потенціалу позашкільного навчального закладу у розвитку обдарованості».

Взяли участь у роботі обласного семінару для директорів та методистів позашкільних навчальних закладів на тему: «Впровадження інноваційних форм роботи в умовах позашкільного навчального закладу екологічного спрямування» Виступ з презентацією «Методичне забезпечення як основа інноваційного процесу позашкільного навчального закладу».

Відомо, що екологічній свідомості слід не навчати – її слід *виховувати*. Класичні педагоги-вихователі довели, що “природа – кращий вихователі для людини”, це «дослідницька лабораторія природознавця». Експерсії в природу, походи, експедиції з метою отримання матеріалів з теми дослідження. У сучасній освіті України домінує ідея формування **людини дослідника**, здатного до творчого мислення, самостійного пошуку шляхів вирішення актуальних проблем через участь у масових заходах експериментально-дослідницького характеру різних рівнів.

З 1994 року на базі РЦДЮТ працює наукове товариство учнів «Едельвейс» на його рахунок більше двохсот кандидатів в члени МАН, 78 дійсних членів, щорічно двадцять учнів навчаються за природничими напрямками психологія, екологія, раціональне природокористування, генетика та селекція, біологія, ветеринарія та зоотехнія, історичне краєзнавство, географія та ландшафтознавство.

З метою пошуку інноваційних підходів до організації екологічної та додаткової біологічної освіти, широкого охоплення учнівської молоді

науково-дослідницькою роботою, усвідомлення відчуття гармонійної єдності людини, суспільства і довкілля, педагоги закладу впроваджують таку форму роботи як участь конкурсах та наукових конференціях різних рівнів:

- **Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН** щорічно слухачі наукового товариства стають переможцями районних та обласних етапів з актуальною тематикою робіт:

- секція біологія «Вивчення чисельності журавля сірого в заплаві р.Берестова Красноградського району (I місце)

- секція ветеринарія «Кліщі як збудники хвороб» (II місце)

- секція психологія «Особливості гендерної ідентичності хлопчиків та дівчат підліткового періоду» (I місце)

- секція екологія «Вплив газоконденсатних родовищ на ґрунти Краснонадського району (II місце)

- **Участь у регіональній науково-технічній конференції довузівської молоді «МОЛОДЬ, НАУКА, ТЕХНОЛОГІЇ:** яка традиційно проходить у листопаді у Харківському національному технічному університеті «Харківському політехнічному інституті», у роботі секції «Екологія» Третьякова Олена, захищала роботу на тему: «Вивчення складу джерел Красноградського району», Кабанов Олександр представив роботу на тему: «Вплив газоконденсатних родовищ на ґрунти Красноградського району», вихованці були відзначені грамотами Харківського національного технічного університету «Харківського політехнічного інституту» (загалом протягом останніх 5 років підготовлено і заслухано 12 науково-дослідницьких робіт екологічного спрямування та надруковано тези у збірці наукових робіт).

Всеукраїнська історико-краєзнавча філософська конференція учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій нарід» яка проводиться Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна. У роботі секції «Духовні скарби мого краю», беруть участь вихованці РЦДЮТ (загалом протягом останніх 5 років надруковано тези до 8 науково-дослідницьких робіт філософського спрямування).

• **Наукова конференція «Наука і суспільство: сучасні виклики та конструктивні рішення»** Харківський Національний аграрний університет імені В.В.Докучаєва представлена робота на секцію «Біологія» на тему: «Вивчення арелу журавля сірого на території Петрівського орнітологічного заказника Красноградського району».

• **Міжнародна учнівська науково-практична конференція «Україна очима молодих»** організована Національним центром «Мала академія наук України» та Львівською обласною Малою академією наук в якій взяли участь у номінаціях проблеми енергозбереження, раціонального природокористування та охорони довкілля України - Бурик Яна з роботою «Природо - заповідний фонд Красноградського району як складова національної екологічної мережі України»; історія релігії та релігієзнавство - Гречковська Катерина з роботою: «Релігія і атеїзм в сучасній Україні».

Ефективною інноваційною формою організації екологічної та додаткової біологічної освіти, широкого охоплення учнівської молоді науково-дослідницькою роботою, усвідомлення відчуття гармонійної єдності людини, суспільства і довкілля, керівники гуртків та творчих об'єднань Красноградського РЦДЮТ у своїй педагогічній діяльності використовують як найбільш перспективну форму навчання і виховання – проектну. Загалом в закладі реалізовано більш як 25 проектів. Проектування — найважливіший чинник розвитку освіти.

Важливою умовою успішної реалізації навчально-виховних завдань дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти є виявлення та підтримка у дітей здібностей до наукової діяльності на ранньому етапі, підвищення зацікавленості школярів до поглибленого вивчення окремих дисциплін, виконання роботи дослідницького характеру:

•**Всеукраїнський відкритий інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Дослідник»** для учнів 6-8 класів в якому взяла участь у номінації «Екологія.Вода у вашому житті» Третякова Олена з роботою «Екологічний стан джерел Красноградського району», посіла I місце, відзначена Диплом I ступеню, МОНСУ України, Національної Малої академії наук.

•**Всеукраїнський конкурс «Юний дослідник» для учнів:**

•**6-8 років** у номінації «Рослини навколо нас» виступила Григор'єва Дар'я з роботою «Моніторинг ранньоквітучих рослин с.М-Комишувата» стала фіналісткою Всеукраїнського етапу конкурсу.

•**8-12 років** у номінації «Рослини навколо нас» Баблюк Маріана, з роботою «Вплив озеленення шкоди на фізичний та емоційний стан учнів», посіла I місце в обласному етапі, направлена для участі у всеукраїнському етапі конкурсу.

Отже, результативною буде діяльність з екологічного напрямку яка спрямовує свої зусилля на розвиток комплексного вивчення природи: організацію екологічних експедицій, походів, польової практики, під час проведення яких вихованці мають можливість ознайомитись із природними об'єктами, їх компонентами, дослідити тваринний і рослинний світ, оволодіти знаннями про екологічний стан своєї місцевості, брати участь у практичній природоохоронній роботі, представляти свої дослідження на конкурси, пропагувати бережне ставлення до природи рідного краю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вербицький В.В. Юннатівський рух в Україні.- К.: «Деміур», 2001.- 299с.
2. Вербицький В.В.Навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: еколого-біологічний профіль.- К.: «НЕНЦ»,2013.- 336с.

3. Методика проведення науково-дослідницької роботи із старшокласниками (еколого-натуралістичний напрям) збірка /за заг. ред. д-ра пед. наук Вербицького В.В - К.: «НЕНЦ», 2013 – 149 с.

4. Позашкільна освіта: Історичні поступки та здобутки. Матеріали доповідей Всеукраїнської педагогічної конференції. - К.: «НЕНЦ», 2008. - 298с.

5. Концепція екологічної освіти України. 2001р.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛІ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Новації позашкільної освіти

Олена Зельська, директор Северодонецького міського Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Луганської області

«ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС»

Міжнародні проекти — це не просто модний тренд, а обов'язковий елемент навчального процесу, який дозволить учнівській молоді з легкістю адаптуватися в глобальному світі, знайти нових друзів за кордоном, набути актуальних знань і навичок та увійти в дорослий світ готовою до самореалізації.

Для вихованців та керівників гуртків участь у міжнародних проектах це можливість організації ефективної навчально-творчої роботи: занурення в іншомовне середовище, підвищення мотивації до діяльності, розширення уявлення про світ, обмін досвідом. Проекти сприяють налагодженню особистих контактів між педагогами та молоддю.

Северодонецький міський Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Луганської області завдяки органічному поєднанню різних форм освітньої діяльності проводить в місті значну роботу спрямовану на формування у вихованців екологічної свідомості, громадянської компетентності, здатності до усвідомленого вибору майбутньої професії.

Робота гуртків проводиться в чотирьох шкільних теплицях та живому куточку, якими охоплено понад 420 вихованців.

Стрімкий розвиток високих технологій, зростання рівня технічної оснащеності, забезпечення високих темпів розвитку науки і техніки вимагає надання якісних знань, відповідно сучасним вимогам.

Тому колектив Центру постійно знаходиться у пошуку нових можливостей для розвитку і намагається залучати до цього міжнародних, державних, громадських та приватних донорів. В цьому напрямку роботи вже має певний досвід.

Так, за підтримки міжнародної організації з міграцій (МОМ) уряду Японії з 2016 року СМ ЦЕНТУМ є учасником проекту Северодонецької

громади «Підтримка стабілізації громад, що постраждали від конфлікту на Донбасі», у межах якого реалізовано проект «Майбутнє творимо разом». Його метою було сприяння взаєморозумінню і соціальній згуртованості учнівської молоді та ВПО, людей з особливими потребами засобами виховної та практичної роботи «Еко - саду»; психологічне розвантаження; робота «АРТ- студії японського мистецтва»; сприяння національно-патріотичному та трудовому вихованню молоді.

Завдяки проекту було забезпечено широкий доступ населення до «ЕКО-саду», «АРТ-студії японського мистецтва», створено якісні умови психоемоційного розвантаження, соціальної згуртованості населення, з'єднання та зміцнення громади, взаєморозуміння та довіри, розширено коло однодумців.

Центр - переможець Конкурсу з підтримки молодіжних ініціатив задля чистого довкілля з проектом «Наша країна у світлинах».

Ідея проекту полягала в приверненні уваги до забрудненості міста, залученні учнів до практичної природоохоронної діяльності, поширенні екологічної обізнаності дітей та громадськості міста.

Для реалізації ініціативи проектом Програми малих грантів ПРООН та Глобального екологічного фонду подаровано фотообладнання.

Це дало можливість провести низку фотовиставок, а також здобути перемогу у фотоконкурсах екологічного напрямку «Дивовижна рослина», «В об'єктиві натураліста».

У 2018 році Центр здобув I місце у Конкурсі «Шкільний енергоаудитор» в рамках ініціативи ПМГ ПРООН /ГЕФ «Розумна енергетика в освіті».

У 2019 році рамках проекту «Сприяння розвитку міжсекторного партнерства в цілях захисту інтересів дітей: долучення ВПО до активних учасників процесу» реалізувався проект «Генерація UA» в за фінансової підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини. Завдяки цьому, спеціалісти та вихованці Центру відвідали низку просвітницьких заходів, які надали можливість в ігровій формі засвоїти стиль поведінки та тип мислення, що притаманний свідомим громадянам.

Участь в таких міжнародних проектах сприяє впровадженню інноваційних технологій у навчальній процес та організації ефективної навчально-творчої роботи з дітьми.

Як результат – Сєвєродонецький міський Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді кілька років поспіль є дипломантом Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті» за активну участь і презентацію інноваційних технологій навчання, а у 2019 році став бронзовим призером десятої міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти-2019» в номінації «Соціалізація особистості в сучасних умовах».

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ЗАКАРПАТСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

*Геревич О., директор ЗОЕНЦ,
Кузьма В., заступник директора з навчально-виховної та методичної роботи,
Бокій Л., завідувач відділу інформаційно-методичної роботи*

В статутній діяльності освітніх закладів важливою є **управлінська діяльність**, вміння адміністрації, зокрема, керівника, організувати ефективну роботу всіх структурних підрозділів і у всіх напрямках, як в основному - освітньому (навчально-виховному) так і господарському, що забезпечує збереження і оновлення матеріально-технічної бази, вдосконалення і раціональне її використання.

Розуміння цього спонукало дирекцію Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді постійно вивчати стан справ в галузі, переймати прогресивний досвід колег як з України, так із-за кордону, наслідувати кращі ефективні форми і методи діяльності, створювати креативні свої.

Так виникали і реалізовувалися, як управлінський компонент, наступні проекти:

-Проведення капітального ремонту, реконструкції існуючих будівель, побудова нових приміщень. Забезпечення їх сучасними меблями, комп'ютерною і оргтехнікою, як необхідної, обов'язкової складової для успішної, належної і безпечної діяльності закладу.

-Відкриття філій: Хустської „Нарцис”, Рахівської „Едельвейс”, Воловецької „Арніка”.

-Створення „Зелених класів” безпосередньо в ЗОЕНЦ та у філіях.

-Запровадження виїзних форм екологічної освіти і виховання, таких як: фахові наметові табори юних натуралістів „Юннат” і „Зелена перлина”, польові практики юних орнітологів „Птах року”, юних іхтіологів-рибоводів „Іхтіос”, комплексна еколого-освітня експедиція „Ойкос”, сухопутні еколого-краєзнавчі подорожі „Пізнай свій край - охороняй його природу” та водні „Сплав річками Тиса, Уж, Боржава”, тематичні навчально-пізнавальні екскурсії до об'єктів природозаповідного фонду Закарпаття, конгрес-тури „Педагогам і юннатам про Карпати” та „Педагогічний досвід - практика, реалії, перспективи”.

-Впровадження видавничої продукції: „Вісник ЗОЕНЦ” та Бібліотечка позашкільника”, окремі видання буклетів, тематичних календарів.

-Створення дитячої екологічної відеостудії „Дивосвіт”

-Створення юннатівського лялькового театру „Екознайки”.

- Створення і постійне вдосконалення таких творчих лабораторій як „Куток живої природи”, „Пташник вольєрного типу”, „Юннатівська пасіка”, „Дендропарк”, „Навчально-декоративна водойма”, „Виноградник ягідник”.

- Відкриття на базі Воловецької філії круглорічного відпочинкового табору „Арніка”.

Всі згадані напрями в постійному розвитку, пошуках нового, цікавого, змістовного, корисного. З ініціативи дирекції вони щорічно обговорюються, аналізуються на нарадах, педрадах, загальних зборах, методичних днях, відтак на практиці вдосконалюються і тому можуть завжди претендувати на визначення (оцінку, характеристику) як „інноваційні”.

Освітня діяльність в ЗОЕНЦ спрямовує вихованців на здобуття знань, умінь і навичок за інтересами, а також забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля.

Одним із основних принципів навчання є принцип від простого до складного, що полягає у поступовому розвитку творчих здібностей дитини через впровадження різних креативних форм і методів навчання та виховання учнівської молоді.

Освітній процес у закладі побудований у такій послідовності – дошкільне виховання, початковий, основний рівні навчання, від створення умов, сприятливих для творчої діяльності до повноцінного розвитку потенційних можливостей вихованців. Велику вагу приділяють педагоги поєднанню різних форм освітньої діяльності з різноманітними видами організації змістовного дозвілля (свята, розваги, тематичні пізнавальні екскурсії, проведення флеш-мобів, тощо).

Особливість освітнього процесу в учнівських об'єднаннях полягає у формуванні базового рівня біологічної, екологічної освіти, усвідомлення юннатами поняття первинності природи, екстенсивних закономірностей, розуміння діалектичного характеру впливу науково-технічного розвитку на природу, участь у практичних природоохоронних акціях.

Освітній процес у закладі побудований на взаємній співтворчості педагога та дітей, що допомагає останнім краще зрозуміти свої здібності, нахили, інтереси і визначитись у виборі професії.

Одним із основних завдань педагогів є виховання учнів в дусі патріотизму, що надзвичайно актуально сьогодні, поваги до державної символіки і Конституції, прояв інтересів, потягу до вивчення історії свого народу; вироблення на цій основі громадської поведінки, прагнення до участі у суспільно корисних справах, у творінні добра.

На заняттях гуртків широко використовуються народні прислів'я та приказки, загадки, народні прикмети. У загадках завжди міститься предмет гри і тому цей жанр особливо цікавить гуртківців. Тематичні загадки розвивають кмітливість, увагу, стимулюють допитливість.

Цінність гурткової роботи полягає в тому, що вона не обмежується тільки наданням додаткових, поглиблених знань, зокрема, з природничих

дисциплін, а у значній мірі вирішує і проблему організації вільного часу школярів, задовольняє їхні різноманітні інтереси, активізує пізнавальну діяльність.

За згаданими принципами й алгоритмами протягом 2018/2019 освітнього року в ЗОЕНЦ діяло 60 дитячих творчих об'єднань (гуртків) 14-ти натуралістичних профілів, якими було охоплено 870 учнів та дошкільнят.

Новації в методичній діяльності

Концептуальним питанням методичного напрямку, над яким працює колектив педагогів, є: *„Використання інтерактивних форм та методів навчання як засобу удосконалення й модернізації освітнього процесу в позашкільному навчальному закладі”*.

Методичний день

Це дієва *форма підвищення фахової майстерності педагогів ЗОЕНЦ*.

Тематика методичних днів розробляється щорічно і охоплює різні напрями еколого-натуралістичної, дослідницько-експериментальної, природоохоронної та організаційно-масової роботи з педагогами та юними натуралістами. Засідання методичного дня проводиться раз на місяць. За освітній рік відбулось 8 засідань, на яких розглядалися такі питання:

- Забруднення повітря міста Ужгород вихлопними газами. Вирішення проблеми на прикладах інших країн.

- Правила проведення дослідів на заняттях гуртка „Основи агрохімії”.

- Культура мовлення як засіб педагогічної праці. Майстерність педагогічного спілкування.

- З рідним словом міцніше держава.

- Інтерактивні методи навчання і виховання як умова розвитку пізнавальних здібностей вихованців та стимулювання їх активності на заняттях гуртка „Юні акваріумісти”.

- Формування навичок здорового способу життя засобами еколого-натуралістичного виховання.

- Головні екологічні проблеми України та шляхи їх вирішення.

- Естетичне виховання юннатів на заняттях гуртка „Юні охоронці природи”.

- Впровадження ігрових форм в роботу натуралістичних гуртків для дітей молодшого шкільного віку.

- Організація та проведення масово-виховних заходів у позашкільному закладі.

- Організація та методика проведення екскурсій в природу із юннатами гуртка „Юні квітникарі”.

- Формування в юннатів відповідального та дієвого ставлення до навколишнього середовища на заняттях гуртка „Юні рослинники”.

- Вода – основний елемент біосфери.

- Ознайомлення з традиціями писанкарствав Україні на заняттях гуртка „Мистецтво нашого народу”.

- Вивчення червонокнижних видів флори і фауни на заняттях гуртка „Юні рослинники”.

- Лялька мотанка – одвічна берегиня роду на заняттях гуртка „Мистецтво нашого народу”.

- Використання елементів народознавства на заняттях гуртка еколого-натуралістичних напрямів на заняттях гуртка „Мистецтво нашого народу”.

Школа молодого педагога

„Зібратися разом - це початок, триматися разом - це процес, працювати разом - це успіх” - ці слова стали епіграфом Школи молодого педагога, яка діє на базі ЗОЕНЦ. Метою її створення є адаптація молодих педагогів у колективі, їхнє самоствердження і професійне становлення, підвищення їх педагогічної майстерності, вивчення і використання у практиці сучасних досягнень науки педагогіки та передового викладацького досвіду.

У цьому освітньому році на 8 засіданнях Школи опрацьовані теми:

- Документація керівника гуртка.
- Методика складання плану-конспекту заняття, його основні етапи.
- Використання різноманітних форм і методів роботи на заняттях гуртів біологічного профілю.
- Організація проведення масово-виховних заходів, конкурсів, акцій, виставок тощо.
- Методика проведення екологічних тренінгів.
- Вимоги до особистості педагога.
- Портфолію керівника гуртка.
- Педагогічні здібності та створення психологічного комфорту на занятті гуртка.
- Формування здорового способу життя на гурткових заняттях.
- Методичні рекомендації з патріотичного виховання юннатів на заняття гуртка.
- Шляхи підвищення ефективності гурткового заняття
- Застосування сучасних інноваційних освітніх технологій для формування пізнавальних та дослідницьких компетентностей юннатів.
- Методика проведення гурткового заняття на тему: „Народні традиції, родинні свята”.
- Використання різноманітних форм і методів роботи на заняттях гуртків.
- Лісова педагогіка – вагома частина позашкільної освіти.
- Визначення тематики дослідницьких робіт. Методика проведення дослідів, оформлення щоденника.
- Робота юннатівського самоврядування, як розвиток творчих здібностей вихованців.
- Виїзні форми роботи із юннатами у позашкільному навчальному закладі.

Проведені заняття сприяють професійному зростанню та вдосконаленню педагогічної майстерності молодих викладачів. За словами Василя Сухомлинського: „Найдосвідченіший педагог ніколи не повинен спинятися на досягнутому, бо якщо немає руху вперед, то неминуче починається відставання”.

Тиждень педагогічної майстерності

„Бути справжнім педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди і Науки”. Це вислів Софії Русової. І справді, бути сучасним педагогом – значить мати не лише педагогічну і методичну освіченість, а й постійно застосовувати інноваційні методи викладання на практиці. Саме під час Тижня педмайстерності педагоги ЗОЕНЦ діляться своїми інноваціями та вивчають досвід колег.

З цією метою в рамках Тижня проходить:

- виставка творчих досягнень під назвою „Педагогічний вернісаж”. На ній педагоги ЗОЕНЦ представляють власні портфоліо та калейдоскоп методичних розробок, масово-виховних заходів, всебічну діяльність своїх гуртків, що ілюструють справжнє розмаїття педагогічної творчості з презентаціями, постерами, дослідницькими роботами, тематичними папками з дидактичними, ілюстративними матеріалами, а також видавничою та відеопродукцією. Виставка показує, що творчість – невід’ємна частина у практиці педагога – позашкільника;

- засідання методичного дня, на якому йдеться про організацію та методику проведення гурткових занять;

- планове засідання атестаційної комісії, де заслуховуються творчі звіти педагогів, які атестуються;

- взаємовідвідування педагогами гуртків, після яких вони аналізують роботу колег і вносять пропозиції щодо її покращення;

- проведення практичної екологічної акції „Зелена хвиля подвір’я”. Тут педагоги ЗОЕНЦ показують альтернативу спалюванню сухою. Залишки опалого листя та сухої трави складають у компостну яму, де воно перегниє, а утворений субстрат використовуватиметься для підвищення родючості ґрунту.

- проведення „круглого столу: „Педагогічний досвід – практика, реалії, перспективи”, на якому педагоги підбивають підсумки діяльності у минулому творчому році та окреслюють перспективи вдосконалення всіх напрямів педагогічної роботи у прийдешніх роках.

Тиждень української мови, який підкреслює значимість для педагога знання державної мови.

Він включає:

- виставку книг, газетно-журнальних публікацій „О, мово українська! Хто любить тебе, той любить мою Україну”;

- конкурс стінгазет, робота над якими показує, що юннати – справжні патріоти не лише рідного краю, а й своєї країни і хочуть бути грамотними та знаючими природоохоронцями;

- семінар-тренінг для методистів екоцентру та керівників гуртків „Культура мовлення – вагома складова серед засобів педагогічної діяльності”.

На ньому спочатку всі присутні знайомляться із основними комунікативними, що важливо саме для педагога, ознаками культури мовлення. Це правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність та чистота мови. Потім робиться аналіз помилок, які найчастіше трапляються у педагогічній практиці з наголошенням слів, їх значенням та вживанням суржику в українській мові. Саме останній перетворює нашу мову на побутову і знижує її рейтинг.

Почуте закріплюється практичними завданнями в шести групах. Кожна має правильно поставити наголос у визначених словах, підкреслити плеоназми (зайві слова) та виправити суржик. Відповіді, звичайно, обговорюються.

Незвичними для присутніх стають вправи і для розвитку мовного апарату. Вправи доречні, оскільки мова педагога вимагає виразної, правильної та чіткої вимови;

- розроблену методичну рекомендацію „9 листопада – День української писемності та мови”, яка призначена для проведення виховної бесіди на заняттях гуртків;

- завершальну пізнавальну екскурсію на телеканал „Тиса – 1” Закарпатського суспільного ТБ. І не випадково, оскільки телебачення – це еталон українського мовлення.

Впровадження сучасних аудіовізуальних інформаційно-комунікативних технологій (дитяча екологічна відеостудія „Дивосвіт”) – один з пріоритетних та перспективних напрямів роботи Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді. Виготовлення відеопроєктів (учнівських і педагогічних) про діяльність екоцентру та педагогів (відеофільми, відеоролики, телерепортажі, відеопрезентації, відеоуроки), які відкривають нові можливості у популяризації на своїх сайтах та в інтернетмережах еколого-натуралістичної роботи і підвищують її ефективність.

Для цього ЗОЕНЦ має відповідну методичну й матеріально-технічну базу: відеостудія оснащена сучасною відео та комп’ютерною технікою. Комп’ютери мають відповідне програмне забезпечення. Саме приміщення відеостудії пристосоване до проведення фільмування, начиток та монтажу. Активно вихованці відеостудії проводять фільмування в природі, що розвиває їхню спостережливість, бачення кадру та засвоєння природничих знань.

Використання візуальних технологій відіграє велику роль у діяльності закладу, навчально-виховному та методичному процесі, сприяє розвитку здібностей у дітей та прагненню реалізовувати себе як неординарну особистість.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

*Пахольчук Олена,
директор КЗ «Татарбунарського районного
будинку дитячої та юнацької творчості
Татарбунарської районної ради Одеської
області»*

Освіта в будинку дитячої та юнацької творчості – «неформальна», «позашкільна», «додаткова» - виходячи з назви, начебто необов'язкова. Однак за соціальним замовленням наших споживачів, а саме сім'ї, така освіта часто розцінюється як основна і головна, тому що це – розвиток творчого потенціалу особистості кожної дитини.

Діяльність колективу КЗ «Татарбунарського районного будинку дитячої та юнацької Татарбунарської районної ради Одеської області» спрямована на створення освітньо-виховного простору для дітей та молоді в місті та районі, стимулювання розвитку природних нахилів, творчих здібностей та фізичного розвитку вихованців, учнів, слухачів гуртків.

Педагогічний колектив закладу позашкільної світи здійснює послідовну роботу щодо створення належних умов для самовизначення, самоствердження, самореалізації особистості гуртківців, пізнання світу і себе, змоги доторкнутися до прекрасного, зробити творчі відкриття, здобути перші перемоги.

Основне завдання нашого закладу позашкільної освіти – це охоплення гуртковою роботою дітей шкіл міста та району в позаурочний час, забезпечення необхідних умов для особистісного розвитку, зміцнення здоров'я, професійного визначення, творчої праці дітей та молоді, організація змістовного дозвілля, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів.

Одне з головних питань інноваційного розвитку БДЮТ – це якість позашкільної освіти. В це поняття вкладається співвідношення цілей, поставлених вихованцем разом з педагогом, і отриманого результату. Педагогічний колектив закладу прагне створити сприятливі умови для отримання вихованцями якісної освіти впровадженням у практику роботи інноваційних педагогічних технологій, введення нових методик навчання і виховання особистості дитини.

У Татарбунарському районному будинку дитячої та юнацької творчості працюють об'єднання гуртків, які задовольняють потреби сучасності дітей різних вікових категорій та їх батьків.

Для наймолодших діток працює **студія раннього творчого розвитку «Долоньки»** - затишне місце для дошкільнят, де створено спеціальні умови для успішного раннього естетичного розвитку. Кваліфіковані педагоги

допомагають максимально розкрити творчі здібності кожної дитини, застосовуючи новітні методики раннього творчого розвитку, створюючи цікаві та веселі заняття, використовуючи якісні навчальні матеріали. У студії працюють такі гуртки:

- Художня студія «Талановиті пальчики», метою якої є узагальнення та поєднання нетрадиційних технік малювання, які можуть використовуватися у роботі з дітьми дошкільного віку та сприяють їх художньо-естетичного розвитку; забезпечують різнобічний розвиток творчої особистості дитини засобами образотворчого мистецтва.

- Творча майстерня «Паперотворчість», в якій діти навчаються конструювати об'ємні та напівоб'ємні форми з паперу шляхом його механічної обробки та трансформації (складання, скручування, згинання, вирізування, прорізування, гофрування, склеювання); що сприяє розвитку просторового та логічного мислення, уяви, фантазії, формування творчої особистості.

- Англійська мова «Funny time», метою даного гуртка є формування у дітей 4-6 років навичок усного мовлення і сприяння загального розвитку дитини. Навчання базується на принципах зацікавленості, тому на кожному занятті новий матеріал подається у цікавій ігровій формі.

- Екологічний гурток «Екосвіт», результатом роботи якого є засвоєння і вдосконалення знань вихованців про норми та правила поведінки в природному середовищі, про об'єкти неживої природи, про взаємозалежність природи й суспільства, роль кожної людини у збереженні природи, знайомство та вивчення рослин і тварин рідного краю.

- Хореографічний гурток «Ритмопластика» сприяє психічному розвитку дитини, розширенню кругозору, активізації пізнавальних процесів, розвитку довільної уваги, пам'яті (зорової, слухової, рухової) та творчої уяви.

- Логоритміка удосконалює розумовий, мовленнєвий, музичний та фізичний розвиток; розвиває музичний слух, пам'ять, увагу, відчуття ритму, пластичну виразність рухів за допомогою спеціально підібраних вправ, що поєднують у собі слово, рух і музику.

- Кулінарний гурток «Абетка харчування» передбачає розвиток у вихованців пізнавального інтересу, формування первинних знань та навичок з основ здорового харчування як способу збереження і зміцнення здоров'я.

Згідно віку та розкладу занять гуртків кожна дитина має можливість відвідувати 4 гуртки один раз на тиждень.

Враховуючі гендерні професійні інтереси гуртківців створена та працює **Школа винахідників** для хлопчиків 6-11 років. Навчання в школі відбувається за такими напрямками: творча майстерня «Сверлик», комп'ютерна грамотність «Чарівні мандри у світ інформатики», основи туризму, LEGO-конструювання.

Найбільш популярний напрямок навчально-виховної роботи - об'єднання кулінарних гуртків «Смачна школа», яка працює для дітей всіх

вікових категорій. В об'єднання входять гуртки двох напрямів: «Українська національна кухня» і «Екологічне харчування».

Гурток «Українська національна кухня» відкриває для вихованців історію розвитку української кухні, діти вивчають технологію приготування простих і складних страв, готують обрядові страви. Відвідуючи гурток «Екологічне харчування» діти мають можливість навчитися правилам здорового харчування, розрізняти корисну і шкідливу їжу, навчаються дотримуватись режиму пиття та харчування, вживати їжу багату на вітаміни.

Школа шляхетних дівчаток «Леді» створена для естетичного виховання дівчаток молодшого шкільного віку. Тут працюють такі напрями гуртків: «Модельна хода», «Кулінарні фантазії», «Сучасний декор», «Мода і стиль», «Творча англійська». Усі вихованки вчать ефектно вирізнятися не лише зовнішністю, але і поведінкою, знаннями етикету та вишуканими манерами. Юні леді вчать вихованості, шляхетності, впевненості у собі, у своїх силах. Дівчатка всі талановиті і юні красуні. Кожна з них найкраща!

Педагоги заручаються підтримкою батьків, які на себе взяли виконання багатьох організаційних питань. Поступово купується необхідне обладнання, а педагоги готують методичний супровід та забезпечують учнів, вихованців та слухачів гуртків навчальною літературою, посібниками, робочими зошитами. Якісне методичне забезпечення педагогам допомагає створювати налагоджена система методичної роботи у закладі позашкільної освіти, а саме: у першу чергу, робота методичних об'єднань керівників гуртків, на яких педагоги одностайно діляться своїми ідеями та досвідом впровадження інновацій; по-друге – проведення проблемних методичних рад та Школи передового досвіду.

Оновленню змісту роботи гуртків та розширенню контингенту вихованців передувала велика підготовча робота: он-лайн опитування щодо позашкільної освіти в Татарбунарському районі з метою виявлення запитів щодо гурткової роботи; пошук навчальних програм, які задовольняють сучасний попит батьків та дітей.

Навчальний процес в Татарбунарському БДЮТ здійснюється за 14 типовими навчальними та 25 навчальними програмами, які адаптовані з метою оптимального створення освітнього простору закладу позашкільної освіти, вирішення завдань навчально-виховної роботи гуртків, точніше для створення комплексних шкіл для різних вікових категорій гуртківців. Ряд програм змінені з урахуванням регіональних особливостей та відповідно до матеріально-технічної бази гуртка. Такі зміни дозволяють створити нові напрями роботи, різноманітні творчі школи. Які задовольняють освітні потреби учнів, вихованців та слухачів.

Програми погоджуються на засіданні методичної ради БДЮТ та затверджуються наказом відділу освіти.

На підставі зазначеного можна стверджувати, що інноваційність, креативність, стабільність розвитку позашкільної освіти сприяє її утвердженню в сучасному суспільстві як самодостатнього й соціально

активного явища, одного з потужних факторів модернізації освітнього простору України.

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Новації позашкільників-екологів.

*Тамара Гудзик, директор
Івано-Франківського обласного еколого-
натуралістичного центру учнівської молоді*

У 2019 році доробками методичного складу закладу стали авторські навчальні програми гурткової роботи вищого та основного рівня навчання:

Новатори садівництва (216 год.)

Присадибне господарство (216 год.)

Захоплююча ентомологія (216 год.)

Сучасне озеленення (144 год., 216 год.)

Юні пасічники (216 год.)

Куток живої природи (144 год.)

Овочівництво (144 год.)

Учнівське лісництво (циклічна програма 144-144-144 год.)

В області започаткована екологічна акція «**Чиста вода – здорова нація**» та проект «**Рух лісових рейнджерів**».

Акція організована з метою формування в учнівської молоді екологічного світогляду, пропаганди дбайливого ставлення до природи та водних ресурсів, формування екологічного виховання, забезпечення обізнаності учнів з питань раціонального використання водних ресурсів малої Батьківщини, залучення здобувачів освіти до практичної природоохоронної роботи з оздоровлення малих річок, джерел Прикарпаття.

Завдання Акції:

- проведення практичної природоохоронної роботи;
- проведення еколого-просвітницької роботи серед ровесників та населення.

В рамках Акції пропонується:

– практична природоохоронна робота – розчищення прибережних смуг, джерел, невеликих потічків, річок, водойм міста (села), прибирання рекреаційних зон від сміття, пошук джерел та догляд території навколо них, насадження дерев, кущів;

– еколого-просвітницька робота – випуск «Екоінформатора», проведення бесід, квестів, тренінгів, флешмобів, вікторин, виготовлення буклетів, плакатів, листівок тощо та поширення їх серед населення, співпраця із засобами масової інформації.

В ході Акції можна організувати просвітницькі екологічні хвилини «Мати-водиця – всьому цариця», «Збережемо воду», бесіди «Чарівні властивості води», виховні заходи «Вода – джерело життя».

Проведення цих заходів може бути приурочене до:

- Всесвітнього дня довкілля (5 червня);
- Всесвітнього дня океанів (8 червня);
- Всесвітнього дня охорони місць проживання (6 жовтня);
- Міжнародного дня Чорного моря (31 жовтня).

З метою залучення учнів до практичної природоохоронної діяльності, привернення уваги широкого загалу до проблеми споживацького відношення до лісів, виховання у дітей шанобливого ставлення до природи, розширення і поглиблення знань у галузі ефективного природокористування та формування культури поведінки в природі започатковано проект **«Рух лісових рейнджерів»**.

Мета проекту:

– виховати у дітей не байдуже ставлення до природи, сприяти формуванню активної життєвої позиції, прагненню до здійснення громадських дій щодо захисту лісу, охорони довкілля;

– привернути увагу широкого загалу до проблеми споживацького відношення до лісу та гуманного ставлення до лісових мешканців.

– Завдання проекту:

– виявлення та висвітлення фактів споживацького відношення до лісу у соціальних мережах, газетах, місцевих засобах масової інформації, під час проведення масових заходів;

– картування територій під час екскурсій, експедицій до лісу Малої Батьківщини;

– ініціювання та долучення до практичної природоохоронної роботи.

Очікувані результати:

– ознайомлення з станом лісового біорізноманіття Малої Батьківщини;

– доведення до громади виявлених фактів споживацького відношення до лісу і його мешканців;

– спільними зусиллями долучення до захисту лісу та його мешканців.

ОЕНЦУМ ініціював проведення ряду обласних конкурсів з метою виявлення набутих під час гурткових занять вмій і навичок.

Обласний конкурс Юних зоологів проводиться з метою підтримки дослідницько-експериментальної діяльності здобувачів освіти в різних галузях зоології, спонукання до свідомого вибору майбутньої професії.

Програма конкурсу передбачає:

презентацію проведеної експериментально-дослідницької роботи;

демонстрацію учасниками знань, вмій та навичок з розпізнавання найпоширеніших видів птахів та комах нашої місцевості на двох локаціях.

Учасники демонструють свої знання, вміння та навички на двох локаціях:

І локація – «Орнітологія» (учасник повинен розпізнати за світлинами 5 видів птахів (перелітних/чи зимуючих); 5 видів птахів (свійських/чи декоративних) та впізнати одного з найпоширеніших видів птахів нашої місцевості за аудіо записом його голосу).

II локація – «Ентомологія» (учасник повинен розпізнати за світлинами: 5 видів найпоширеніших комах із запропонованих; назву комахи та її личинку та найпоширенішу комаху і середовище її існування).

Обласний турнір «Юний пасічник» проводиться з метою стимулювання діяльності гуртків відповідного профілю та заохочення школярів до занять бджільництвом.

В програмі турніру презентація домашнього завдання «Я на пасіці»; демонстрація знань в галузі бджільництва, вмінь та навичок з виготовлення, використання пасічного інвентарю на трьох локаціях. Презентація домашнього завдання «Я на пасіці» відбувається у довільній формі (розповідь, мультимедійна презентація тощо) про практичну роботу дітей на пасіці (спостереження за життям та поведінкою бджіл у різні пори року, виготовлення рамок, підгодівля бджіл взимку, догляд за вуликом, заходи з профілактики захворювань бджіл, вирощування рослин-медоносів тощо).

Учасники демонструють свої знання, вміння та навички на трьох локаціях:

I локація – «Кормова база бджільництва» (кожен член команди із наданих зразків називає 5 найбільш поширених медоносних рослин та відповідає на 3 запитання щодо приналежності однієї з цих рослин до: категорії життєвих форм (дерево, кущ, трав'яна рослина), певного типу за часом цвітіння (ранньовесняний, весняний, літній, осінній) та часу доби, коли набирається найбільша кількість нектару (ранок, обідня пора, вечір);

II локація – «Продукти бджільництва» (кожен член команди із наданих зразків називає 5 продуктів бджільництва та відповідає на 3 запитання щодо походження, розміщення у вулику та застосування одного з цих продуктів);

III локація – «Комплектація вулика» (кожен член команди із запропонованих предметів пасічного інвентарю називає 5 потрібних для комплектації вулика; демонструє вміння та навички щодо натягування дроту на рамку).

Метою обласного конкурсу «Плекаємо сад» є активізація пізнавальної творчої діяльності, спонукання до свідомого вибору майбутньої професії.

В програмі турніру презентація проведеної дослідницької роботи та представлених матеріалів (фотогалереї, колекції плодів); демонстрація знань, вмінь та навичок щодо визначення плодових дерев, правил щеплення плодових дерев та живцювання кущів на трьох локаціях. У ній можуть брати участь всі члени команди.

Учасники демонструють свої знання, вміння та навички на трьох локаціях:

I локація – «Визначення плодових дерев» (кожен член команди повинен назвати 5 видів плодових дерев за живими зразками);

II локація – «Визначення плодових дерев за кісточками, насінням» (кожен член команди повинен назвати 5 видів плодових дерев за наданими зразками кісточок, насіння);

III локація – «Правила щеплення плодкових дерев та живцювання кущів» (кожен член команди повинен проявити свої знання, вміння та навички щодо правил щеплення найпоширеніших плодкових дерев; живцювання найпоширеніших ягідних кущів).

НОВАЦІЇ В ПОЗАШКІЛЛІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

НОВАЦІЇ В ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»

*Кульчицька О.І., заступник
директора з навчально-виховної роботи*

*Комунальний заклад Львівської обласної
ради «Львівський обласний центр еколого-
натуралістичної творчості учнівської
молоді»*

Академічні знання – не єдине мірило професійності людини XXI століття. Сучасний розвиток економіки, науки і техніки потребує від фахівців майбутнього володіння абсолютно новими компетенціями, що знаходяться на перетині декількох галузей, зокрема науки, технології, інженерії й математики. Постає питання - як підготувати таких фахівців? Навчання - це не просто передача знань від педагога до учнів, це спосіб розширення свідомості і зміни реальності. Тому необхідним явищем в сучасній освіті, яке дозволяє формувати свідомість і активність учнівської та студентської молоді, є інноваційні технології. Інновації в освіті сьогодні стають важливим фактором самореалізації суспільства, забезпечують розвиток творчої особистості.

Одним з головних напрямів інноваційної освіти сьогодні є STEM-освіта. STEM-освіта - це не просто передача знань від учителя до учнів, це спосіб розширення свідомості і зміни реальності у всіх ланках освітнього простору.

Не стоять осторонь інновацій в освітньому процесі педагоги КЗ ЛОР «Львівський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді». Керівники гуртків КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ» «Основи біології» (О. Тимчишин, Г. Цимбала), «Любителі сукулентних рослин» (О. Чубій), «Юні охоронці природи» (О. Кіцак), які працюють на базі ОЗНЗ «Бібрська ЗОШ І-ІІІ ст. імені Уляни Кравченко» активно долучаються до процесів упровадження у освітній процес STEM-освітньої моделі. Вони реалізовували STREAM-проекти: дослідницький «Королева цвітів» - «правдешня флорофілка» Уляни Кравченко», пошуково-дослідницький - «А втім я вегетаріанка, люблю овочі», прикладний - «Надівана гостина: диверсифікація фантазії побібрещьки з часів Уляни Кравченко». Під час їх реалізації на основі системно-діяльнісного підходу до навчання інтегровано знання школярів з біології,

літератури, харчових технологій, інформатики, фізики, образотворчого мистецтва.

Однією з сучасних технологій, які застосовуються в освітньому процесі Центру є екологічний квест. Квест дозволяє розвивати активне пізнання на заняттях, сприяє розвитку мислення, допомагає долати проблеми та труднощів, а саме: вирішити, розплутати, придумати, уміти застосовувати свої знання на практиці у нестандартних ситуаціях, тобто актуалізувати знання, вчить мислити логічно, розвиває інтерактивні здібності.

Керівники гуртків проводять заняття-квести як у приміщенні закладів освіти, так і на свіжому повітрі. При цьому завдання-головоломки можуть бути різними: розшукати предмети, розв'язати задачу, відповісти на запитання, знайти певні предмети, розшифрувати правило, цитату, фінальну тему заняття, розшукати вихід з приміщення, знайти людину, яка відповість на запитання тощо.

Практикує проведення короткотривалих квестів у природі Л. Романишин, керівник гуртка КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ» «Юні лісівники», який працює при Сколівській ЗОШ I-III ступенів. Захід проходить на території розсадника Крушельницького лісництва. Школярі працюють у командах. Вони шукають рослини з певними морфологічними ознаками, лікарські рослини, фотографують їх, відгадують загадки, ребуси, головоломки, анаграми тощо. Оскільки діти проявляють зацікавленість до всього незвичайного, яскравого, то неординарність завдань сприяє переключенню уваги, змінює хід думок, учень починає мислити не тільки логічно, а й абстрактно, творчо, що, в свою чергу, сприяє розвитку вищих форм мислення.

На завершення учасники квесту мають нагоду продегустувати фіто чаї із рослин, вирощених на території розсадника Крушельницького лісництва.

Цікавими є квести, розроблені педагогами Центру: «Лісова мандрівка», «Цікавий світ природи», «Пізнай свій рідний край», «Планета ЗОО».

Використання квесту в навчально-виховного процесі приносить позитивні результати. Діти мають можливість більше спілкуватися, висловлювати власну думку, в них розвивається вміння не тільки працювати самостійно, а й у команді. До того ж він дає можливість дітям відчувати себе безпосередніми учасниками навчального процесу, а не залишатися спостерігачами і споживачами інформації, пропонованої педагогом.

Розвиток логічного мислення, пам'яті, уваги, уяви, спостережливості підвищує загальний рівень розвиненості школяра. Ким би не збирався стати учень, який фах не обрав би, йому потрібно правильно і швидко міркувати, діяти організовано, враховуючи обставини і наявні ресурси.

Інтегрованим компонентом сучасної системи загальної середньої та позашкільної освіти, засобом ефективного навчання, виховання й розвитку особистості, активізації пізнавальної, самостійної та пошуково-дослідницької

діяльності, розвитку критичного мислення як педагогів, так і вихованців є метод проектів.

Проектна технологія передбачає системне і послідовне моделювання проблемних ситуацій, які потребують від учасників навчального процесу пошукових зусиль, спрямованих на дослідження та розроблення оптимальних шляхів створення проектів, їх неодмінний захист і аналіз результатів. Виконання проекту є непростим завданням, проте що складнішою є пропонувана ситуація, то більше мобілізується орієнтована основа діяльності дитини, то активніше формуються її особистісні якості.

Метод проектів в КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ» використовується в пошуково-дослідницькій та експериментальній роботі, під час підготовки до участі в міських, обласних і всеукраїнських масових еколого-натуралістичних та природоохоронних заходах.

Цікавими є еколого-освітній проект «Чорнобривцева школа моя»; пошуково-дослідницькі проекти: «Історія виникнення яворівського забавкарства» та «Рослинний орнамент в сучасній вишивці»; «Шляхи відновлення насаджень тиса ягідного в Сколівських Besкидах»; «Інтенсивні методи вирощування посадкового матеріалу для озеленення пришкольних територій» та «Вплив органо-мінерального підживлення на ріст і плодоношення шкільного саду»; «Умови утримання та розведення екзотичних комах у тераріумах»; «Видовий склад та біологія птахів території Притулку для дітей» та інші.

Найбільш актуальними для вихованців нашого закладу є природоохоронні проекти, під час виконання яких не тільки поглиблюються знання з біології, а й формується у дітей особистісно ціннісне ставлення до природи. Участь у природоохоронних проектах формує у дітей екологічну культуру, допомагає правильно та розумно поводитися у природі, розвиває практичні вміння, вчить аналізувати господарські рішення, що ухвалюються з метою збереження природи.

Юні орнітологи гуртка «Декоративне птахівництво» ЛОЦЕНТУМ, працюючи над проектом «Дослідження різноманітності та чисельності орнітофауни заказника «Чолгинський» Яворівського району Львівської області», щорічно у серпні місяці беруть активну участь в експедиціях на орнітологічну станцію «AVOSETTA», де спільно з науковцями та студентами біологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка досліджують видове різноманіття та зміну в чисельності орнітофауни заказника, проводять відлов та кільцювання птахів під час осінніх міграцій, розробляють природоохоронні заходи з їх охорони, проводять роз'яснювальну роботу серед місцевого населення щодо шкоди спалювання очеретів (виготовили і поширили буклети, агітки, інформаційні плакати).

Вихованці гуртка „Юні охоронці природи” Львівського ОЦЕНТУМ, що працює на базі Твіржанського НВК Мостиського району, працювали над проектом „Якісна питна вода для сільської громади”. До виконання проекту долучилися вчителі, батьки та жителі села.

Вихованці гуртка «Тварини рідного краю», який працює на базі цього ж навчального закладу, працюють над проектом із заліснення деградованих земель на колишніх колгоспних полях, мета якого збагатити природний процес заліснення непридатних земель більш цінними породами дерев (дуб звичайний і червоний), яких дуже мало на даній території.

Результати проектної роботи надзвичайно важливі: урятовані птахи і мешканці водойм взимку, пропаганда збереження первоцвітів, занесених до Червоної книги України, відновлення популяцій зникаючих видів рослин і тварин, а головне - збагачення духовного світу вихованців.

Одним із напрямів інноваційної діяльності КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ» є організація та проведення регіональних заходів еколого-натуралістичного та природоохоронного напрямку.

У наш час, час комп'ютерних технологій, діти все більше віддаляються від природи, все рідше згадують про неї як про джерело наснаги до творчості, ненастанної сили життя.

Тому одним із засобів у системі безперервної екологічної освіти і виховання дітей та учнівської молоді, формуванні гармонійно розвинутої особистості є проведення заходів із зовнішнього та внутрішнього озеленення закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Покращенню озеленення пришкільних територій сприяв обласний конкурс-огляд «Зелені оази Львівщини», який реалізовувався за фінансової підтримки Департаменту екології та природних ресурсів Львівської ОДА. Участь у проекті взяли колективи закладів загальної середньої та позашкільної освіти області.

Матеріали, що надійшли до оргкомітету, містили проекти зовнішнього озеленення, плани територій навчальних закладів із зазначеними місцями розміщення ландшафтних об'єктів, переліком рослин, які використовуються для озеленення території навчального закладу, фотографії та презентації.

Надаючи важливого значення професійному самовизначенню учнівської молоді Львівщини, залученню її до природоохоронної та дослідницько-експериментальної роботи в галузі лісового господарства ЛОЦЕНТУМ спільно з обласним управлінням лісового та мисливського господарства, департаментом освіти і науки ЛОДА за фінансової підтримки обласного фонду охорони навколишнього природного середовища Львівської обласної ради зреалізував проект «Збережемо ліси Львівщини для нащадків». 32 учнівські лісництва, які взяли участь у конкурсі, отримали цінні призи, форму, літературу та обладнання для організації якісної навчальної та практичної роботи учнівських лісництв на місцях.

У квітні 2018 року вихованці гуртків КЗ ЛОР «Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» «Лікарські рослини», «Людина і довкілля», «Юні охоронці природи», які працюють на базі Івано-Франківської ЗОСШ І-ІІІ ступенів ім. Івана Франка Яворівського району та заповідника «Розточчя», провели практичну природоохоронну акцію «Захистимо амфібій на автошляхах», мета якої – збереження

земноводних від загибелі на автомобільних дорогах в період їх масових міграцій.

Школярі під керівництвом викладачів та наукових співробітників кафедри зоології ЛНУ ім.Івана Франка (організаторів акції), працівників заповідника «Розточчя» на проблемній ділянці автодороги Івано-Франкове – Жовква на межі заповідника встановлювали вздовж даної траси тимчасові захисні бар'єри, які перешкоджали земноводним вільно виходити на дорогу. Це забезпечило збереження чисельності популяції та дало земноводним можливість завершити міграцію без втрат. Акція «Захистимо амфібій на автошляхах» проводилася вперше в Україні в рамках проекту «Смертність амфібій на дорогах Львівщини (Західна Україна) за підтримки Фонду Раффорда.

Отже, інновації в освіті – це об'єктивний і незворотній процес, зумовлений станом сучасного наукового, технологічного, соціально-економічного та культурного розвитку людства. Вони сприяють досягненню основної мети сталого розвитку, покращенню якості людського життя та збереженню потенціалу людяності шляхом розвитку окремої особистості та людських спільнот.

Список використаних джерел

1. Будник М.А. Використання сучасних інформаційних технологій.//Науково-методичний журнал „Географія”, 2007.-№5, С.7
2. Зазуліна Л. В. Педагогічні проекти: науково-методичний посібник. — Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. — 40 с.
3. Єрмаков І.Г. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати. – К., - 2003.
4. Лопушанська Г. Метод проектів у контексті сучасної освіти. // Директор школи, 2010 - №18.
5. Організатору інноваційної діяльності та дослідноекспериментальної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі: методичний поради́ник / Автори-упорядники: І. Н. Євтушенко, Ю. І. Завалевський, С. В. Кириленко, О. І. Кіян, К. В. Таранік-Ткачук. – Чернівці : Букрек, 2014. – 420 с.
6. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: А.С.К., 2003.
7. Савенко Н.І., Ковганич Г.Г., Кириченко В.І., Єрмаков І.Г.: Прогностичні орієнтири інноваційного розвитку позашкільного закладу: практико зорієнтований посібник. – Х.: Видавництво «Точка», 2009 р.-256 с.
8. Смирнова М. О. Організація роботи за методом навчального проекту загальноосвітнього навчального закладу / Марія Смирнова, Наталя Сороко // Практика управління закладом освіти. — 2007. — № 4. — С. 85–88.
9. Формування екологічно доцільної поведінки школярів : [наук.- метод. посібник] / Н. А. Пустовіт, О. О. Колонькова, О. Л. Пруцакова. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 140 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ РОБОТИ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ»

*Трегубова Л.А., директор комунального
закладу «Чернігівська обласна
станція юних натуралістів»*

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

Виконання регіонального плану заходів з реалізації право-просвітницького проекту «Я маю право!» у 2018-2019 роках

Чільне місце у системі виховної роботи станції займає правове виховання. Протягом 2018 року у комунальному закладі «Чернігівська станція юних натуралістів» активно впроваджувався право-просвітницький проект «Я маю право!». З метою розвитку культури поведінки здобувачів освіти, вихованню поваги до законів України, педагогами закладу розроблено план заходів щодо реалізації проекту. Спільно зі спеціалістами Головного територіального управління юстиції у Чернігівській області організовано і проведено виховні заходи, бесіди, вікторини, відкриті діалоги, дискусії, дидактичні та ділові ігри з прав дитини. Спеціалісти органів юстиції ознайомили дітей з проблемами булінгу в учнівському середовищі, видами булінгу та шляхами їх вирішення, проводили з юними натуралістами правові ігри, вчили дітей захищати свої права. Діти переглядали відеоролики «Я маю право» та отримали буклети «Як протидіяти домашньому насильству» та «Зупинимо булінг разом», газети «Юстиція», «Юстиція Чернігівщини». Щороку на станції проводиться тиждень права.

Велику увагу у закладі приділяли питанням безпеки і благополуччя дитини. Методистами розроблено методичні рекомендації для керівників гуртків з організаційно-виховної роботи із зазначеного питання. Для вихованців гуртків систематично проводилися інформаційно-просвітницькі заходи щодо запобігання булінгу серед дітей та підлітків, щодо запобігання торгівлі людьми, захисту від домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, усвідомлення насильства як порушення прав людини. Для юннатів проведено просвітницькі заходи щодо захисту від впливу шкідливої інформації, безпечний Інтернет тощо. Систематично опрацьовувалась тема: «За здоровий спосіб життя». Керівниками гуртків проводилися активні форми роботи: диспути, вікторини, дискусії та інше, спрямовані на формування у здобувачів освіти загальнолюдських цінностей та рис загальнолюдської моралі.

Юннатівське аквамістечко

У 2018 році з ініціативи Деснянського басейнового управління водних ресурсів Держводагентства України та громадської організації «За відродження Десни» за підтримки Державного агентства водних ресурсів України, Чернігівської облдержадміністрації та Чернігівської міської ради вперше у місті Чернігів відбулося свято «День Десни». Участь у заході взяли педагогічні працівники Чернігівської обласної станції юних натуралістів, організувавши роботу юннатівського аквамістечка, де відбулися майстер-класи із виготовлення поробок на річкову тематику, інтерактивна вікторина «Збережемо водойми», освітньо-пізнавальна експозиція «Життя в краплині води», що включала в себе мікроскопи, за допомогою яких, відвідувачі з великою зацікавленістю спостерігали за різними живими мікроорганізмами мікрофауни річки Десна, виготовлено плакати «Збережемо річку для прийдешніх поколінь» та «Наші дії за чисту Десну». На завершення заходу відбувся яскравий флешмоб «Збережемо річку для майбутніх поколінь».

Уроки доброти

Морально-етичному вихованню юннатів сприяло залучення їх до відзначення Всесвітнього дня тварин. Педагогами закладу у цей день проведено цикл уроків доброти, що покращило обізнаність дітей про тварин, зокрема про загрози, з якими вони стикаються, визнання ролі тварин у житті людини, зміцнило зв'язок між людиною та дикою природою. Проведення уроків доброти, також, дало можливість долучитися до встановлення Національного рекорду України. Так, 4 жовтня був встановлений Національний рекорд України «Найбільша кількість уроків добра». Педагогів станції та юннатів нагороджено сертифікатами учасників рекорду від Національного Реєстру Рекордів України.

Життя в стилі ЕКО!

Щороку 5 червня увесь світ відзначає Всесвітній день охорони навколишнього середовища. Цей день вважається одним з найважливіших подій екологічного календаря, адже його відзначення допомагає привернути увагу суспільства до проблем довкілля і підкреслює гостру необхідність у зміні відношення людини до раціонального використання та відтворення природних ресурсів.

Вже традиційно до Всесвітнього дня охорони навколишнього середовища на Чернігівщині в РЛП «Ялівщина» проводиться екологічний фестиваль «Життя в стилі ЕКО».

До участі у фестивалі щороку долучається колектив комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів». У 2019 році педагогами станції юннатів організовано та проведено низку яскравих, захопливих та пізнавальних майстер-класів екологічного напрямку: «Життя в краплині води», «Флористичний марафон», «Зоопарк із солоного тіста», «Лелеки рідної землі», «Квіти з паперу», «Веселі курчата», майстер-клас з

виготовлення «пташки-мобіла». Учасниками майстер-класів стали здобувачі освіти закладів освіти області, мешканці та гості м. Чернігова.

У рамках фестивалю також відбулося нагородження переможців обласного конкурсу «Одна планета – одне майбутнє».

Проведення екологічного фестивалю сприяло об'єднанню прагнення дорослих і дітей зберегти нашу природу та поліпшувати екологічний стан рідного міста. Адже, «Уміння бачити прекрасне навколо - робить людину мудрішою, добрішою, духовно багатшою» (В.О.Сухомлинський).

Проект «Зелений куточок майбутнього»

06 листопада 2018 року в рамках святкування 100-річчя позашкільної освіти та з метою озеленення й упорядкування території комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» реалізовано проект «Зелений куточок майбутнього».

За підтримки Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації колекцію дендрологічного відділу НДЗД ОБЛСЮН збільшено на 21 вид голонасінних рослин та багаторічників.

У закладанні рабатки із декоративних рослин взяли участь працівники Департаменту, юннати та педагоги станції.

«Людині для життя потрібні сонце, воля і маленька квіточка», – сказав видатний казкар Ганс Крістіан Андерсен. Справді, квіти супроводжують і радують нас упродовж всього життя. Маємо надію, що клумба, створена руками справжніх природолюбів, милуватиме око ще багатьох поколінь відвідувачів станції.

МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Творча група педагогів закладів позашкільної освіти

Педагоги ОБЛСЮН являються учасниками творчої групи педагогів закладів позашкільної освіти, яка діє на базі Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д.Ушинського. Під час проведення засідань учасники діляться досвідом роботи із запропонованої теми, крім того, відвідують заклади освіти, знайомляться з їх діяльністю, стають учасниками різноманітних психологічних тренінгів, які спрямовані на удосконалення професійних здібностей педагога. Обговорюють питання щодо оновлення програмного та навчально-методичного забезпечення, проведення фахових конкурсів.

Координаційна роль КЗ «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» у проведенні конкурсу «Пришкільна ділянка - як освітній майданчик для сучасних безпечних агротехнологій»

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки України спільно з Green Cross Ukraine у лютому

2019 року розпочав проведення конкурсу «Пришкільна ділянка - як освітній майданчик для сучасних безпечних агротехнологій» в рамках проекту Мережа бізнес інкубаторів «Шкільний сад» для розвитку сучасного підприємництва, професійного і соціального росту молоді в нужденних сільських населених пунктах».

Комунальний заклад «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» координувала проведення конкурсу в Чернігівській області.

Основна мета Конкурсу — сприяти розширенню можливостей для працевлаштування молодих людей, які проживають у сільській місцевості і зокрема місцях постраждалих від аварії на Чорнобильській АЕС, їхній активній участі в житті суспільства і економіці через розвиток у молоді сучасних навичок праці, організаційних і підприємницьких здібностей, просування професійних компетенцій; допомогти знайти школам сільської місцевості з пришкільними територіями сучасну освітню і соціальну роль; включити ці школи в глобальне освітнє і економічне середовище; підвищити культуру молодого покоління в сфері здорового харчування; надати імпульс для поширення ефективних і безпечних агротехнологій та органічного землеробства.

До участі у конкурсі були запрошені школи сільської місцевості, які мають учнівські навчально-дослідні земельні ділянки, в Київській, Чернігівській та Житомирській областях. Із Чернігівщини у конкурсі взяли участь 22 заклади освіти, які пройшли I етап – заочний, надіславши заявки в електронній формі на адресу оргкомітету Конкурсу, та були запрошені на очний етап. Під час другого етапу (очного) учасники представили свій проект учнівської навчально-дослідної земельної ділянки та план її розвитку.

Ріпкинська загальноосвітня школа № 2 Ріпкинського району Чернігівської області (директор — Лебедко Сергій Анатолійович, відповідальна особа — Крутченко Наталія Анатоліївна) та Борзнянська загальноосвітня школа I-III ступенів імені Христини Алчевської Борзнянської районної ради Чернігівської області (директор – Москаленко Зінаїда Федорівна, відповідальна особа – Оніщенко Алла Григорівна), які здобули перемогу в очному етапі Конкурсу, отримали базовий комплект обладнання та посівного матеріалу для розвитку або створення учнівської навчально-дослідної земельної ділянки.

Школи-переможці стануть партнерами Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Міністерства освіти і науки України та партнерів Конкурсу і отримають можливість стати регіональними майданчиками для створення сучасних безпечних агротехнологій.

Навчальні програми із позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку

Навчальна програма із позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку «Основи екологічного дизайну»

Навчальна програма передбачає 1 рік навчання і розрахована на дітей віком 7 - 11 років.

Метою навчальної програми є формування ключових компетентностей особистості засобами екологічної творчості.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальна – оволодіння основними поняттями та знаннями з питань екологічного дизайну, народних ремесел; навчити використовувати натуральні матеріали в поєднанні із сучасними техніками і технологіями; ознайомити учнів із напрямком у дизайні, який сприяє утилізації використаних матеріалів;

практична – набуття навичок працювати з різноманітними природними та штучними матеріалами; самостійно виготовляти вироби, вміння працювати з різними матеріалами та інструментами; орієнтування в інформаційному просторі;

творча – забезпечення розвитку творчих здібностей гуртківців, виховання естетичного смаку, творчої уяви, фантазії, сприяння визначенню індивідуального стилю роботи;

соціальна – розвиток позитивних якостей особистості: працелюбність, наполегливість у досягненні мети, відповідальність за результат власної діяльності; виховання екологічного мислення, шанобливого ставлення до природи, почуття особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них; здатність особистості гармонійно співіснувати з природою, поводитися компетентно, екологічно безпечно; пропагування здорового способу життя та відповідального ставлення до свого здоров'я; сприяння усвідомленню вихованцями функцій природи в житті людини та її самоцінності

Протягом навчання вихованці поступово опановують різні техніки, прийоми виготовлення різноманітних виробів. Вони отримують початкові знання про взаємозв'язок матеріалу, форми й декорування виробів, їхню залежність від призначення, поняття про кольорову гармонію.

Програма інтегрує знання гуртківців з екології, технології, історії, народознавства, природознавства.

Очікувані результати:

Вихованці мають знати:

екологічні тенденції ХХ і ХХІ ст.;

історію формування понять «екологічний дизайн», «біоніка»;

основні види народної творчості;

основні принципи створення композицій;

головні напрями і принципи формотворення в сучасному дизайні;

сучасний стан народних промислів і ремесел в Україні, відомі центри народної творчості;

технологію виготовлення тарілок із пап'є-маше, створювання вітальних листівок в техніці аплікації та паперопластики;

прийоми роботи з різними матеріалами;
види декоративних робіт із природних матеріалів;
правила складання букетів і композицій, бутоньєрок;
правила поведінки та безпеки під час занять.

Вихованці мають вміти:
здійснювати аналіз екологічної проблематики в дизайні;
працювати з різноманітними джерелами інформації;
складати план роботи над виробом;
підбирати необхідні матеріали для виготовлення виробів;
виготовляти нескладні вироби з природного матеріалу та матеріалів вторинного використання;
створювати композиції, букети, конструювати вироби із природних форм;
виготовляти сувеніри із використанням природних та штучних матеріалів;
створювати творчі проекти;
самостійно аналізувати якість виконання своєї роботи.

У вихованців мають бути сформовані компетентності:
пізнавальна – набуття знань з основ екологічного дизайну, декоративно-ужиткового мистецтва, оволодіння поняттями та знаннями про матеріали й інструменти;
практична – формування вмінь і навичок роботи з різними матеріалами й інструментами, прийомів виготовлення виробів і виконання простих технологічних операцій;
творча – формування творчої особистості, її художнього смаку, пізнавального інтересу, уяви, фантазії;
соціальна – виховання поваги до звичаїв і традицій українського народу, бережливого ставлення до рідної природи.

Навчальна програма із позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку «Фотонатуралісти»

Навчальна програма «Фотонатуралісти» реалізується у гуртках еколого-натуралістичного напрямку та спрямована на вихованців віком 12-16 років.

Мета програми полягає у формуванні базових компетентностей особистості у процесі ознайомлення з основами фотомистецтва.

Основні завдання передбачають формування таких компетентностей:

- пізнавальної: оволодіння основами фотографії, найпоширенішою фотоапаратурою й обладнанням, знаннями про різні жанри фотографії, ознайомлення з процесом фотографування;

- практичної: формування практичних умінь і навичок роботи в різних жанрах фотографії, з різною фотоапаратурою й обладнанням;

- творчої: набуття досвіду власної творчої діяльності, розвиток здібностей, художнього смаку, творчої уяви, фантазії; задоволення потреби особистості у творчій самореалізації;

-соціальної: формування екологічної культури та мотивації на здоровий спосіб життя, потреби у професійному самовизначенні, самоосвіті та саморозвитку, готовності до безперервної освіти, розвиток позитивних якостей емоційно-вольової сфери: працелюбства, наполегливості, відповідальності, доброзичливості, поваги до людей, навички міжособистісної взаємодії, здатності працювати в команді.

Навчальна програма передбачає 2 роки навчання.

Особлива увага у програмі приділяється фотографії як одному з методів еколого-просвітницької роботи. В процесі навчання фотографувати живу природу у вихованців гуртка формується любов до навколишнього середовища, бережне ставлення до природних ресурсів задля збереження краси природи.

Очікувані результати:

Вихованці мають знати:

- як правильно встановити освітлення об'єкта при зйомці в студії;

- технологію (стадії) процесу обробки фотознімків;

- основні функції комп'ютерного програмного забезпечення Adobe Photoshop;

- режими фотозйомки ;

- як обробляти та редагувати фотознімки;

- як підготувати фото для друку;

- як розробити макет фотокниги.

Вихованці мають вміти:

- користуватися різними видами фотоапаратів;

- використовувати меню та режими цифрового фотоапарата під час зйомки різних сюжетів;

- робити фотознімки різних жанрів(пейзаж, макро, портрет, натюрморт);

- робити фото колаж, об'єднувати в панораму декілька знімків;

- обробляти отримані фотознімки за допомогою комп'ютерного програмного забезпечення Adobe Photoshop;

- розробити макет фотокниги.

Вихованці мають набути досвід:

- підготовки та вибору фотографічного обладнання для різних видів зйомки;

- проведення фотозйомки в різних умовах;

- відбору робіт та оформлення фотовиставок.

